

HAASTE

Haastateltavana Mikko Paatero **s.4**

Huumeidenkäyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli **s.7**

Kouluampumiset ovat osa kouluväkivallan perinnettä **s.16**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta **s.22**

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA
Tasapainoilua kiikkulaudalla
Riikka Kostiainen

Haasteltavana on poliisiylijohtaja **Mikko Paatero**. Hän joutuu hakemaan tasapainoa monenlaisten tavoitteiden välillä: paljonko panostetaan vaikkapa ennalta ehkäisevään työhön verrattuna jo tapahtuneiden rikosten tutkintaan, syrjäseutujen palveluihin verrattuna suurten kaupunkien lisääntyviin työmääriin tai kansalaisten yksityisyyden suojaan verrattuna yhteiskunnan turvallisuuteen.

7 Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli
Heini Kainulainen

Tuoreessa väitöskirjatutkimuksessa tarkastellaan huumeiden käyttäjien rikosoikeudellista kontrollia. Kiinnostuksen kohteena ovat lakien säätäminen, niiden tulkitseminen ja soveltaminen. Huumausainekontrolli eroaa merkittävä tavalla muiden päihdyttävien aineiden kontrolloinnista, koska huumeisiin käytetään rikosoikeudellista sääntelyä.

10 "Ei ole pakko päästä sopimukseen"

Saija Sambou & Erika Uotila

Norjassa, Suomessa ja Ruotsissa toteutetussa tutkimuksessa vertailtiin väkivaltarikosten sovittelua. Suomessa haluttiin myös selvittää, otetaanko sovittelussa esille väkivallattomaan käyttäytymiseen sitouttaminen.

12 Parisuhdeväkivallan käsittely vaatii perheneuvojilta osaamista
Lauri Anttila & Juhani Koskelin

Väkivaltaisten pariskuntien kanssa työskentelyssä on omat sääntönsä. Terapiatyöntekijän ensisijaisia tehtäviä ovat uhrin turvallisuudesta huolehtiminen, tekijän vastuunotto teostaan sekä lasten aseman turvaaminen. Usein asiakassuhteen luomisessa auttaa erillistyöskentely.

14 Rikosaktiiviset nuoret ahkerimpia vertaisverkkolataajia
Mikko Aaltonen

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kyseilytutkimuksen mukaan valtaosa 15–16-vuotiaista nuorista on joskus ladannut tiedostoja vertaisverkoista. Vertaisverkkojen aktiivikäyttäjät ovat muita nuoria useammin syyllistyneet myös perinteiseen rikollisuuteen.

16 Nurmijärvellä nuoria tuetaan varhaisella avoimella yhteistyöllä
Riikka Kostiainen

Nurmijärven kunnan peruspalveluiden varhaisen puuttumisen toimintamalli perustuu varhaisuuteen, avoimuuteen ja dialogisuuteen. Toiminnan katsotaan edistäneen vuoropuhelua niin kuntalaisten kanssa kuin eri sektoreiden yli.

19 Kouluampumiset ovat osa kouluväkivallan perinnettä
Tomi Kiilakoski

Kouluampumiset sekä jatkavat kouluväkivallan perinnettä että uudistavat sitä valikoimalla uhrit satunnaisesti, pyrkimällä laajaan tuhoon ja rakentamalla tietoisien mediastrategian. Koulusurmien ehkäisyssä olisikin syytä kiinnittää huomiota niihin tekijöihin koulussa, jotka tukevat väkivaltaista käyttäytymistä, ja pyrkiä muuttamaan koulukulttuuria.

22 Järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisyn kustannukset
Paul Larsson

"Järjestäytyneen rikollisuutta vastaan käytävän sodan" kustannuksia on arvioitu vain harvoin, ja laskelmia sen hyödyistä on vieläkin vähemmän. On hämmäntävää, että tiedämme vain vähän toimien vaikutuksista, koska toimet ovat usein dramaattisia ja laajakantoisia sekä kustannuksiltaan kalliita.

24 Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta
Jay S. Albanese

Järjestäytyneeseen rikollisuuteen on kohdistettu runsaasti lainsäädäntöä ja poliisitoimia, sen sijaan vain vähän huomiota on kiinnitetty sen torjuntaan – sen esiintyvyyden vähentämiseen ja ehkäisyyn.

26 Suomen poliisi pieni, kevyt ja tehokas
Aarno Tanner

Kansainvälisen vertailun mukaan Suomen poliisikunta on eurooppalaisittain ja pohjoismaisittainkin lisääntynyt maltillisesti tai pysynyt samankokoisena, eikä tälläkään hetkellä ole kooltaan suuri verrattuna niin väestön kuin rikosten määrään.

28 Terrorismi – tutkimus, myytit ja torjuntatoimet
Leena Malkki & Reetta Toivanen

Terrorismin uhan ainakin näennäinen kasvu on saanut poliitikot ja viranomaiset kiinnostumaan terrorismia koskevasta tutkimuksesta. Tutkimustiedon hyödyntämisessä poliittisessa päätöksenteossa on kuitenkin ongelmia käytännön tasolla.

30 Monin keinoin radikalisoitumista vastaan
Kari Laitinen

Työtä oikeudenmukaisen ja terrorismista vapaan maailman eteen tulee tehdä sekä paikallisissa kortteleissa että kansainvälisen politiikan kamareissa. Toiminnan tulisi olla johdonmukaista kaikkialla. Poliittisten tahojen lisäksi uskonnollisten yhteisöjen tulee kantaa vastuunsa.

32 KRIMINOLOGIA

34 AJASSA

39 HISTORIAA

HAASTE

ASiantuntevasti
rikoksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikoksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Kauko Aromaa

Toimitussihteeri

Riikka Kostiainen

Yhteystiedot

Osoite: Mannerheimintie 4,
PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Puhelin: (09) 1606 8289
Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.haaste.om.fi

Toimitusneuvosto

Kimmo Nuotio (pj.)
Helsingin yliopisto

Tapio Lappi-Seppälä (varapj.)
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

Aarno Arvela
Helsinki

Stefan Gerkman
Sisäasiainministeriö

Timo Harrikari
Helsingin yliopisto

Heimo Kangaspunta
Rikosseuraamusvirasto

Olavi Kaukonen
Oikeusministeriö

Riitta Koivisto
Vantaan turvallisuusohjelma

Leena Metsäpelto
Valtakunnansyyttäjänvirasto

Göran Sannholm
Hangon kaupunki

Jukka-Pekka Takala
Rikoksentorjuntaneuvosto

Joona Vuorenpää
Finanssialan Keskusliitto

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Patrick Pleul / DPA / Lehtikuva

Tilauhintaa

Vuosikerta 25 euroa
Irtonumero 6,50 euroa

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi

Painopaikka

Kirjapaino Uusimaa, Porvoo

9. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkojulkaisu)

Lehden kirjoitukset ovat kirjoittajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

■ K A U K O A R O M A A

Kriisi ja rikosseuraamukset

Taluskriisin vaikutuksia rikollisuuteen on spekuloitu jonkin verran. Tavallisimmin lienee otaksuttu, että rikollisuus lisääntyy. Ajatus kuvastaa sitä yleistä uskomusta, että koska kriisi on paha asia ja rikollisuus on paha asia, kriisin täytyy aiheuttaa rikollisuutta; yhdestä pahasta seuraa toinen. Tällainen uskomus on kuitenkin epäanalyttinen. Aikaisemmat kokemukset ovat viitanneet siihen, että taluskriisien ja rikosten yhteydet ovat monimutkaisia ja epäsuoria. Siksi eri rikoslajeissa voi kriisin "seurauksena" tapahtua milteipä millaisia muutoksia tahansa. Näin etenkin lyhyellä aikavälillä. Keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä ennakointi on vielä epävarmempaa, koska erilaisia mahdollisesti väliin tulevia muita tekijöitä on leegio.

Lyhyen aikavälin muutosten ennakoinnissa on hyvä pohtia, mitä lama merkitsee rikosten-tekotilaisuuksien (myös rikosmarkkinoiden), rikosmotivaation ja rikoskontrollin ulottuvuuksilla. Tavallinen jokamiehen tekemä ja kokemana rikollisuus saattaa vähentyä, kun yleinen toimeliaisuus ja rikosalttiit olosuhteet vähenevät: ajankäyttö alkoholipitoisissa huvipaikoissa vähenee ja sen takia yleisten paikkojen pahoinpitelyrikosten määrä vähenee. Samalla kotielämäkin rauhoittuu. Liikennesuorite ja alkoholinkulutus vähenevät, joten liikenneonnettomuudet ja rattijuopumus vähenevät. Konkurssit yleistyvät, jolloin konkurssirikoksetkin yleistyvät.

Rikollinen motivaatio saattaa kurjistumisen myötä joiltakin osin yleistyä, millä on yleisten rikosten-tekotilanteiden vähenemistä kompensoiva vaikutus. On vaikea arvioida, miten suuri se on, lyhyellä aikavälillä tuskin kovin huima.

Rikollisuuden epävirallisen kontrollin osalta ennakointi on vaikeaa. Viralliskontrollin kannalta kriisin seuraukset saattavat olla selvimmät. Näin etenkin siksi, että valtion tuottavuusohjelma jo muutenkin leikkaa valvonnan voimavaroja, ja siten pienentää kiinnijäämisriskiä ja rikosten tutkinnan onnistumistasoa. Toinen taso, jolla talousongelmat alkavat näkyä suoraan, on rikosprosessien ja vankiloiden kalleudesta seuraava paine keventää rikosprosessia ja vähentää valitusmahdollisuuksia sekä vähentää vankiloiden käyttöä ja kehittää sen sijaan uusia halvempia rikosseuraamuksia ja ehkä myös tehokasta rikoksentorjuntaa. Voisiko taloudellinen pakko saada aikaan sen, mitä inhimillisyyttä ajaneet asiantuntijat ovat vuosikymmeniä toivoneet? Vähennetäänkö vankilan käyttöä ja otetaanko laajasti käyttöön vaihtoehtoisia uusia seuraamuksia? Saammeko lähivuosina todistaa hyvää kehitystä, jossa rangaistavan käyttäytymisen alaa supistetaan, korjaavan oikeuden alaan kuuluva sovittelu ja rakentavat seuraamukset yleistyvät, rikosten-tekijöitä aletaan yhteisvastuullisesti ottaa takaisin yhteiskunnan piiriin ja vahvistetaan retuperällä olevaa jälkihuoltoa, avoseuraamukset kuten yhdyskuntapalvelu saavat entistä keskeisemmän aseman, sähköistä valvontaa aletaan soveltaa laajassa mitassa, toimenpiteistä luopuminen valtaa alaa, ehdollisia rangaistuksia aletaan käyttää enemmän ja lähestymis- ja matkustuskieltoa ryhdytään käyttämään entistä yleisemmin?

On toinenkin vaihtoehto. Valvontaa voidaan tehostaa kannustamalla ilmiintoihin ja ottamalla puoli-ilmainen vapaaehtoistyö paikkaamaan poliisin resurssipulaa. Halvempia rikosseuraamuksia voidaan kehittää valjastamalla kansalaistoiminta (vapaaehtoistyö) seuraamusten täytäntöönpanon palvelukseen. Otetaan käyttöön halpoja mutta raakoja häpeärangaistuksia ja mahdollisesti ruumiillisia rangaistuksia ja yksityistetään ne osat rikosseuraamuksia, joilla voidaan tehdä liikevoittoja joko subventoidusti tai täysin markkinavetoisesti. Myös uuden teknologian valvontakeinot ovat vasta voittokulkunsa alussa – mikroirutekniikan ja satelliittivalvonnan sovelluksilla on jo täysin mahdollista alistaa ihmiset jokseenkin totaaliseen kontrolliin ilman vankilaa. Hinta on halpa ja enää uupuu poliittista tahtoa. Nyt kun on suunnitteilla siirtyminen liikennesuoritteeseen perustuvaan ajoneuvoverotukseen samaan tekniikkaan tukeutuen, onkin vain ajan ja oivallisuuden kysymys, kun innovaatio tarttuu rikosseuraamusalalle.

Tasapainoilua kiikkulaudalla

Poliisiylijohtaja Mikko Paatero joutuu usein hakemaan tasapainoa monenlaisten tavoitteiden välillä. Paljonko panostetaan vaikkapa ennalta ehkäisevään työhön verrattuna jo tapahtuneiden rikosten tutkintaan, syrjäseutujen palveluihin verrattuna suurten kaupunkien lisääntyviin työmääriin tai kansalaisten yksityisyyden suojaan verrattuna yhteiskunnan turvallisuuden näkökulmaan?

Poliisiylijohtaja Mikko Paatero on puhunut paljon siitä, että ennalta estävän työn merkitystä ja painoa poliisin kokonaistyöpanoksessa pitäisi saada lisättyä. Esimerkiksi hänen johtamansa Poliisi 2020 -työryhmän raportissa esitetään, että poliisille ehdotetut lisäresurssit suunnattaisiin ennen kaikkea ennalta estävään työhön.

– Uskon siihen, että pitkällä aikavälillä ennalta estävä työ on tehokkainta poliisityötä, ja lisäksi koko yhteiskunta hyötyy siitä. Tulevaisuuden resurssipolitiikassa painopistettä pitäisi siirtää pikku hiljaa jälkikäteisestä rikostutkinnasta ennalta estävään suuntaan.

Paatero näkee poliisin rikosentorjuntatyön laajana;

se on näkyvää poliisityötä, tiedustelutoimintaa, laajaa sidosryhmäyhteistyötä ja kansainvälistä yhteistyötä. Paikallisessa sidosryhmäyhteistyössä perusta on kunnallinen turvallisuussuunnitelutyö. Erityisesti hän painottaa kouluviranomaisten ja sosiaaliviranomaisten kanssa tehtävää yhteistyötä.

Tätä taustaa vasten on lähdetty kehittämään koulupoliisitoimintaa, jotta saataisiin entistä toimivampi keskusteluyhteys koulun ja poliisin välille. Samoin tavoitteena on, että kaikilla poliisiasemilla työskentelisi sosiaalityöntekijä. Silloin sosiaaliviranomaiset pääsevät nopeammin ongelmien lähteille kuin se muuten ehkä on mahdollista.

SYRJÄYTYMINEN UHKAA TURVALLISUUTTA

Strategisen ajattelun lisäksi Mikko Paatero haluaa viedä poliisihallinnossa eteenpäin tulevaisuuden ennakointia. Hän listaa tulevaisuuden uhkien kolmen kärjeksi syrjäytymiskehityksen, nettimaailman uhat ja kansainvälisen rikollisuuden. Nyt pitäisi löytää keinoja, joilla näitä uhkatekijöitä voidaan vähentää.

– Vakavin ilmiö on syrjäytymiskehitys. Turvallisuuden näkökulmasta olen erittäin huolestunut syrjäytymisestä – siitä että ihmiset jäävät yhteiskunnan ulkopuolelle. Yleensä ajatellaan, että kun syrjäytyminen menee sukupolvelta toiselle, sen haittavaikutukset nousevat potenssissa. Tämän kehityk-

sen ehkäisemiseen on syytä panostaa. Suomessa syrjäytymiseen pystytään kuitenkin vielä vaikuttamaan omilla keinoilla. Hyvinvointivaltiosta kannattaa pitää kiinni siinä mittakaavassa, kuin se on mahdollista, hän painottaa.

– Syrjäytymiseen liittyy myös etninen puoli. Suomessa on selkeästi rasistisia ilmiöitä, ja enemmän ne ovat kasvussa kuin laskussa. Oma käsitykseni on se, että se johtuu aika paljon siitä, että Suomessa on vielä niin vähän ulkomalaisia. Ehkä emme osaa käyttäytyä ulkomaalaisten kanssa, ja heidänkin on vaikea saada kontaktia meihin. On selvää, että ulkomaalaisten määrä lisääntyy, jolloin kotouttamistoimenpiteet – työllistäminen ja kielen opettaminen – ovat

Poliisiylijohtaja Mikko Paatero on siirtymässä poliisiylijohtajaksi ensi vuoden alussa aloittavaan Poliisihallitukseen.

ydinkysymys. Vain sitä kautta ei tapahdu syrjäytymiskehitystä, mikä luo pohjaa rikolliselle toiminnalle.

Paatero haluaisi poliisiin enemmän etnistä henkilöstöä tulevaisuudessa. Toistaiseksi poliisikoulutukseen ei ole ollut monta ehdot täyttävää eri etnistä alkuperää olevaa hakijaa, joten on harkittava heidän rekrytoimistaan muihin kuin poliisitehtäviin, esimerkiksi asiantuntijoiksi. Poliisi tarvitsee lisää tietämystä eri kulttuureista ja ihmisiä, jotka voivat luontevasti mennä mukaan erilaisiin etnisiin yhteisöihin.

NETTIMAAILMA HALTUUN

Isoimman osaamishaasteen poliisille tuo internetiin liittyvään rikollisuuden lisäänty-

minen. Paatero kertoo, että tähän pyritään vastaamaan siten, poliisi on itse yhä enemmän mukana internetmaailmassa. Nettivalvontaa on koko ajan lisätty ja toisaalta mennään yhä enemmän ”virtuaalinen poliisiasema” -ajatteluun. Esimerkkejä tästä ovat IRC-gallerian nettipoliisi ja uusimpana aluevaltauksena poliisin läsnäolo Facebookissa.

– Pidän tarpeellisena kokonaisvaltaista keskustelua nettirikollisuudesta – siitä millaista rikollista toimintaa siellä voidaan harjoittaa ja mitä se tarkoittaa lainsäädäntömme kannalta. Tarvitaan varmaan uutta lainsäädäntöä siitä, millaisiin asioihin voidaan puuttua, esimerkiksi vaikkapa kunnianloukka-

ustyyppinen menettely. Siltä sektorilta löytyisi tuhansia rikosilmoituksia, jos niitä ryhdyttäisiin tekemään. Mutta ei sekään ole järkevää ilman, että katsotaan kokonaisuutta, hän tähdentää.

– Internetmaailma toimii monin tavoin myös talousrikollisuuden pohjana. Lisäksi siellä samanhenkiset muodostavat yhteisöjä, joiden puitteet voivat olla hyvin vaarallisia kuten kouluampumistapauksissa on nähty. Tietenkin internetmaailmassa on paljon muitakin osa-alueita, joihin liittyy rikollisuutta.

Kolmanteen uhkaan, kansainväliseen rikollisuuteen, vastaamisessa poliisin perustrategiana on pyrkiä estämään rikollisen aineksen pääseminen maahan. Tässä

tehdään tiivistä ja laajaa yhteistyötä monien maiden kanssa, esimerkiksi Venäjän kanssa.

ORGANISAATION MUUTOS SELKEYTTÄÄ JOHTAMISTA

Poliisihallinnon organisaatio on muuttunut ja muuttumassa suuresti näinä aikoina. Tämän vuoden alussa poliisilaitokset vähenivät 24:ään, ja niiden lisäksi on muutamia valtakunnallisia yksiköitä. Ensi vuoden alussa toimintansa aloittaa uusi Poliisihallitus, johon yhdistetään läänien poliisijohto ja osa sisäasiainministeriön poliisiosastosta. Mikko Paatero siirtyy sinne poliisiylijohtajaksi.

– Poliisihallituksesta voidaan ohjata suoraan kaikkia poliisilaitoksia ja valtakunnallisia yksiköitä, mikä uskoakseni mahdollistaa uusien asioiden läpimenon paremmin ja ihmisten yhdenvertaiseen kohteluun panostamisen. Uudistuksessa pyritään myös siihen, että hallinnollisia ja tukitoimintoja voidaan keskittää ja pitkällä aikavälillä vapauttaa jonkin verran resursseja operatiiviseen toimintaan. Lääninjohdon ja ylijohtajan yhdistäminen poliisihallituskokonaisuuteen ei ratkaise resurssiongelmia, mutta pystymme osaltamme vastaamaan sillä valtion tuottavuusohjelman vaatimuksiin. Uudistuksella tavoitellaan noin 40 henkilötyövuoden vähennystä. Ensisijaisesti haetaan kuitenkin selkeyttä, suoraviivaisuutta ja linjakkuutta, Paatero kertoo.

– Oma roolini poliisiylijohtajana muuttuu siten, että ministeriön hallinnollinen puoli jää pois. Tavoitteeni on käyttää kokouksista vapautuva aika vuoropuhelun lisäämiseen kentän kanssa. Uskon, että silloin myös yhtenäisen →

Mikko Paatero pitää tarpeellisena kokonaisvaltaista keskustelua nettirikollisuudesta – millaista rikollista toimintaa siellä voidaan harjoittaa ja mitä se tarkoittaa lainsäädäntömme kannalta.

→ poliisin kuvaa voidaan edelleen kirkastaa. Luulen olevani omimmillani uudessa tehtävässä.

Paikallisuudistuksen alkutaipaleeseen, sen suuntaan ja yleisiin periaatteisiin, Paatero on tyytyväinen ja sanoo sen toteutuneen paremmin kuin odotti. Iso muutos ei kuitenkaan toteudu hetkessä ja koko ajan toimintaa on kehitettävä ja haettava oikeita menettelytapoja. Hän uskoo, että myös Poliisihallituksen muodostamisen kommervenkkit saadaan tehtyä hyvässä järjestyksessä.

KANSALAISET JA TEHOS- TUVA POLIISITOIMINTA

Kansalaiskeskustelussa on eri puolilla Suomea kannettu huolta siitä, että poliisi kaikkoo organisaatiouudistuksen myötä keskuspaikkoihin harvaanasuilla alueilta. Mikko Paatero lupaa, että siitä pidetään huolta, että näin ei tapahdu.

– Poliisi perustaa peruspoliisitoimintansa hajautetun järjestelmän pohjalle. Ei se ole tärkeää, että poliisi on jossain rakennuksessa sisällä, vaan se, että poliisi näkyy partiotoiminnalla ja muuten niin paljon kuin mahdollista ihmisten parissa. Haaste on, että keskuspaikoissa tehtävät koko ajan lisääntyvät ja harvaan asutuilla alueilla ne vähenevät. Poliisipäälliköiden ja minunkin varmaan vaikein tehtävä on löytää tässä tasapaino.

Kun poliisien osaamisvaatimukset kasvavat ja halutaan

keskittyä yhä vaativampiin tehtäviin, onko kansalaisten syytä olla huolissaan siitä, ettei pikkurikoksia enää tutkita?

Paatero myöntää huolen olevan oikea. Lähtökohtaisesti poliisit kuitenkin ovat jatkossakin moniosajia. Koulutus perustuu siihen, että voidaan hoitaa sekä yleinen järjestys että erikoistehtäviä. Hänen mukaansa pieniä rikoksia voidaan hoitaa esimerkiksi partiotoiminnan ohella eikä aina tarvitse lähettää paikalle erikoisryhmää, rikostutkintaryhmää tai vastaavaa.

– Se on tietenkin tunnistettava, että kun tehtäviä laitetaan tärkeysjärjestykseen, pienet omaisuusrikokset ovat niitä, joita ei lähdetä selvittämään samalla lailla pillit päällä kuin joitakin törkeämpiä rikoksia. Tällaista priorisointia täytyy tehdä, mutta emme voi unohtaa pieniä rikoksia kokonaan, sillä niiden kautta voi jäädä kiinni myös järjestäytyneitä rikollisryhmiä. Selasta ajattelua en hyväksy, että joku rikosilmoitus laitetaan suoraan mappiin. Poliisilla on tutkintapakko ja sen pitää tutkia kaikkia juttuja tiettyyn pisteeseen asti. Jos joku pieni juttu ei sitten heti selviä, se jätetään lepäämään ja katsotaan, selviääkö se jonkun muun rikoksen tutkinnan yhteydessä.

RIKOSKETJUN KESTO JA OIKEUSTURVA

Kriminaalipolitiikan suurimpana ongelmana Mikko Paatero pitää oikeudellisen

ketjun toimivuutta. Ketju rikoksen poliisitutkinnasta syyteharkintaan, oikeudenkäyntiin ja toimeenpanoon vankeinhoitolaitoksessa kestää liian kauan. Sen lyhentämiseen voidaan pyrkiä tietenkin resurssillisin keinoin, mutta ehkä täytyy myös muuttaa joitakin menettelytapoja niin, etteivät ne vie yhtä paljon aikaa kuin aikaisemmin.

– Poliisin näkökulmasta ensimmäinen taho on tietenkin syyttäjä. Syyttäjäre-
sursseja ei pitäisi päästää liian heikoiksi, koska syyttäjän pitäisi olla heti mukana törkeimmissä rikoksissa. Poliisi voi tehdä rutkasti turhaa työtä, jos jutun oikeuteen vievä syyttäjä ei ole ohjannut mihin keskitytään ja mikä osa voidaan jättää kenties kokonaan tutkimatta. Oikeudenkäyntiä edeltävän poliisi-syyttäjäyhteistyön painoarvoa täytyy edelleen vain kasvattaa, hän linjaa.

– Tärkeää on tietenkin myös se, että tuomioistuimien pystyy nopeasti käsittelemään jutut ja että tuomiot saadaan nopeasti täytäntöön. Minuakin vähän huolestuttaa se, että lainvoimaisten päätösten saaminen kestää niin kauan, kun rikosprosessissa valitetaan paljon hovi-oikeuteen ja korkeimpaan oikeuteen. Varmasti täytyy pohtia, pitääkö kaikista asioista saada valittaa joka portaaseen samalla lailla kuin nykyään. Oikeusturva ei sitä oikeastaan tarvitsisi kaikissa asioissa.

TIETOSUOJA JA TURVALLISUUS

Nykyisissä kriminaalipoliittisissa linjauksissa poliisiylijohtaja Mikko Paatero ei näe poliisin kannalta erityisiä ongelmia, vaan on niihin melko tyytyväinen. Poliisilla ei ole itseisarvoa, vaan se tekee työtään osana yhteiskuntaa.

– Tietenkin jos haluttaisiin painottaa mahdollisimman paljon rikosten tutkimista, tietosuojista joustettaisiin. Mutta myös tässä täytyy vallita suomalaisessa yhteiskunnassa tasapaino, eikä liialliseen turvallisuusnäkökulmaankaan pidä mennä. Yksilönsuoja, tietosuojat ja vastaavat ovat välttämättömiä, ja niiden suhteesta turvallisuuteen on käytävä jatkuvasti yhteiskunnallista keskustelua. Tällä hetkellä turvallisuusasioita painotetaan tässä suhteessa jonkin verran enemmän kuin aikaisemmin, hän arvioi.

– Minusta kuitenkin tietojen saantipuolta pitää edelleen katsoa. Viranomaisten kesken pitäisi voida vaihtaa tietoa helpommin, mutta kun mennään viranomaisista ulospäin, noudatetaan ehdottomia salassapitovelvollisuuksia. Viranomaisten välisen yhteistyön lisääminen ei vielä vaaranna intimitteettisuojan kokonaisuutta. ■

■ HEINI KAINULAINEN

Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli

Tuoreessa oikeustieteellisessä väitöskirjatutkimuksessa tarkastellaan huumeiden käyttäjien rikosoikeudellista kontrollia. Kiinnostuksen kohteena ovat lakien säätäminen, niiden tulkitseminen ja soveltaminen. Huumausainekontrolli eroaa merkittävällä tavalla muiden päihdyttävien aineiden kontrolloinnista, koska huumeisiin käytetään rikosoikeudellista sääntelyä. Suomessa kaikki huumeisiin liittyvä toiminta, myös käyttö ja vähäisen määrän hallussapito omaa käyttöä varten, on säädetty rangaistavaksi. →

Lainsäätäjä on jättänyt huumausainerikoksissa lainsoveltajille harkinnanvaraa päättää käyttäjälle määrättävästä seuraamuksesta.

Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellisen kontrollin tarkoituksenmukaisuudesta on vallinnut pysyvä erimielisyys, mikä on näkynyt säädettäessä huumausainerikoksia koskevia rangaistussäännöksiä. Tutkimus rakentuu kolmen lainsäädäntöhankkeen ympärille. Säädettäessä vuoden 1972 huumausainelakia ensimmäisen huumausaineallonnosteessa kiisteltiin huumeiden käytön kriminalisoimisen tarpeellisuudesta. 1990-luvulla huumausainerikoksia koskevia rangaistussäännöksiä uudistettiin osana rikoslain kokonaisuudistusta. Tällöin erimielisyyttä aiheutti, miten ankara rangaistusasteikko huumeiden käytöstä pitäisi olla. Kolmantena analysoidaan vuonna 2001 voimaan tullutta huumausaineen käyttörikosuudistusta, jossa oli vaikea saavuttaa yhteisymmärrys sopivasta seuraamuksesta.

Jokaisessa uudistuksessa on esitetty toisilleen vastakkaisia näkemyksiä huumeiden käyttäjien rankaisemisen tarpeellisuudesta tai mielekkyydestä. Oikeudellisesti käytön kriminalisoinnista on vaikea perustella, sillä rikosoikeutta pyritään yleensä käyttämään säästeliäästi, paternalistisia säännöksiä vältetään eikä ihmisiä pakoteta noudattamaan terveitä elämäntapoja turvautumalla rangaistusjärjestelmään. Käytön kriminalisoinnista tiedetään päinvastoin aiheuttavan haittaa, sillä kontrollin kohteeksi joutuminen voi vahingoittaa ihmistä enemmän kuin huumeiden käyttö. Tutkimuksessa äänensä kuuluville saavat kansanedustajat, jotka ovat eduskunnassa pitäneet huumeista monia värikkäitä puheenvuoroja. Lakia säädettäessä on kerta toisensa jälkeen jouduttu sovittamaan yhteen toisistaan hyvin kaukana olleita näkemyksiä, ja lopputuloksena on aina ollut kompromissi. Huumeiden käyttö on säädetty rangaistavaksi, mutta samalla on korostettu toimenpiteistä luopumista koskevien säännösten soveltamista.

TOIMENPITEISTÄ LUOVUTTU HARVOIN

Toimenpiteistä luopumista voidaan pitää lievimpänä rikosoikeudellisena seuraamuksena, jossa rikokseen syyllistynyt henkilö välttyy oikeusviranomaisen muutoin määräämältä rangaistukselta. Päätöksen voi tehdä rikosprosessin eri vaiheissa poliisi, syyttäjä tai tuomari. Lainsäätäjä on jättänyt huumausainerikoksissa lainsoveltajille harkinnanvaraa päättää käyttäjälle määrättävästä seuraamuksesta. Tutkimuksessa selvitettiin, minkälaiseksi seuraamuskäytäntö on eri vuosikymmeninä muodostunut.

Oikeustieteessä ihanteena pidetään selväpiirteistä, systemaattista järjestystä, jossa oikeudellinen säännöstö muodostaa sisäisesti koherentin kokonaisuuden. Tutkimuksessa osoitetaan, että oikeussoisologisesta näkökulmasta oikeus ei näyttäyty johdonmukaisena ja koherenssiin pyrkivänä kokonaisuutena, sillä eri toimijat esittävät sen sisällöstä kilpailevia tulkitasuosituksia ja tekevät tietoisesti erilaisia ratkaisuja. Toimenpiteistä luopumisen soveltamiskäytäntöä tutkittaessa tämä seikka näkyi varsin hyvin.

Tutkimuksesta käy ilmi, että poliisi on läpi vuosikymmenten ollut haluton soveltamaan toimenpiteistä luopumista koskevia säännöksiä huumausainerikoksissa. Poliisi on pitänyt tärkeänä, että huumeiden käyttäjien toimintaan puututaan. Poliisikäytännön analysointi osoitti, että huumeiden käyttökieltoa on myös pantu hyvin tehokkaasti käytäntöön. Huumausainekontrolli on keskittynyt käyttäjien kiinnisaamiseen. Tilastoidusta huumausainerikollisuudesta suurin osa muodostuu huumausaineen omaa käyttöä koskevista tapauksista. Poliisin antamaa huomautusta voisi pitää riittävänä seuraamuksena varsin monissa tapauksissa. Myös sisäasiainministeriö on vuonna 2006 antamissaan ohjeissa lähtenyt siitä, että sakottamisen sijasta huomautus riittäisi vähäisissä käyttörikoksissa.

Historiallinen tarkastelu osoittaa, että

toimenpiteistä luopuminen huumausainerikoksissa on aina ollut varsin harvinaisen seuraamus. 1960–1980-luvuilla poliisin kanssa saman näkemyksen jakoi syyttäjä, sillä päätöksiä syyttämättä jättämisestä tehtiin hyvin harvoin. Tuomioistuinkäytännössä rangaistukseen tuomitsematta jättäminen oli 1970-luvun alussa yleistä, mutta käytäntö ankaroitui pian. Huumeiden käytöstä seurasikin tavallisesti sakkorangaistus, sillä rangaistukseen tuomitsematta jättäminen pysytteli marginaalisena ilmiönä. Tuomareiden harkinnassa toimenpiteistä luopumista pidetään hyvin poikkeuksellisena seuraamusvaihtoehtona.

Vasta 1990-luvulla toimenpiteistä luopuminen huumausainerikoksissa yleistyi. Tällöin oli kysymys syyttäjien ratkaisukäytännön muutoksesta, sillä he ryhtyivät tekemään aikaisempaa useammin syyttämättä jättämispäätöksiä vähäisistä huumausainerikoksista. Vuoden 2001 huumausaineen käyttörikosuudistuksen jälkeen seuraamuskäytäntö kiristyi, sillä samalla kun käyttäjien sakottaminen yleistyi, syyttämättä jättäminen väheni merkittävästi. Huumeiden käytöstä seuraakin nykyisin tavallisesti pieni sakkorangaistus, joka määrätään rangaistumääräysmenettelyssä.

SYYTTÄJIEN MERKITYS KASVANUT

Huumausainerikoksia koskevien rangaistussäännösten soveltaminen edellyttää laintulkintaa. Seuraamusharkinnan kysymyksiä lähestytään tutkimuksessa syyttäjän muuttuneen aseman kautta. Useat 1990-luvulla toteutetut uudistukset ovat vaikuttaneet siihen, että syyttäjien merkitys kriminaalipoliittisina päätöksentekijöinä on kasvanut. Tämä on oikeustieteellisen tutkimuksen kentällä kiinnostavaa, koska perinteisesti tulkintajuridiikkaa on tehty tuomarin näkökulmasta käsin. Tutkimuksessa perustellaan, miksi toimenpiteistä luopumiselle on aivan erityistä tarvetta huumausainerikoksissa.

Vuoden 2001 huumausaineen käyt-

Alaikäisille on ryhdytty järjestämään sakottamisen sijasta erityisiä puhuttelutilaisuuksia, mutta huumeiden ongelmakäyttäjien hoitoonohjaus ei ole toteutunut lainsäätäjän toivomalla tavalla.

törikosuudistuksessa poliisi sai mahdollisuuden sakottaa huumeiden käyttäjiä rangaistusmääräysmenettelyssä. Tämä asettaa uusia haasteita seuraamusharkinnalle, sillä samalla korostettiin rangaistukselle vaihtoehtoisten seuraamusten käyttämistä. Alaikäiset huumeiden käyttäjät olisi sakottamisen sijasta puhuteltava ja hoidon tarpeessa olevat huumeiden ongelmakäyttäjät olisi ohjattava hoitoon. Tutkimuksesta käy ilmi, että alaikäisille on ryhdytty järjestämään sakottamisen sijasta erityisiä puhuttelutilaisuuksia, mutta huumeiden ongelmakäyttäjien hoitoonohjaus ei ole toteutunut lainsäätäjän toivomalla tavalla.

SEURAAMUSHARKINNAN KIPUKOHDAT

Rangaistusmääräysmenettely ei käytännössä suosi syyttäjien itsenäisen harkintavallan käyttämistä, sillä syyttäjä yleensä vain vahvistaa poliisin esittämän sakko vaatimuksen. Rikoksesta epäillyn oikeus turva on suomalaisessa järjestelmässä rakennettu pitkälti sen varaan, että hänellä on halutessaan oikeus saattaa rangaistusmääräysasia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Käytännössä näin tapahtuu hyvin harvoin. Tutkimuksessa tuodaan ilmi, että rangaistusmääräysmenettelyssä huumeiden käyttäjä menettää käytännössä mahdollisuuden saada päätös toimenpiteistä luopumisesta. Huumeiden käyttäjä menettää vastaavalla tavalla myös yhteisen rangaistuksen tuoman edun. Erikseen määrätyt sakot muodostuvat suuremmiksi kuin jos ne olisi käsitelty yhdellä kertaa joko rangaistusmääräysmenettelyssä tai tuomioistuimessa. Tällöin järjestelmän epäkohtien kantajiksi joutuvat erityisesti päihderiippuvaiset huumeiden ongelmakäyttäjät, jotka voivat tulla toistuvasti sakotetuiksi rangaistusmääräysmenettelyssä.

Jos huumeiden ongelmakäyttäjää ei pysty huonon taloudellisen tilanteensa takia suoriutumaan sakoista, pitkään oli

mahdollista muuttaa kaikki maksamattomat sakot vankeudeksi. Muuntorangausmenettelyssä ei kuitenkaan selvitetä, mitä rikoksia löytyy taustalta, eikä jälkikäteen nosteta esille kysymystä siitä, olisiko näistä rikoksista pitänyt määrätä yhteinen rangaistus. Lokakuussa 2008 voimaan tulleen uudistuksen jälkeen rangaistusmääräysmenettelyssä määrättyjä sakkoja ei ole enää mahdollista muuntaa vankeudeksi (L 578/2008).

RISTIKKÄISET POLITIIKAT

Viime vuosina rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä on ollut eräänlaisessa käymistilassa, jossa on haettu uudenlaista tasapainoa rangaistuksen yleisestäävyyden ja erityisestäävyyden näkökohtien välille. Rikoksenteijä on saanut enenevästi huomiota, mikä on näkynyt uusien seuraamusten, kuten yhdyskuntapalvelun ja nuorisorangaistuksen, kehittämisessä. Uusien seuraamusten toivotaan purevan vankilarangaistusta paremmin myös uusintarikollisuuden estämisessä. Erityisestiävät piirteet korostuvat päihdeongelmaisten rikosenteijöiden kohdalla. Käytännössä heistä on kuitenkin vaikea tehdä kunnollista seuraamusharkintaa käytössä olevissa yksinkertaistetuissa prosesseissa.

Tutkimuksessa osoitetaan, että rikosoikeudellinen ja rikosprosessioikeudellinen säännöstö ovat jännitteisessä suhteessa. Yhtäältä korostetaan seuraamusharkinnan monipuolistumista, jolloin halutaan kiinnittää huomiota tiettyihin erityisryhmiin, kuten huumeiden ongelmakäyttäjiin. Toisaalta viranomaisien toimien säästämisen ja tehostamisen nimissä täysimittaisten käräjäoikeuskäsittelyiden määrää on haluttu vähentää. Erityisestiäviä tekijöitä on kuitenkin vaikea ottaa huomioon kevenetyissä rikosprosessin lajeissa. Tästä näkökulmasta voi myös kyseenalaistaa tuoreimmat uudistukset, joissa seuraamuksen määrääminen on haluttu uskoa yhä yksinkertaisemmassa muodossa yhä alempien oikeudellisten toimijoiden käsiin.

SOPIMUSHOIDOLLE TARVETTA

Huumemarkkinoiden merkittäviä ylläpitäjiä ovat huumeiden suurkuluttajat. Heistä osa on jatkuvasti tekemisissä rikosoikeudellisen järjestelmän kanssa. Tähän ryhmään panostamisella voi olla myönteisiä vaikutuksia paitsi heidän itsensä kannalta, myös rikollisuutta vähentävästi. Poliisin ja huumeiden käyttäjien välillä tapahtuu monenlaista vuorovaikutusta, ja poliisin kannustuksella hoitoon hakeutumiseen voi olla merkitystä käyttäjälle. Tästä huolimatta hoito- ja terveyspalveluita on kehitettävä niitä tarvitsevien lähtökohdista käsin. Hyvästä esimerkistä käyvät matalan kynnyksen periaatteella toimivat terveysneuvontapisteet, jotka ovat saavuttaneet suosiota käyttäjien keskuudessa.

Hoidon ja rangaistuksen välillä on useita leikkauspintoja. Vähäisissä huumausainerikoksissa toimenpiteistä luopuminen on mahdollista hoitoon hakeutumisen takia. Joissakin tapauksissa se voi vaikuttaa ratkaisuun eri rangaistuslajien, ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä. Osana yhdyskuntapalvelua ja nuorisorangaistusta voi olla hoitoa. Käytännössä merkittävin muutos on tapahtunut rangaistusten täytäntöönpanon puolella, sillä vankiloissa on 1990-luvulla lisätty tuntuvasti päihdekuntoutusta. Oikeusministeriö valmisti vuonna 2002 ehdotuksen uudesta sopimushoidoksi kutsutusta seuraamuksesta, jossa päihdeongelmainen rikosenteijä voitaisiin oman suostumuksensa mukaisesti tuomita hoitoon vankilan sijasta. Sopimushoito voisi olla yksi kokeilemisen arvoinen seuraamuvaihtoehto monia rikoksia tehneille huumeiden ongelmakäyttäjille. ■

Kirjoittaja on tutkija Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksessa.

Kainulainen, Heini (2009) Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 245.

”Ei ole pakko päästä sopimukseen”

Tutkimus sovitteluneuvotteluissa käytetystä puheesta

Rikosten sovittelun lähtökohdat nousevat restoratiivisesta oikeudesta, jossa korostetaan sovittelun korjaavaa luonnetta osapuolille, aktiivista osallistumista prosessiin ja vaihtoehtoisuutta virallisen oikeusjärjestelmän ”persoonattomalle” tavalle hoitaa rikosasioita. Uhrin tarpeet, toiveet ja asema sovittelussa painottuvat entistä enemmän eikä yhteisöulottuvuuttakaan ole unohdettu.

Norjassa, Suomessa ja Ruotsissa toteutetussa tutkimuksessa vertailtiin väkivaltarikosten sovittelua ja selvitettiin mm. sitä, miten osapuolten kokemuksissa toteutuu vapaaehtoisuus, valtasuhteet ja oikeusturva. Suomessa haluttiin myös selvittää rikosten uusimisen ehkäisyn kannalta kiinnostavaa kysymystä siitä, otetaanko väkivaltatapausten sovittelussa ja sopimuksissa esille väkivallattomaan käyttäytymiseen sitouttaminen. Tutkimuksessa havainnoitiin sovitteluneuvotteluja ja selvitettiin, mitä väkivaltarikosten sovittelussa tapahtuu, mistä siellä puhutaan ja miten.

SOVITTELIJAN ALOITUS

Koska sovittelu oli vain harvoin entuudestaan osapuolille tuttua, sovittelijan avaus toimi tärkeänä johdatuksena sovittelutilanteen kehystämiseen. Sovittelun aloitus menikin kaikissa havainnoituissa tapauksissa siten, että sovittelija toivotti osapuolet tervetulleeksi, kertoi sovittelun luottamuksellisuudesta, vapaaehtoisuudesta ja sovittelijoiden puolueettomuudesta.

Tätä esittelyä seurasi näkemys kokoontumisen tarkoituksesta. Useimmiten tarkoitukseksi mainittiin ”olemme täällä keskustelemassa tapahtuneesta ja etsimässä sovintoa”. Yksinkertai-

nen versio oli myös, että ”täällä teidän on yhdessä tarkoitus puhua tästä tapauksesta”. Selvästi poikkeava avaus sovittelun tarkoitukseen oli Suomessa tehty esittely, jossa sovittelija mainitsi, että ”sovittelu on otettu käyttöön, jotta tapauksia voidaan ohjata pois oikeuden käsittelystä ja näin säästää veronmaksajien rahoja.”

Suomessa ja Norjassa sovittelijat totesivat, että sovittelussa molemmilla osapuolilla oli mahdollisuus kertoa oma käsityksensä tapahtuneesta ja löydetty sovinto ja täytetty sopimus saattaisivat johtaa siihen, että asia ei etene virallisessa prosessissa. Sovittelijat tuntuivatkin välttävän turhia lupauksia asian virallisen käsittelyn päättymisestä, ja tätä he totesivat korostetun myös koulutuksissa.

DIALOGI

Puheenvuoron sovittelijat antoivat tyypillisesti ensiksi rikoksen uhrille, jota pyydettiin kertomaan tapauksesta ja sen vaikutuksista häneen. Jos osapuolet eivät aloittaneet itse puhumista, sovittelijat tekivät aktiivisia aloituksia poliisitutkintapöytäkirjoista löytyneiden kuvausten pohjalta ja vetosivat tavallaan annettuihin faktoihin:

Sovittelija: Te olitte siis tällöin tapahtumahetkellä juhlista?

Tekijä: Hmmmh... niin.

Sovittelija: Siis jo juhlista sinä olit humalassa.

Tekijä: Joo, olin hirveässä kännissä.

Keskustelu keskittyi havainnoituissa sovitteluissa poikkeuksetta itse tapahtuman ympärille eli miten lyötiin tai tönimiseen oli päädytty. Tunteiden, kuten pelon, vihan, loukatuksi tulemisen tai kontrollin menettämisen käsittely ei ole helppoa.

Kulttuurisesti tyyppisten ja yleisesti tunnettujen selitysten malli väkivaltaisen käyttäytymisen selittämiseen oli ilmeinen sovittelussakin. Kun sovittelun yhtenä tarkoituksena on käsitellä tilannetta ja sen aiheuttamia tunteita perusteellisemmin, ovat selitykset kuitenkin ilmeisen samanlaisia kuin arkipuheessa. Selitykset jakautuivat karkeasti puolusteluihin ja oikeutuksiin, joilla ei-hyväksyttävää käyttäytymistä selitetään vähättelemällä omaa roolia tai etsimällä syntipukkia muista ihmisistä tai esimerkiksi päihtymyksestä. Koska sovittelu on tilanne, jossa yritetään palauttaa kasvot eli pelataan Goffmanin (2004) sanoin kasvojen säilyttämiseen tähtäävää peliä, jokaisessa havainnoidussa sovittelussa tekijät tai jopa sovittelijat vetosivat liialliseen päihtymykseen, työstressiin, muiden läsnäolijoiden painostukseen tai muiden tilanteessa mukana olleiden ”toisten” vielä huonompaan käyttäytymiseen. Usein selitykset kietoutuivat toisiinsa, ja niitä käytettiin päällekkäin.

VAPAAEHTOISUUS, VALTASUHTEET JA OIKEUSTURVA

Sovittelijat rohkaisivat osapuolia puhumaan tapahtumasta ja tunteistaan ja etsimään sovintoa. Sopimukseen pääseminen ei ole kuitenkaan itsetarkoitus; onnistuneesti hoidetussa sovittelussa sovittelija kuuntelee molempien osapuolten vaatimuksia ja tuntemuksia.

Aineistossa oli mukana joitakin hyvin äärimmäisiä esimerkkejä vaatimuksista ja niihin puuttumisesta tai puuttumatta jättämisestä. Uhriksi joutuneen teini-ikäisen pojan isä vaati sovittelussa tiukasti kaik-

Onnistuneesti hoidetussa sovittelussa sovittelija kuuntelee molempien osapuolten vaatimuksia ja tuntemuksia.

kien vahinkojen korvausta tai sovittelun lopettamista. Kun toinen sovittelija olisi jatkanut keskustelua pojan käytöksestä ja osallisuudesta valitettaviin tapahtumiin, toinen sovittelija kysyi jo, miten maksu suoritettaisiin. Pitkän hiljaisuuden jälkeen tekijä lupautui maksamaan vaaditun summan, mutta ilmaisi selkeästi, ettei ollut asiaan tyytyväinen, eikä oikeus näin ollen hänen mielestään ollut tapahtunut. Molemmat osapuolet toivat myös esille sen, ettei sovittelua ollut valmisteltu tarpeeksi hyvin, sillä molemmat osapuolet luulivat kolmansia osapuolia vielä kuultavan. Lisäksi tekijä olisi toivonut saavansa kuulla vaatimuksista jo ennen sovittelua, sillä hän ei ollut tietoinen rikkoutuneista tavaroista eikä näistä ollut näyttää kuitteja.

Tällaiset tilanteet vaativat sovittelijalta rautaisia hermoja puuttua tilanteeseen ja taata molempien osapuolten oikeudenmukainen kohtelu. Sovittelijoiden onkin aina hyvä muistuttaa osapuolia siitä, että sovintoon ei ole pakko päästä tai sovintoon voidaan päästä osittain. Molemmat osapuolet voivat esimerkiksi hyväksyä pahoittelut, vaikka korvausvaatimuksista ei päästäisi sopimukseen. Tällaisten osasopimusten arvoa ei missään tapauksessa tule vähätellä.

Sovittelijat kävivät määrätietoisesti selvittämään korvausvaatimusten kohtuullisuutta eräässä toisessa suomalaisessa esimerkissä, jossa uhri vaati satojen eurojen korvauksia lyönnin seurauksena synty-

neestä arvesta ja lisäksi korvauksia vereen tahriutuneista vaatteista ja taksimatkasta. Uhrin ja tekijän käsitykset ravintolaillan päätteeksi syntyneiden vammojen pysyvyydestä ja haitan suuruudesta erosivat merkittävästi. Tekijä ei selvästikään hallinnut ns. kokouskäyttäytymistä eikä oman neuvottelutaitoja samalla tavoin kuin toinen liike-elämässä rutinoitunut osapuoli. Tekijä istui kädet puuskassa ja totesi olevansa valmis korvaamaan kuittien mukaan lääkäri- ja taksimaksut sekä rikkoutuneen paidan, kun uhri vaati korvausta pysyvistä kosmeettisesta haitasta.

Sovittelijat totesivat lopulta hyvin rauhallisesti, että ”voimme kyllä hyvin päättää tämän tilaisuuden, eikä sopimukseen ole tarkoitus pyrkiä hinnalla millä hyvänsä”. Toinen sovittelijoista päätti vielä hakea avuksi tilanteeseen Vahinkovakuutuslautakunnan raportin, josta yhdessä luettiin vihjeitä vammasta aiheutuvan haitan suuruuteen ja osapuolten käsitysten yhtenäistämiseen. Tilanne vaikutti lukkiutuneelta, mutta kun sovittelijat toistamiseen sanoivat, että ”täällä ei ole pakko päästä sopimukseen, ja voimme keskeyttää halutessanne tämän sovittelun”, halusivat molemmat osapuolet uudelleen etsiä yhteistä ratkaisua.

Keskeistä sovittelussa onkin, että molemmilla täytyy olla riittävästi ns. henkisiä resursseja keskusteluun osallistumiseen ja omien näkökantojen selvittämiseen. Jos resurssiepätasapaino on ilmeinen, vaatii se sovittelijalta erityistä herkkyyttä havai-

ta tämä ja ammattitaitoa tukea heikompa osapuolta. Valtasuhteiden analyysi voi muodostua kiinnostavaksi myös sellaisissa sovitteluissa, joissa sovittelun osapuolet tulevat eri etnisistä ryhmistä ja tapauksissa, jotka sisältävät lähisuhteissa tapahtunutta väkivaltaa.

RIKOSTEN EHKÄISYN NÄKÖKULMA

Määrällisesti ”tyypillisimpiä” väkivaltarikosten sovitteluja ovat nimenomaan humalaisten ”nakkioskkitappelut”, joissa kaikissa havainnoiduissa tapauksissa päästiin myös sopimukseen, joissakin alkukankeuksien jälkeenkin. Useat tällaiset tapaukset ovat kuitenkin niin sekavia, etteivät osapuolet oikein muista tarkasti, mitä on tapahtunut, ja molemmilla vaikuttaa olevan intressi päästä asiasta eroon ilman tuomioistuinkäsittelyä.

Usein keskustelu ei kuitenkaan jatkunut faktojen kuvaamista pidemmälle eikä tunteita suuremmin käsitelty. Erityisesti uusintarikosten ehkäisemisen näkökulmasta keskustelua analysoitaessa kävi ilmi, että sovittelutilanteissa ei useinkaan sivuta kysymystä, miten tulevaisuudessa voitaisiin ehkäistä vastaavanlaisiin tilanteisiin ajautumista. Uusintarikollisuuden ehkäisemisen näkökulmasta tämä on kuitenkin oleellinen kysymys.

Onnistuneen sovittelun vahvuutena on osapuolten kohtaaminen ja molempien osapuolten omanarvontunnon ja kasvojen säilyttäminen. Osapuolet, erityisesti tekijät, halusivat itselleen ja muille näytettyä ihmisinä, joita ei voi leimata pysyvästi ”poikkeaviksi” tai ”pahantekijöiksi”. He haluavat kävellä ulos sovittelusta virheensä korjanneina hyvinä ihmisinä. Usein sovittelu mahdollistaakin juuri tämän. Rikosten ehkäisyn näkökulmasta myös tällä on oleellinen merkitys. ■

Aineistona käytettiin yhteensä 15 sovitteluneuvottelua, joista 12:ssa tutkija oli läsnä tekemässä havaintoja ja kolme oli nauhoitettua. Aineisto kerättiin loppuvuonna 2008 ja keväällä 2009. Sovitteluneuvotteluja ei nauhoitettu, vaan tutkija teki muistiinpanoja neuvottelun kuluessa kiinnittäen huomioita yhteisesti sovittuihin teemoihin. Neuvottelujen lisäksi osapuolille tehtiin haastatteluja sovittelun jälkeen, osa puhelimitse.

Tutkimuksen rahoitti Pohjoismainen kriminologinen yhteistyöneuvosto. Muut raportit sekä tämän artikkelin lähteet saa kirjoittajilta, jotka ovat suunnittelijoita oikeusministeriössä (saija.sambou@om.fi, erika.uotila@om.fi).

Parisuhdeväkivallan käsittely vaatii perheneuvojilta osaamista

Väkivaltaisten pariskuntien kanssa työskentelyssä on omat sääntönsä. Terapiatyöntekijän ensisijaisia tehtäviä ovat uhrin turvallisuudesta huolehtiminen, tekijän vastuunotto teostaan sekä lasten aseman turvaaminen. Usein asiakassuhteen luomisessa auttaa erillistyöskentely. Aikalisämallista voi saada ensiapua tiukkoihin tilanteisiin kotona, jos molemmat aikuiset sitoutuvat sen käyttöön. Tässä artikkelissa esitellään Vantaan perheasiain neuvottelukeskukseen tapaa tehdä töitä perhe- ja lähisuhdeväkivallan kanssa.

Vantaan seurakuntayhtymän perheasiain neuvottelukeskus tarjoaa maksutonta pari- ja perheterapiaa ihmisille, jotka elämäntilanteensa takia tarvitsevat ulkopuolista apua vuorovaikutus- tai muiden ongelmien selvittelyyn. Neuvottelukeskuksessa työskentelee seitsemän pari- ja perheterapiakoulutuksen saanutta perheneuvojaa. Terapiat kestävät keskimäärin seitsemän käyntikertaa, mutta kesto vaihtelee paljon.

Yleisin syy hakeutua neuvottelukeskukseen ovat vuorovaikutusongelmat parisuhteessa, mutta asiakkaina tulee myös pariskuntia, joiden ongelmana on väkivalta. Useimmiten näissä tapauksissa väkivallan tekijä on mies. Enenevässä määrin vastaanotolle tulee myös pariskuntia, joissa nainen käyttää vä-

kivaltaa puolisoaan kohtaan. Tavallista on myös, että väkivalta on molemminpuolista tai että toinen käyttää henkistä ja toinen fyysistä ja ehkä myös henkistä väkivaltaa.

Kun asiakas ottaa yhteyttä neuvottelukeskukseen, vastaanottosihteeri haastattelee asiakasta tämän elämäntilanteesta. Jos asiakas kertoo yhteydenoton syyksi parisuhdeväkivallan, pariskunnille pyritään järjestämään kaksi terapeuttia työpariksi. Jos tilanne on akuutti, asiakkaalle yritetään järjestää mahdollisimman nopeasti kriisiaika. Joskus parisuhdeväkivalta tulee ilmi vasta pariterapian aikana.

PARITERAPIAA VAIN TURVALLISISSA OLOSUHTEISSA

Parisuhdeväkivallan kanssa työskentely poikkeaa perinteisestä pariterapiasta siinä,

että terapeutti ei voi olla puolueeton: hänen on otettava selkeästi kantaa väkivaltaan vastaan. Uhrin tilanne on myös tarkistettava: onko pelkoa väkivallan jatkumisesta tai voiko keskustelu johtaa väkivaltaan kotona. Tällöin on siirryttävä erilliseen neuvotteluun. Lisäksi on luotava suhde väkivallan tekijään sekä tarkistettava, kuinka perheen lapset voivat. Työskentelyssä on myös riskinsä ja keskustelu voi helposti kärjistyä molemminpuoliseksi syytelyksi.

Tilanne kartoitetaan asiakkaiden kanssa. Kysytään, onko väkivaltaa ollut aiemmin, ja jos on, millaista se on ollut ja millaisissa tilanteissa. Terapeutin on muistettava, ettei hän etukäteen voi tietää, vaikuttaako väkivallan uhka, uhrin itsesyytökset tai asiakkaiden toive väkivallan loppumisesta siihen, mitä he

kertovat väkivaltilanteista ja parisuhteestaan. Usein molemmat vähättelevät väkivallan vakavuutta ja kertoja. Paremmalla kuvalla voi saada järjestämällä puolisoille omat terapeutit ja keskustelut. Tällöin vältytään syyllistämisen taata molemmille vapaammat ja turvallisemmat mahdollisuudet puhua omista kokemuksistaan. Väkivallan kanssa työskentely vaatii terapeutilta suorutta ja rehellisyyttä. Lisäksi terapeutin on oltava selvillä omasta suhtautumisestaan parisuhteen sisällä tapahtuvaan väkivaltaan.

Työskentely jakautuu usein alun yhteistapaamiseen, puolisoitten omiin yksilökäynteihin sekä mahdollisesti myöhemmin pariterapiaan, jossa ovat läsnä asiakkaiden lisäksi kummankin terapeutit. Lisäksi lapsia voidaan pyytää

Terapeutin on muistettava, ettei hän etukäteen voi tietää, vaikuttaako väkivallan uhka, uhrin itsesyytökset tai asiakkaiden toive väkivallan loppumisesta siihen, mitä he kertovat.

mukaan johonkin istuntoon. Pariterapiaan voidaan palata vasta siinä vaiheessa, kun se on kaikkien osallistujien mielestä turvallista. Siihen ei palata, jos tekijä keskeyttää hoidon tai pariskunta päätyy eroon terapian seurauksena.

Aina tilanne ei kuitenkaan vaadi erikseen työskentelyä, esimerkiksi jos väkivalta on ollut lievää ja sitä on ollut ehkä vain muutaman kerran. Jos tällaisessa tilanteessa kaikki osapuolet ovat sitä mieltä, että työskentelyä voidaan jatkaa yhdessä, näin voidaan tehdä. Tällöin terapeutin on kuitenkin hyvä tarkistaa tapaamiskerroilla, onko tilanne edelleen sama ja turvallinen sekä tarjota mahdollisuutta erillistapaamisiin.

AIKALISÄ-MALLISTA KÄYTÄNNÖN APUA

Ikään kuin matkaevääksi kotiinkin käydään ensimmäisessä neuvottelussa pariskunnan kanssa läpi ns. Aikalisä-malli. Puolisoita ohjataan toimimaan siten, että tilanteen kiristyessä toisen on "laitettava pipo päähän" ja lähdeävä ulos kävelyille. Kävelyn kesto sovitaan saman tien. Tällöin kumpikin tietää, missä toinen on ja kuinka kauan. Kävelyn aikana ei käytetä päihkeitä. Toisen on päästettävä toinen kävelyille ja annettava olla sielä rauhassa. Kävelyn jälkeen voidaan yrittää keskustella asiasta uudelleen tai sopia keskustelun jatkamisesta seuraavana päivänä. Jos tilanne kiristyy uudelleen, on pipo laitettava uudestaan päähän

ja käytävä uudella lenkillä. Ensimmäisen keskustelun aikana on tärkeää painottaa molempien sitoutumista aikalisään. Monet pariskunnat ovat kokeneet aikalisän käytännölliseksi apukeinoksi hankalaan tilanteeseen.

KRIISITYÖSTÄ SELVIYTYMISEN TUKEMISEEN

Väkivallan uhrin kanssa työskentely voidaan jakaa kriisityöksi ja selviytymistä tukevaksi työksi. Kriisityössä asiakas kohdataan akuutin väkivaltilanteen yhteydessä. Tällöin tavoitteena on auttaa häntä selviytymään väkivalta aiheutuneiden välittömien ongelmien hoitamisessa. Selviytymistä tukevan työn tavoite on uhrin tukeminen väkivallasta vapaaseen elämään sekä selviytymiseen väkivallan monenlaisten seurauksien kanssa. Asiakas tarvitsee aikaa ymmärtääkseen, ettei hän ole aiheuttanut väkivaltaa, ja saadakseen itsekunnioituksensa ja -luottamuksensa takaisin.

Kriisityön periaate on nopean avun tarjoaminen kriisitilanteen osapuolille. Kriisityössä ei pyritä pitkäaikaiseen yhteistyöhön, vaan hankalan ja ahdistavan tilanteen laukaisemiseen. Varsinkin väkivaltaisten miesten kanssa kriisityö on reitti kohti pitkäjänteisempää yhteistyötä.

Väkivallan tekijän auttamisen lähtökohtana on auttaa häntä luopumaan väkivallastaan. Tätä varten tekijän tulisi kyetä ottamaan vastuu teostaan. Se on edellytys työskentelyn etenemiselle.

Joskus väkivallantekijän kanssa täytyy tehdä paljonkin töitä, että hän ottaa vastuun käytöksestään ja alkaa toimia sen mukaisesti. Joskus käy kuitenkin niin, että väkivaltaisen osapuoli ei sitoudu hoitoon. Silloin työskentelyä jatketaan uhrin kanssa.

LASTEN TILANNE TÄRKEÄ NOSTAA ESIIN

Perheen lasten tilanteen huomioon ottamisen tärkeyttä ei voi väheksyä. Perheessä tapahtuva väkivalta vaikuttaa aina lapsiin, vaikka he eivät olisikaan suoraan väkivallan kohteita. Pahoinpitelyjä nähenneillä lapsilla on todettu monenlaisia fyysisiä ja psyykkisiä oireita, jotka ovat seurausta väkivaltaisesta ympäristöstä kasvamisesta. Vanhempien kanssa on hyvä keskustella siitä, että lapsi kärsii, vaikka väkivalta ei kohdistuisikaan suoraan häneen. Lapsia on myös mahdollisuus tavata perheasiain neuvottelukeskusissa. Lasten vanhemmat eivät oman kriisinsä keskellä tule ajatelleeksi lasten tilanetta. Usein lasten tilanteen esille nostaminen auttaa aikuisia auttamaan myös lapsia.

TEKIJÄN SUKUPUOLI VAIKUTTA TERAPIAAN

Terapeuttien suhtautuminen miesten ja naisten tekemään parisuhdeväkivaltaan on erilaista. Miesten tekemään parisuhdeväkivaltaan suhtaudutaan tiukemmin ja siihen sovelletaan väkivaltaisuuden periaatteita eli uhrin turvalli-

suuden tarkistamista, tekijän vastuunottoa väkivallasta ja työskentelyn eriyttämistä edellytyksenä työskentelylle. Naisten tekemään parisuhdeväkivaltaan ei sovelleta väkivaltaisuuden periaatteita yhtä helposti. Lapset otettiin huomioon ylipäättään huonosti.

Vaikka fyysinen väkivalta loppuisikin terapian aikana, henkinen väkivalta saattaa jatkua. Siitä irti pääseminen vaatii pariskunnalta usein pitempikestoista työskentelyä. Fyysisten vammojen lisäksi väkivalta saattaa aiheuttaa niin syviä henkisiä haavoja ja traumoja, ettei yhteiselo ole mahdollista sen jälkeen kun uhri on saanut itsekunnioitustaan takaisin. Ei olekaan harvinaista, että pariskunta päätyy lopulta eroon.

Parisuhdeväkivallan kanssa työskentely vaatii terapeuteilta lisää laadullista panostamista ja opettelua. Toimivien käytäntöjen löytäminen ja opettelu sekä henkinen väkivalta että naisten tekemä väkivalta asettavat osaltaan uusia haasteita perheneuvojien työlle. ■

Kirjoittajista Anttila on perheneuvoja ja Koskelin johtava perheneuvoja Vantaan seurakuntien perheasiain neuvottelukeskusissa.

Kirjoitus perustuu mm. Lauri Anttilan opinnäytetyöhön "Onko väkivallan tekijän sukupuolella merkitystä? Työntekijöiden toimintatavat väkivaltaisissa parisuhdeissa perheasiain neuvottelukeskusissa." Metropolia ammattikorkeakoulu 2009. Muut lähteet saa toimituksesta haaste@om.fi.

Rikosaktiiviset nuoret ahkerimpia vertaisverkkolataajia

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kyselytutkimuksen mukaan valtaosa 15–16-vuotiaista nuorista on joskus ladannut tiedostoja vertaisverkoista. Vertaisverkkojen aktiivikäyttäjät ovat muita nuoria useammin syyllistyneet myös perinteiseen rikollisuuteen.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuoden 2008 Nuorisorikollisuuskyselyssä kysyttiin ensimmäistä kertaa luvattomasta vertaisverkkolataamisesta. Tarkoituksena oli muodostaa luotettava, kansallisesti edustava kuva vertaisverkkolataamisen yleisyydestä yhdeksäsluokkalaisten nuorten keskuudessa. Kyselyyn vastasi yhteensä 5826 15–16-vuotiaasta nuorta 70 koulusta. Nuoret vastasivat kyselyyn nimettömästi.

ENEMMISTÖ NUORISTA KÄYTTÄÄ VERTAISVERKKOJA

Aineiston nuorista 74 prosenttia ilmoitti ladanneensa luvattomasti elämänsä aikana tiedostoja vertaisverkko-ohjelmien avulla. Näistä nuorista lähes kaikki latasivat tiedostoja myös viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana. Vaikka pojat lataavat tiedostoja useammin ja määrällisesti enemmän, olivat sukupuolierot lopulta

yllättävän pieniä. 73 prosenttia pojista ilmoitti ladanneensa tiedostoja kuluneen vuoden aikana, kun vastaava osuus tytöistä oli 65 prosenttia.

Vaikka enemmistö nuorista lataa tiedostoja luvattomasti, on vertaisverkkojen käytön aktiivisuudessa suuria eroja. 29 prosenttia tiedostoja ladanneista nuorista latasi tiedostoja päivittäin tai lähes päivittäin, 30 prosenttia muutaman kerran viikossa ja loput 41 prosenttia pari kertaa kuukaudessa tai harvemmin. Hallussa olevien luvattomasti ladattujen tiedostojen lukumäärä vaihteli muutamista tiedostoista tuhansiin. Tämän lisäksi havaittiin, että lähes kaikkien nuorten omistamat mp3-soittimet täytetään suhteellisen harvoin laillisesti hankitulla musiikilla. Suosituin vertaisverkkosovellus oli LimeWire, jonka lisäksi suosittuja olivat myös Direct Connect sekä erilaiset BitTorrent-protokollaan perustuvat sovellukset.

ASENTEET JA TEKIJÄN-OIKEUSLAINSÄÄDÄNNÖN TUNTEMUS

Kuluneen vuoden aikana tiedostoja ladanneilta nuorilta kysyttiin, onko heidän tietonsa mukaan vertaisverkkolataaminen Suomen lain vastaista. Enemmistön, 74 prosentin, mukaan lataaminen on lainvastaista, viiden prosentin mielestä ei ja noin joka viides on asiasta epä tietoinen. Kolme neljästä tiedostoja ladanneesta nuoresta toimii siis tietoisesti lainvastaisesti.

Nuorilta kysyttiin lisäksi asenteita tiedostojen jakamista kohtaan. Vain joka neljäs nuori (26 %) oli sitä mieltä, että tiedostojen jakaminen on oikein. Lähes puolet (47 %) nuorista oli sitä mieltä, että tiedostoja jakava nuori toimii väärin. Noin neljännes (27 %) ei osannut sanoa kantaansa. Tutkimuksen perusteella vaikuttaa siis siltä, että suurella osalla tiedostoja lataavista nuorista asenteet ja toiminta eivät kohtaa; tie-

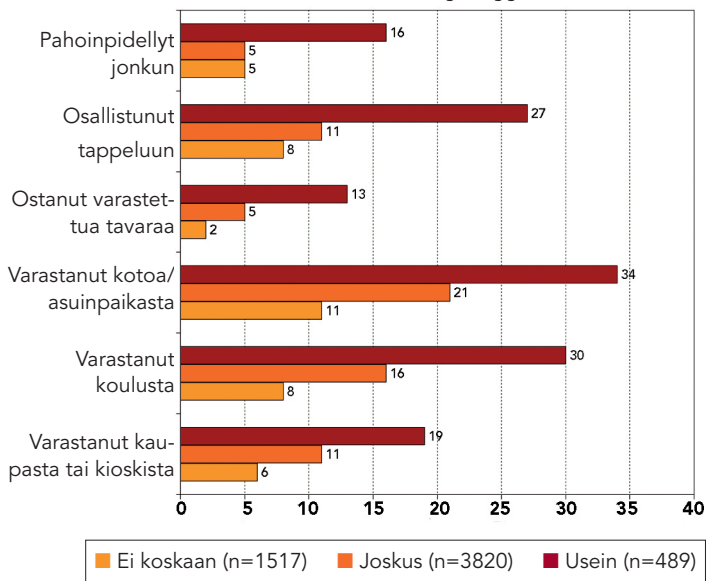
dostoja ladataan, vaikka toimintaa pidetään moraalisesti vääränä tai vähintäänkin riskitietoisena.

AKTIIVIKÄYTTÄJÄT KESKIMÄÄRIN MUITA RIKOLLISEMPIA

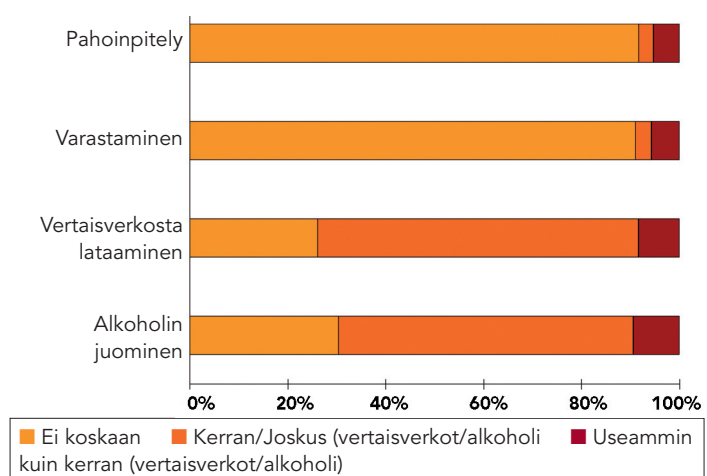
Koska vertaisverkkoja käyttäen enemmistö nuorista, ei ole kovin yllättävää, että heidän rikostasonsa vastaa nuorten keskimääräistä tasoa. Vertaisverkkojen aktiivikäyttö vaikuttaa sitä vastoin olevan yhteydessä muuhun rikollisuuteen niin, että muihin rikoksiin ja kiellettyihin tekoihin syyllistyvät nuoret ovat myös huomattavasti muita nuoria ahkerampia vertaisverkkolataajia (kuvio 1). Aktiivikäyttäjää määriteltiin tässä yhteydessä päivittäin tai lähes päivittäin tiedostoja lataavaksi nuoreksi, jolla on lisäksi hallussaan yli tuhat luvattomasti ladattua tiedostoa. Heitä oli aineistosta noin joka kymmenes (n=489).

Kun vertaisverkkojen käytön aktiivisuutta tarkasteltiin

Kuvio 1. Muu rikollinen käyttäytyminen viimeksi kuluneen 12 kk:n aikana vertaisverkkolataamisen yleisyyden mukaan, %.

Kuvio 2. Tekoja viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana tehneet nuoret tekomäärän mukaan, %.

erilaisten taustatekijöiden mukaan, havaittiin, ettei keskimääräinen aktiivikäyttäjä olekaan stereotyyppinen ”tietokonenörtti”. Vertaisverkkojen aktiivikäyttäjät pärjäävät keskimääräistä huonommin koulussa, menevät useammin ammattikouluun kuin lukiioon ja lisäksi seurustelevat useammin ja käyttävät alkoholia huomattavasti muita nuoria enemmän. Aktiivikäyttäjät eivät ole myöskään muita useammin koulukiusattuja, mutta sitä vastoin syylistyvät

merkittävästi muita nuoria useammin itse koulukiusaamiseen. Havaitut erot taustatekijöissä eivät selity poikien suuremmalla osuudella aktiivikäyttäjryhmässä, sillä myös usein lataavat tytöt eroavat edellä mainituilla tavoilla muista tytöistä.

Myös asenteet lataamista ja normien rikkomista kohtaan ylipäätään olivat yhteydessä lataamisen yleisyyteen. Rikollisuuteen kautta linjan sallivammin suhtautuvat nuoret lataavat muita nuoria enem-

män. Yli puolet usein lataavista nuorista oli sitä mieltä, että tiedostoja vertaisverkossa jakava ihminen toimii oikein. Tieto lataamisen laittomuudesta ei näyttänyt juuri vaikuttavan lataamisen yleisyyteen: usein lataavat nuoret näyttävät olevan jopa hieman useammin tietoisia oman toimintansa lainvastaisuudesta.

RIKOS MUIDEN JOUKOSSA?

Koska suurin osa nuorista lataa tiedostoja vertaisverkoista, ratkaiseva ero enemmän ja vähemmän rikosaktiivisten nuorten välillä ei siis ole siinä, lataako tiedostoja ylipäätään, vaan siinä, kuinka paljon lataamista harrastaa. Muissa rikostyypeissä, esimerkiksi pahoinpitelyissä ja myymälävarkauksissa, jo kerran vuoden aikana teon tehneet erottautuvat selkeästi muista nuorista pienenä vähemmistönä. Vertaisverkkolataamisen kohdalla tilanne on varsin erilainen (kuvio 2). Onkin mielenkiintoista havaita, että vertaisverkkolataamisen jakauma vastaa pitkälti tutkimusaineiston nuorten alkoholinkäytön jakaumaa, jossa viikoittain alkoholia käyttävien osuus on noin 10 prosenttia nuorista, mutta joskus alkoholia käyttäneiden osuus on lähes 70 prosenttia.

Tämän tutkimuksen perusteella keskivertonuori ”lataa kohtuudella”, kun muutenkin rikosalttiimmat ja rikollisuuteen myönteisemmin suhtautuvat nuoret vaikuttavat lataavan lähes estoitta. Vaikka vertaisverkkoja käyttävän nuoren kiinnijäämisriski on nykyisellään lähes olematon, voi olla, että epätodennäköisellä mutta mahdollisella seuraamuksella on vaikutus normikuuliaisempien nuorten toimintaan. Tämä saattaa osittain selittää,

miksi enemmistö nuorista vaikuttaa pyrkivän edes jonkinlaiseen kohtuukäyttöön. Kaiken kaikkiaan vaikuttaa kuitenkin siltä, että vertaisverkkojen käyttö muistuttaa normirikkeenä perinteisen omaisuus- ja väkivaltarikollisuuden sijaan profiililtaan pikemminkin nuorten alkoholinkäyttöä – molemmissa tapauksissa aktiivinen käyttö korreloi muun riski- ja rikoskäyttäytymisen kanssa.

EI PORTTITEORIAA

Koska muiden rikoslajien trendit ovat 2000-luvulla pysyneet varsin vakaina, ei vaikuta todennäköiseltä, että samaan aikaan tapahtunut vertaisverkkolataamisen yleistyminen olisi vaikuttanut muuta nuorisoriikollisuutta lisäävällä tavalla. Toisin sanoen, ”tietokonenörtit” eivät ole aktivoituneet muun rikoskäyttäytymisen osalta, vaan näyttäisi pikemminkin siltä, että rikosalttiit nuoret ovat opetelleet käyttämään vertaisverkkoja. Julkisesta keskustelusta voidaan päätellä, että osa nuorista vertaisverkkojen aktiivikäyttäjistä suhtautuu piratismiin periaatteellisena valintana. Periaatteellinen motiivi vaikuttaa olevan tässä ikäryhmässä kuitenkin varsin harvinainen. Tämän tutkimuksen perusteella vertaisverkkolataaminen on ilmiönä ensisijaisesti nuorten enemmistön toimintaa, jonka keskeisiä vaikuttimia ovat käytön helppous sekä edullisuus suhteessa laillisiin vaihtoehtoihin. ■

Artikkelin tiedot ovat julkaisusta Venla Salmi (toim.) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 246. (Luku 2, Mikko Aaltonen: Nuoret vertaisverkoissa).

Nurmijärvellä nuoria tuetaan varhaisella avoimella yhteistyöllä

Nurmijärven kunnan peruspalveluiden varhaisen puuttumisen toimintamalli perustuu varhaisuuteen, avoimuuteen ja dialogisuuteen. Malli on kehitetty tiiviissä yhteistyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa. Toiminnan katsotaan edistäneen vuoropuhelua niin kuntalaisten kanssa kuin eri sektoreiden yli.

Nurmijärven kunnan varhaisen puuttumisen ja tuen malli neuvoloiden, päivähoiton ja koulun työntekijöille otettiin käyttöön vuonna 2006. Sitä on kehitetty kahdessa vaiheessa (2003–2005 ja 2006–2007) yhdessä entisen Stakesin, nykyisen THL:n kanssa. Tavoitteena on kehittää kunnan palvelujärjestelmän kykyä vastata lasten, nuorten ja heidän perheiden tuen tarpeeseen aiempaa varhaisemmassa vaiheessa sekä synnyttää työntekijöiden ja asiakkaiden välille avointa yhteistyötä. Malli perustuu huolen vyöhykkeistöön, joka on **Tom Arnkilin** ja **Esa Erikssonin** vuonna 1996 kehittämä työväline lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenteleville. Nurmijärvellä varhaisen puuttumisen työmenetelmät painottavat osallisuutta, kuuntelemista sekä läheisverkostojen hyödyntämistä. Työvälineitä ovat mm. ennakoitdialogit, huo-

li puheeksi -koulutus, läheisneuvonpito ja käsikynkä.

Nurmijärven kunnan verkostotyön koordinaattori **Olli Laiho** tiivistää toiminnan ideaksi, että koskaan ei ole liian varhaista olla avoin, käynnistää yhteistyötä ja ryhtyä dialogiin. Kun asioihin tartutaan varhain, on paljon mahdollisuuksia toimia. Olennaista on myös, että kaikki asiaan liittyvät äänet pääsevät kuuluviin. Lisäksi koko ajan täytyy muistaa, että on kyse työntekijän omasta huolesta eikä perheen tai lapsen ominaisuudesta – joskin toimet työntekijän huolen huojentamiseksi usein auttavat perhettäkin.

HANKKEESTA TOIMINTAMALLIKSI

Nurmijärvellä on onnistuttu vakiinnuttamaan varhaisen puuttumisen projekti toimintamalliksi. Laihon mukaan hankkeella on yleensä kaksi uhkaa: se ei kiinnity kunnan johtamisjärjestelmään ja se ei jalkaudu arkeen. Nurmijär-

vellä johtaminen on turvattu ja työtavat, etenkin puheeksi ottaminen, näyttävät kiinnittävän suoraan työkäytäntöihin.

– Nurmijärvellä on ymmärretty toimintakulttuurin muutos ongelmalähtöisestä voimavarakeskeiseen, sektorikeskeisestä verkostokeskeiseen ja asiantuntijalähtöisestä dialogiseen palveluun. Lisäksi on ymmärretty, ettei tämä ole hetkessä tehtävää työtä, vaan tarvitaan pitkäjänteistä kehittämistä. Tällainen palvelurajat ylittävä toiminta vaatii koordinaatorakenteen ja ennen kaikkea ylisektorista johtamista. Siksi meillä on ennalta ehkäisevän työn poikkihallinnollinen johtoryhmä, joka raportoi kunnan johtoryhmälle. Kokonaisuudessaan vahvuutemme on varmaan siinä, että asiat on pystytty perustelemaan päättäjille.

Laiho arvioi, että mallia pitäisi tehdä vieläkin tunnetummaksi päättäjille ja kuntalaisille. Viime kädessä kuntalaiset ratkaisevat, kyetäänkö toimi-

maan varhaisesti, avoimesti ja yhteistyössä. Nurmijärvellä on järjestetty tilaisuuksia päättäjille ja varhaisen puuttumisen toimintamallista on kerrottu esimerkiksi koulujen vanhempainilloissa, mutta tiedottamisen tehostaminen on jälleen tarpeen.

LAPSEN ÄÄNI KUULUVIIN

Nurmijärvellä on koulutettu jo tuhatkunta työntekijää ottamaan huolet puheeksi yhteistyötä tarjoten, ja koulutukset jatkuvat yhä. Työntekijöille 2006 tehdyn kyselyn mukaan varhaisen puuttumisen toimintamallilla on ollut huolia huojentava vaikutus. Tulosten mukaan sekä malli että huolen puheeksiottamisen menetelmä tunnetaan hyvin, ja niistä katsotaan olevan paljon hyötyä niin perheelle, omalle työlle kuin moniammatilliselle yhteistyölle. Seuraava vaihe arvioinnissa on hankkia palautetta asiakkailta. Jatkuva seuranta ja vaikuttavuuden

Nurmijärven kunnan verkostotyön koordinaattori Olli Laiho koordinoi ennalta ehkäisevää työtä, hoitaa käytännön järjestelyjä sekä raportoi ja tiedottaa toiminnasta.

arviointi on olennainen osa mallia, joskin sopivien mitareiden löytäminen on ollut vaikeaa.

Salassapitovelvollisuus tulee toiminnassa esiin silloin tällöin, Laiho kertoo. – Moniammattillista työtä pitäisi kuitenkin tehdä niin, että asiakas on läsnä tai siihen on ainakin asiakkaan lupa, jolloin tätä ongelmaa ei synny. Ensimmäinen taho, jolle oma huoli pitäisi ilmaista, on nuori tai perhe, jonka jälkeen tämä on automaattisesti mukana. Valitettavasti se ei aina aivan näin mene; huoli ehkä otetaan puheeksi, mutta ei synny kunnollista yhteistyörakennetta, asioita ryhdytään viemään eteenpäin viranomaistietä, ja perhe jää paitsioon.

Aina hyväkään yhteistyö työntekijän ja perheen välillä ei riitä, vaan tarvitaan myös läheisverkoston ja muiden työntekijöiden tukea. Tätä varten on luotu menetelmäksi verkostopalaverit. Nurmijärvellä on järjestetty

varhaisen puuttumisen toiminnan aikana noin 160 verkostopalaveria, joissa on ollut ulkopuoliset vetäjät. Niistä asiakastilanteisiin on liittynyt noin kolmasosa ja muut ovat työyhteisöjen suunnittelulaisuksia tai esimerkiksi johonkin koulun teemaan liittyviä neuvonpitoja. Yksi tyyppinen asiakastilanne on erityisluokasiirto tai jokin muu nivelvaihe, jossa vanhat ja uudet työntekijät vaihtavat tietoa asiakkaan läsnä ollessa. Myös lastensuojelun perhetyö tilaa usein verkostopalavereita.

Olli Laihon mukaan palautte verkostopalavereista on ollut pääsääntöisesti hyvää. Kuulluksi tuleminen on monessa mielessä merkittävää. Se ei tarkoita, että asiat ovat menneet ihmisen tahdon mukaan vaan että häntä on kuultu omassa asiassa.

– Erityisesti meillä on pohdittu lapsen ääneen kuuluviin saamista. Joka kerran joudutaan pohtimaan tarkkaan perheen kanssa, onko lapsi sen

VARHAISEN PUUTTUMISEN EETTISET PERIAATTEET

1. Turvataan yhteiset palvelut

Varhaisen puuttumisen korostaminen ei saa astua palveluista huolehtimisen sijaan. Toimivat yhteiset palvelut ovat varhaisen puuttumisen kivijalka.

2. Otetaan oma vastuu

Heräävään huoleen on puututtava varhain, omaa vastuuta ei tule sysätä toisille. Vastuu varhaisesta puuttumisesta on sillä, jonka huoli herää.

3. Otetaan huolet puheeksi

Jokaisella on velvollisuus ottaa huolensa puheeksi kunnioittavasti. Kunnioittava puheeksiottaminen tähtää yhteistyöhön. Syytely ei edistä yhteistyötä.

4. Toimitaan yhteistyössä läheisverkostojen kanssa

Arjen tärkeimmät tukijat ovat läheiset: perheenjäsenet, sukulaiset ja ystävät. Ammatillinen apu parhaimmillaan täydentää niitä.

5. Tuetaan osallisuutta

Yhteistyö edellyttää vuoropuhelua. On vältettävä asiantuntijakeskeisyyttä, joka sivuuttaa valtaa vailla olevien äänet.

6. Toimitaan avoimesti ja yhdessä

Palvelun käyttäjän tai perheen asioita käsitellään heidän luvallaan ja läsnä ollessaan. Kohtaamisten tulee olla kunnioittavia ja edistää vuoropuhelua. Ammatillisista neuvosta kysyttäessä ei käytetä asianosaisten nimiä tai muita tunnustietoja.

7. Yhdistetään tuki ja ohjaus

Varhainen puuttuminen pyrkii asianosaisten itsenäisyyden ja elämänhallinnan kasvuun. On vältettävä sellaista rajoittamista, joka perustuu vain ulkoiseen pakkoon. On myös vältettävä tukea, joka tekee riippuvaiseksi tuen antajasta.

8. Vaalitaan yhteistoiminnan jatkumista

On tärkeää vaalia mahdollisuuksia jatkaa vuoropuhelua ja yhteistoimintaa huolenaiheiden selvittämiseksi ja huolten hälventämiseksi. Ketään ei saa jättää yksin, oma vastuu yhteistyön jatkumisesta tulee kantaa.

9. Ei leimata ketään

Varhainen puuttuminen ei oikeuta ihmisten luokittelua toimenpiteiden kohdaksi. Sen nimissä ei saa laatia rekistereitä, jotka loukkaavat tietosuojaa ja avoimuuden eettisiä periaatteita. Varhaisen puuttumisen tulee tapahtua avoimessa yhteistyössä, joka tukee osallisuutta.

10. Puututaan rakenteellisiin tekijöihin varhain

Syrjäytymisvaaraa, joka aiheutuu rakenteellisista tekijöistä, taloudellisista syistä tai uloslyövästä toimintakulttuureista, ei tule yksilöllistä henkilöiden tai perheiden ominaisuuksiksi. On puututtava varhaisin sellaisiin yhteiskunnallisiin tekijöihin, jotka asettavat yksilöt alttiiksi ongelmien kasautumiselle.

LÄHDE: TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

ikäinen ja onko asia sellainen, että hänen kannattaa osallistua palaveriin – tarkoitus kun on lisätä toiveikkuutta. Mutta jos käsitellään jotain koulunkäyntiin liittyvää asiaa, olisi kovin tärkeää, että myös lasten ääntä kuullaan, ei vain koulun ja vanhempien kuten usein tuntuu. Lapset ovat asiantuntijoita omaan koulunkäyntiinsä liittyvissä asioissa, ja heidän kuuntelemiseensa pitää kiinnittää huomiota. Ei se tarkoita, että lapset päättävät, vaan vastuu ja rajojen veto säilyy aikuisilla.

EETTISET PERIAATTEET Keskustelun Herättäjänä

Nurmijärvellä kuten muuallakin Suomessa on viime aikoina ollut pinnalla keskustelu varhaisen puuttumisen eettisistä periaatteista. Varhaisesta puuttumisesta kohtaan on esitetty Olli Laihon mukaan aivan oikeutettua kritiikkiä. Huolen vyöhykkeistön idean vastaiset riskiarviot ja lasten luokittelemiset ovatkin olleet lähtökohtana eettisten toimintaperiaatteiden luomiseen THL:ssä ja Varpun-ver-

Eettisten periaatteiden käsittelyllä pyritään vastamaan kritiikkiin ja vahvistamaan varhaisen avoimen yhteistyön linjaa.

→ kostossa. Toinen suuri kritiikin aihe on ollut, että varhaisella puuttumisella pyritään peittämään palveluiden alarajaa. Eettisten periaatteiden käsittelyllä pyritään vastamaan tähän kritiikkiin ja vahvistamaan varhaisen avoimen yhteistyön linjaa. Nurmijärvellä arvioidaan parhaillaan niiden avulla, miten varhaisen puuttumisen toimintaa pitää edelleen kehittää.

Kritiikki on Laihon mukaan kokonaisuudessaan hyväksi, koska se mahdollistaa asian syvemmän tarkastelun ja tuo ongelmia esiin. On tärkeää, että varhaisen puuttumisen

keskustelussa puhutaan esimerkiksi siitä, että peruspalvelut ovat tämän toiminnan kivijalka. Resursseihin liittyy myös työntekijöiden suurin kritiikin aihe: on turha ottaa huolia puheeksi, kun tarvittavaa tukipalvelua ei ole kuitenkaan saatavilla tai sitä täytyy jonottaa kauan. Tukipalvelujen puute ei kuitenkaan saisi olla este sen pohtimiselle, mitä itse voi tehdä asialle omassa työssään.

Varhainen puuttuminen on nostettu Suomessa kuten muuallakin turvallisuusohjelmien ohjenuoraksi, mitä on myös kritisoitu. Toiminnan ta-

voitteet Nurmijärvellä eivät Laihon mukaan suoranaisesti liity rikollisuuden ehkäisyyn. Tosin kunnan kaikkien toimijoiden yhteisvastuullisuudella, varhaisella tuella ja puuttumisella peruspalveluissa ehkäistään syrjäytymistä ja edistetään hyvinvointia, ja tämä varmaan toimii myös rikollisuuden ehkäisynä. Samalla tuetaan ja turvataan lasten ja nuorten hyvää ja onnellista lapsuutta. Joskus rikosentorjunta on noussut erityisaiheenakin esiin.

– Rajamäen alueella on pidetty ns. alueneuvonpitoja, joissa tarkastellaan mahdoli-

simman moniäänisesti lasten ja nuorten tilannetta. Nuoret ja lapset kertovat, mikä heidän mielestään Rajamäellä tällä hetkellä toimii ja onko joitakin huolestuttavia asioita, ja vastaavasti asukkaat, vanhemmat, lasten ja nuorten kanssa työskentelevät kertovat omat näkemyksensä. Lopuksi katsotaan, nouseeko keskustelusta sellaisia teemoja, joihin kannattaa kehittää toimenpiteitä. Yhtenä vuonna nousi esille koulu-laisten näpistely paikallisista kaupoista. Siihen lähipoliisi sitten reagoi kouluttamalla kaupan henkilökuntaa. ■

Selvitys alaikäisenä vastentahtoisesti huostaan otetuista

Matti Marttunen ja Tarja Kuula ovat kartoittaneet niiden alle 18-vuotiaiden vastentahtoisesti huostaan otettujen määrää, jotka on siirretty laitoksiin osittain tai yksinomaan tekemiensä rikosten vuoksi. He kuvaavat myös alaikäisten rikollisuuteen kohdistuvia avohuollon tukitoimenpiteitä ja moniammatillisen yhteistyön muotoja. Aineisto koostuu vuonna 2005 hallinto-oikeuksissa käsitellyistä huostaanottopäätöksistä ja niiden liiteasiakirjoista.

Ainakin osaksi rikosperusteella laitoksiin sijoitettuja alle 15-vuotiaita on tutkimuksen mukaan noin 100 ja 15–17-vuotiaita noin 150. Luvut ovat arvioita, jotka on saatu yhdistelemällä huostaanottopäätösten analyysi lastensuojelun tilastoihin. Tulokset vahvistavat käsitystä siitä, että lastensuojelulain mukaiset laitossijoitukset ovat alaikäisillä rangaistusjärjestelmää laajemmin käytetty kontrollimuoto.

Tulos tarkoittaa esimerkiksi sitä, että rangaistusvastuukärajan saavuttaneita 15–17-vuotiaita koskevasta, rikoksen perusteella vapaudenmenetykseen johtavista viranomaisratkaisuista reilu puolet tehdään käytännössä kunnissa hallinto-oikeuden ratkaistessa hakemukset ja vajaa puolet yleisissä tuomioistuimissa rikosprosessin päätteeksi. 2008 voimaantullut uusi lastensuojelulaki kannustaa kuntia avohuollon tukitoimenpiteiden entistä laajempaan käyttöön ja korostaa nuorisotyötä osana ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

Muita keskeisiä tutkimustuloksia olivat: – Vastentahtoisesti huostaan otetut lapset ja nuoret tulevat pääsääntöisesti sosiaalisesti huono-osaisista taustoista ja he ovat itse moniongelmaisia.

– Valtaosa rikoksiin syyllistyneistä nuorista on vastentahtoisesti sijoitettuna yksityisiin ammatillisiin perhekoteihin tai odottaa pääsyä niihin.

– Noin 80 prosentilla vastentahtoisesti huostaan otetuista ja ongelmallisesti käyttäytyvistä nuorista on takanaan aikaisempia sijoituksia ja noin joka kolmas on osallistunut mielenterveyden hoitoja/tai arviointijaksolle.

– Koulukuraattori on poliisin ohella avainasemassa rikokseen syyllistyneen lapsen/nuoren asian eteenpäin viemisessä.

– Sosiaalityön avohuollon tukitoimenpiteet ennen rikokseen syyllistyneen nuoren huostaanottoa vaihtelevat sekä yksittäisen nuoren kohdalla että alueittain.

– Nuorisotyön ennaltaehkäiseviä tai erityisnuorisotyön palveluja on harvoin kirjattu ratkaisujen perusteluihin. ■ /RK

Laitoksessa rikoksen vuoksi. Selvitys alaikäisenä vastentahtoisesti huostaan otetuista. Matti Marttunen & Tarja Kuula. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 89; Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 12

■ TOMI KIILAKOSKI

Kouluampumiset ovat osa kouluväkivallan perinnettä

Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien yhtenä seurauksena oli, että julkisuudessa alettiin käyttää kouluväkivallan käsitettä koulukiusaamisen sijasta tai ohessa. Kouluampumiset ja niiden torjunta voidaan sijoittaa osaksi kouluväkivallan perinnettä. Kouluampumiset sekä jatkavat tätä perinnettä että uudistavat sitä valikoimalla uhrit satunnaisesti, pyrkimällä laajaan tuhoon ja rakentamalla tietoisien mediastrategian. Koulusurmien ehkäisyssä olisikin syytä kiinnittää huomiota niihin tekijöihin koulussa, jotka tukevat väkivaltaista käyttäytymistä, ja pyrkiä muuttamaan koulukulttuuria.

Jokelan ampumatapausrampautti monin tavoin suomalaista yhteiskuntaa. Oltiin uuden äärellä. Raumanmeren yläasteen koulusurmat 1989, jotka vaativat kaksi kuolonuhria, eivät olleet tehneet järin suurta jälkeä kansakun-

nan muistiin. Jokelan ja myöhemmin Kauhajoen kouluampumiset herättivät yhteiskunnallista keskustelua, kauhua sekä ihmetystä. Ne pakottivat kysymään, miten tämänkaltaiset hirmuteot olivat mahdollisia Suomessa. Motiivit

hämmästyttivät. Satunnaisesti uhrinsa valikoiva kouluväkivalta oli uutta suomalaisessa kulttuurissa. Kuten muuallakin maailmalla kouluampumisten yhteydessä mietittiin myös, olisivatko tapahtumat olleet estettävissä ja jos oli-

sivat, millaisin keinoin tämä olisi ollut mahdollista.

KOULUAMPUMISET KOULUVÄKIVALTANA

Kouluampumisia voi tarkastella kahdesta näkökulmasta. Ensimmäinen korostaa, että →

Nuorisotutkimuksissa on tuotu esiin, että koulu on eräs keskeinen väkivallan areena. Siellä tapahtuva väkivalta voi jäädä huomaamatta tai sen ilmitullessa sitä ei hoideta riittävällä tavalla.

→ Jokelan ja Kauhajoen kouluampumiset ovat jotakin aidosti uutta. Ne ylittivät odotushorisontin eivätkä selity aiemmin tiedetyn ja koetun pohjalta. Yksi uusi elementti on se, ettei väkivalta kohdistu johonkin tiettyyn henkilöön, vaan uhrin valikoituvat joko satunnaisesti tai symbolisen merkityksensä vuoksi, kuten surmansa saanut rehtori. Lisäksi niissä pyrittiin maksimaaliseen tuhoon paitsi uhrien suuren määrän myös koulun tuhopolttoyriyksen muodossa. Jokelan koulusurmien mediavastaanottoa ohjasi tekijän ennalta laatima mediastratégia, jolla hän pystyi nostamaan esiin aiheita sekä ohjaamaan tapahtuman kuvitusta itse tuottamallaan toiminnallisella kuvalla. Koulusurmia tutkinut **Jonathan Fast** on kutsunut koulusurmia seremonialliseksi väkivallaksi. Sillä hän pyrkii osoittamaan, että koulusurmiin liittyy teatraalisuus ja näytelmällisyys. Kouluampumiset eivät ole summittaista väkivaltaa vaan tarkkaan suunniteltuja ja jäsenneltyjä tekoja.

Toisaalta on mahdollista tulkita koulusurmien olevan osa kouluväkivallan historiallista jatkumoa. Tällöin korostetaan, että koulussa on aina ollut väkivaltaisia tekoja, myös aseiden kanssa. Kouluhistorioitsijat ovat osoittaneet, että erityisesti historiallisina murroskausina väkivaltainen käyttäytyminen koulussa lisääntyy. Suomessakin on sotien jälkeen esiintynyt rajua kouluväkivaltaa lapiosurman, Raumanme-

ren ampumisen, puukotusten ja törkeiden pahoinpitelyjen muodossa. Kouluampumisten voidaan tulkita sijoittuvan kouluväkivallan äärimmäiseen laitaan. Kouluväkivalta itsessään muodostaa janan, joka ulottuu lievistä muodoista tuhoisiin tekoihin.

Olen omassa tutkimustyössäni luonut välittävän kannan näiden kahden tulkintatavan välille. Toisaalta on syytä kiinnittää huomiota siihen, että kouluissa on toistuvia väkivaltaisia tekoja. Tekemissäni haastattelussa jo alakoululaiset ovat todenneet, että he kohtaavat väkivaltaa koulussa päivittäin, jopa joka välitunnilla. Näin ollen kouluampumiset eivät pulpahda tyhjästä keskelle väkivallatonta ja turvallista maisemaa, vaan sijoittuvat olemassa olevaan väkivallan kehukseen. Toisaalta on huomattava, että kouluampumiset ovat tuoneet kouluväkivaltaan myös aivan uusia elementtejä.

KOULUVÄKIVALTA ILMIÖNÄ

Yhdysvaltoja koetteli kouluampumisten aalto 1990-luvulla. Useiden tapausten myötä maahan vakiintui kouluväkivallan käsite. Sitä ryhdyttiin käyttämään sekä mediassa että tieteellisissä tutkimuksissa. Koulun institutionaalisen kehyyksen puitteissa tapahtuva väkivalta tunnistettiin sosiaalisesti ongelmaksi, joka tuli suurelle yleisölle näkyväksi vasta kouluampumisten ja niiden ehkäisyyn tähtäävien ohjelmien kautta.

Myös suomalaisessa keskustelussa on ryhdytty puhumaan kouluväkivallasta. Koulun puitteissa tapahtuvaa väkivaltaa ei aiemmin ole riittävässä määrin tunnustettu ongelmaksi, joka kaippaa oman terminsä. Koulun ongelmia on ollut tavanomaista tutkaila koulukiusaamisen käsitettä käyttäen. Kouluväkivallan käsitteen käyttöä perustellaan sillä, että tällöin koulussa tapahtuva nuorisoväkivalta tulee selkeästi osoitetuksi. Käsitteellisen työkalun avulla voidaan pyrkiä luomaan erilaisia interventioita. Samasta syystä perheessä tapahtuvaa väkivaltaa kutsutaan perheväkivallaksi, eikä esimerkiksi perhekiusaamiseksi. Koulun yhteiskunnallisen funktion kannalta väkivalta on erityisen ongelmallista: väkivalta ehkäisee yksilöä toteuttamasta omia mahdollisuuksiaan, luo valtaepätasapainoa, sulkee ulos sekä muovaa ihmisestä subjektin sijaan objektin. Nämä kaikki suuntautuvat vahvasti koulun kasvatustavoitteita vastaan.

Eri tutkimukset osoittavat, että väkivalta on yleistä myös suomalaisessa koulussa. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksen mukaan pahoinpitelyn tai sen uhkauksen kohteeksi oli viimeisen 12 kuukauden aikana joutunut 9. luokkalaisista pojista 40 ja tytöistä vajaa 30 prosenttia. Vastaavat luvut 6. luokkalaisilla pojilla olivat vajaa 40 ja tytöillä hieman yli 20 prosenttia. Tämä tutkimus saa tukea Mannerheimin Lastensuojeluliiton laajasta tutkimuksesta,

jossa kysyttiin, kuinka moni oli kokenut fyysisen väkivallan tekoja koulussa viimeisen 12 kuukauden aikana. Pojista 24 ja tytöistä viisi prosenttia oli kokenut niitä. Kouluväkivalta koskettaa siis laajasti suomalaisia koululaisia. Tutkimukset tuovat esiin myös kouluväkivallan sukupuolittuneen luonteen: pojat joutuvat väkivallan uhreiksi tyttöjä useammin.

Tutkimusten luvut eivät synny tyhjästä, vaan koulu-kulttuurissa voi olla väkivaltaa hiljaisesti tukevia käytänteitä. Nuorisotutkimuksissa on tuotu esiin, että koulu on eräs keskeinen väkivallan areena. Siellä tapahtuva väkivalta voi jäädä huomaamatta tai sen ilmitullessa sitä ei hoideta riittävällä tavalla.

KOULUVÄKIVALLAN EHKÄISYN KEINOT

Kouluväkivallan ehkäisyssä on paljon kokemusta ja tutkimustietoa. Kouluväkivallan vähentämistä voidaan hahmotella kahdesta suunnasta. Toisaalta voidaan pyrkiä luomaan erilaisia turvallisuusrakenteita esimerkiksi lukitsemalla koulun ovia, käyttämällä metallinpaljastimia, lisäämällä valvontaa tai ottamalla kouluun vartijoita tai poliiseja. Toisena keinona on pyrkiä lisäämään oppilaiden sekä opettajien ja muun koulun henkilökunnan välistä oppituntien ulkopuolista vuoroaikutusta. Esimerkiksi voidaan lisätä opettajien läsnäoloa välitunneilla ja järjestää viralliseen opetussuunnitelmaan kuulumattomia aktiviteetteja, kuten koulun

kerhoja. Toisinaan nämä kaksi näkökulmaa ovat toisensa poissulkevia: on hankala kehittää luottamuksellisia suhteita, jos oppilaat kokevat, että he ovat jatkuvasti epäilyksen ja tarkkailun alla. Yhdysvaltalaisessa keskustelussa on alettu korostaa, että koulukulttuurin muutoksen luominen on taloudellisesti halvempaa, koska ylimääräistä turvallisuushenkilökuntaa ja -välineistöä ei tarvita ja lisäksi se tuottaa joidenkin tutkimusten mukaan parempia tuloksia.

Koulusurmien kaltaisessa vakavassa kouluväkivallassa keskeisiä ovat tekijän ilmoitulleet uhkailut, vihjeet, fantasiat tai pilanteot, jotka käsittelevät väkivaltaista purkausta. Kouluampumisia tutkinut FBI:n agentti **Mary Ellen O'Toole** on kutsunut näitä vuodoiksi. Koulusurmat ovat pitkään suunniteltua ja järjestelmällistä väkivaltaa. Tekijä antaa yleensä vihjeitä tulevista teoistaan. Erityisen keskeisiä ovat muiden nuorten tietämät asiat. Heidän tietonsa tulisi saada aikuisten tietoon. Koulussa pitäisi olla aikuisia, joihin nuoret luottavat ja joille he haluavat jakaa tietonsa luottaen siihen, että tietoa käsitellään reilulla ja oikeudenmukaisella tavalla.

Jokelan ampumatapausta analysoitaessa näyttää siltä, että muilla nuorilla oli paljon tietoa, joka aikuisilta puuttui. He tiesivät ampujan kiinnostuksesta aiempiin kouluampumisiin, erityisesti Columbinen tapaukseen 1999, joka on tärkeä taitekohta kouluampumisten historiassa. Se teki ampumisista mediatapahtuman, toi motiiveihin ajatuksen klostosta kollektiivin puolesta sekä muodostaa viitekohdan, jonka tulevat kouluampujat

haluavat ylittää esimerkiksi uhrien määrässä ja suunnittelun monimutkaisuudessa. Jokelan ampujan tiedettiin laittaneen nettiin väkivaltaisia videoita. Muut nuoret kokivat hänen muuttuneen ja pitivät häntä uhkaavana. Hänen tiedettiin huutaneen valkoisen vallankumouksen tulevan. Lisäksi nuoret tiesivät hänen asehankinnastaan. Aikuisilla näitä tietoja ei ollut tai niihin ei osattu kiinnittää huomiota. Koulusurmien ehkäisyn yksi edellytys on, että tieto päätyy nuorilta aikuisille, jotta saadaa kokonaiskuva asioista. Sama tietysti pätee eri viranomaisilla olevaan sirpalettiin.

Koulusurmien kaltaisen ääriväkivallan ehkäisyn ohella on syytä kiinnittää huomiota kaikkiin väkivallan muotojen karsimiseen. Väkivalta on läsnä nuorten elämässä paitsi kotona, kadulla ja koulussa, myös erilaisissa väkivallan kuvastoissa, joita nykyinen mediamaisema pursuilee. Seksuaalisuuden ja päihteiden katsotaan koskettavan sillä tavoin ihmisten elämää, että niitä varten tarvitaan erityistä kasvatusta. On hyviä syitä väittää, että myös väkivalta on niin tiiviisti läsnä ihmisten arjessa, että se vaatisi oman kasvatuksellisen ohjelmansa, jonka myötä väkivallan muotoja, syitä ja estämistä opitaan hallitsemaan ja ymmärtämään. ■

Kirjoittaja toimii Nuorisotutkimusverkoston tutkijana. Teksti perustuu Nuorisotutkimusseuran julkaisemaan raporttiin *Viiltoja. Analyysi kouluväkivallasta Jokelassa* (www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/viiltoja.pdf)

Ks. myös *Kriminologia-palsta* s. 32.

RIIKKA KOSTIAINEN

Virginian malli kouluväkivallan uhkan arviointiin

Kasvatustieteen professori ja psykologi **Dewey Cornell** Virginian yliopistosta puhui kouluväkivallan ehkäisystä Tukholman kriminologian symposiumissa kesäkuussa. Aluksi hän kritisoi voimakkaasti median roolia pelon herättäjänä, vaikka tutkimusten mukaan väkivalta kouluissa on vähentynyt Yhdysvalloissa tuntuvasti 1990-luvun alkuun verrattuna. Pelon ilmapiiri on aiheuttanut selviä ylilyönöitä nollatoleranssin nimissä; suuri määrä lapsia on erotettu koulusta hyvin mitättömien perusteiden vuoksi. Kuitenkaan nollatoleranssin vaikuttavuudesta ei ole saatu näyttöä. Sen sijaan tutkimukset osoittavat sellaisen yhteisöpoliisitoiminnan, johon sisältyy crackin välittämisen ja nuorten aseiden saannin ehkäisy, sekä erilaisten mielenterveyspanostusten ja kouluväkivaltaohjelmien toimivan.

Cornell esitteli Virginian yliopiston kasvatustieteen laitoksella kehitettyä mallia väkivallan uhkan arviointiin. Mallia on testattu kymmenissä alueen kouluissa ja siihen sisältyy arviointitutkimus, jossa on tutkittu väkivallan esiintymistä arviointivälineitä käyttävissä kouluissa ja vertailukouluissa.

Mallissa väkivallan uhkaa arvioi kouluissa siihen koulutettu ryhmä. Ryhmää johtaa rehtori tai apulaisrehtori ja siihen kuuluu jäseniä koulun toimistosta ja oppilashuollosta. Seitseenasteikkoisessa

mallissa edetään tarpeen mukaan vaiheesta toiseen. Arviointi alkaa siitä, kun uhkaus (suora/epäsuora) raportoidaan rehtorille.

1. Uhkaus arvioidaan. Kirjataan tarkasti sisältö ja mitä siitä todistajat kertovat.
2. Määritellään, onko uhka ohimenevä vai pysyvä. Jos sitä ei osata ratkaista, uhka on arvioitava pysyväksi.
3. Jos uhka arvioidaan ohimeneväksi, seurauksena voi olla ilmoitus oppilaan vanhemmille, nuhtelu tai muu kurinpidollinen toimi. Lisäksi tarjotaan sopivaa apua.
4. Kun uhka on arvioitu pysyväksi, on ratkaistava sen vakavuusaste. Vakava uhkaus voi koskea pahoinpitelyä. Erittäin vakava uhkaus on, kun on uhattu käyttää asetta, tappaa tai raiskata joku tai vahingoittaa toista vakavasti.
5. Ryhdytään toimiin vakavaa uhkaa vastaan. Suojellaan mahdollisia uhreja, ilmoitetaan oppilaan vanhemmille, harkitaan ilmoittamista viranomaisille ja etsitään oppilaalle sopiva interventio, esimerkiksi ohjataan hänet lääkärille tai psykologille.

6. Erittäin vakavaa uhkaa varten tehdään turvallisuusarviointi. Ollaan yhteydessä oikeusviranomaisiin ja oppilaan mielenterveys selvitetään.

7. Toteutetaan tehtyä väkivallan vastaista toimintasuunnitelmaa.

Lisätietoja <http://youthviolence.edschool.virginia.edu>

Järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisyyn kustannukset

”Järjestäytyneen rikollisuutta vastaan käytävän sodan” kustannuksia on arvioitu vain harvoin, ja laskelmia sen hyödyistä on vieläkin vähemmän. On hämmentävää, että tiedämme vain vähän järjestäytyneen rikollisuuden sääntelyyn kohdistettujen toimien vaikutuksista, koska toimet ovat usein dramaattisia ja laajakantoisia sekä kustannuksiltaan kalliita.

Jouduin ensi kertaa paneutumaan kysymyksiin kustannuksista ja hyödyistä vuonna 2002, kun sain vastuulleni Norjan poliisin laatiman kansallisen uhkakuva-arvion tekemisen. Olin silloin kansallisen poliisihallituksen analyysi-rikosten torjuntayksikön johtajana. Tässä asemassa pystyin keräämään monenlaista tietoa rikollisuustilanteesta Norjassa, ja myös siitä mitä poliisi teki rikollisuutta torjuakseen. Uhkakuva-arvion perusajatus on hyvä – sen avulla haluttiin ohjata poliisin voimavaroja sinne, missä niitä tarvitaan, soveltaa toimia, jotka sopivat kuhunkin erityiseen haasteeseen, ja päästä asemiin, joista käsin voidaan toimia proaktiivisesti ja ennakoivasti.

Odellisuus oli hyvin toisenlainen. Ensiksikin ilmeni valtavia ongelmia saada täsmällistä tiedustelutietoa (intelligence) monista ”uhkista” – ja erityisesti järjestäytyneestä rikollisuudesta. Suuri osa

poliisin tiedustelutiedosta oli muodoltaan ja sisällöltään selkeää, että se oli strategisella tasolla jokseenkin hyödyttömiä. Poliisimiehet eivät ole tutkijoita; he keräävät pääasiassa sellaista tietoa, jota tarvitaan tulevia rikosjuttuja varten. Monet ”uhkat” olivat poliittisesti annettuja, eräät uhkat/ongelmat olivat ”pyhän lehmän” asemassa. Tällaisia olivat huumausaineiden ja moottoripyöräjengien edustamat uhkat. Näiden pahojen asioiden tuli sisältyä uhkakuva-arvioon, ja jos joku kyseenalaisi niiden vakavuuden, hänet nähtiin häiriköksi tai jopa itse turvallisuuksuhkaksi.

Toiseksi oivalsimme, että oli olemassa hyvin vähän tai ei lainkaan arviointeja poliisin järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen toiminnan vaikutuksista. Parhaassakin tapauksessa oli tehty vain pienimuotoista sisäistä arviointia. Useimmiten ei edes ollut määritelty selviä tavoitteita eikä muodostettu minkäänlaista käsitystä

siitä, miten vakavaa uhkaa tai millaista vahingollisuutta kohteeksi valitut rikokset tai rikollisryhmät edustivat. Voidaan vain kysyä, miten tässä tilanteessa olisi kyetty arvioimaan vaikutuksia.

Uhkakuva-arvioiden laatiminen lopetettiin, kuten tällaisille hankkeille usein käy. Syynä oli se, että tällaiset arviot ovat enemmän tai vähemmän valistuneita arvausleikkejä, joita koskevat selvät poliittiset ja käytännölliset rajoitukset sen suhteen, mitä seikkoja voidaan ottaa esille tulevaisuuden uhkina.

TALOUDELLISET KUSTANNUKSET

Näinä poliisin ja muiden viranomaisten resursseja koskevan avoimen poliittisen debatin aikoina on vain harvoin kyseenalaistettu järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen sotaan käytettyjen voimavarojen määrää. Järjestäytyneen rikollisuuden määrittämisen tavallisesti niin vakavaksi uhkateki-

jäksi, että taloudellisten kustannusten kyseenalaistaminen nähdään ymmärtämättömäksi huonotapaisuudeksi. Nämä kustannukset ovat pääasiassa kahta tyyppiä: työvoiman käyttöä sekä uuteen teknologiaan ja varusteisiin investointia.

Työvoiman käyttö on monesti huimaa. Osloon ns. ”jengiprojektissa”, joka aloitettiin vuonna 2007, kahta melko pientä rikollisryhmää (jengit A ja B, yhteensä noin 50 henkilöä) seurattiin enimmillään 110 poliisimiehen voimin. Salainen ja näkyvä valvonta, salakuuntelu, tiedonantajien käyttö ja muut menetelmät sitovat hyvin paljon työvoimaa. Pelkästään tulkkikustannukset ulkomaalaisten salakuuntelussa maksavat yksin Oslossa miljoonia kruunuja. Monissa käytetyistä tutkintamenetelmistä tarvitaan myös kallista uutta tekniikkaa ja kalliita laitteita. Poliisit rakastavat uutta kalustoa ja tämä on usein hyvin kallista.

INHIMILLISET KUSTANNUKSET

Repressiivisten keinojen käyttö järjestäytyneen rikollisuuden tutkinnassa ei jakaudu tasaisesti. Ensiksikin erilaisen valvonnan käyttö kohdistuu ras- kaimmin tietynlaisiin ryhmiin. Tämä voidaan helposti nähdä, kun tarkastellaan pankkien ja finanssisektorin harjoittamaa valvontaa rahanpesun torjumiseksi. Maahanmuuttajat, jotka tulevat maista, joissa kauppaa yleensä käydään käteisrahalla, nähdään automaattisesti riskeinä. Pakolaiset ja muut passittomat henkilöt eivät voi avata pankkitiliä tämän päivän Norjassa. Vankilalaitokses- sa pitkän ajan hidas muutos kohti avoimempia ja inhimil- lisempiä olosuhteita on joutunut vastatusten uuden kehityk- sen kanssa, joka korostaa yhä enemmän turvallisuutta ja uu- sien ”turvallisten” laitosten rakentamista. Tämän kehityksen on pannut liikkeelle lähinnä vaarallisten järjestäytyneiden rikollisten edustama ongelma. Samanaikaisesti voimme monin paikoin nähdä, miten van- kilat toimivat rikollisjengien hautomina.

UHKA KANSALAI- YHTEISKUNNALLE

Järjestäytynyt rikollisuus kuva- taan usein uhkana yhteiskun- nalle. Kuitenkin järjestäytyneen rikollisuuden vastainen taistelu saattaa yhtä lailla uhata kan- salaisyhteiskuntaa. Ensiksikin eräät tarpeellisina pidetyistä menetelmistä ja toimista uhkaa- vat arvoja, joita pidetään erit- täin tärkeinä avoimissa demo- kratioissa. Kansalaisoikeudet, joita useimmissa Pohjoismaissa on pidetty keskeisen tärkeinä 1800-luvulta saakka, ovat nyt vähitellen rapautumassa. Vanhat kansalaisvapauksien ihanteet kuten yksityisyys, luottamuk- sellisuus ja kansalaisoikeudet

on nyt kyseenalaistettu mm. ra- hanpesun sääntelyn tarpeiden vuoksi. Nämä käsitteet luotiin pääasiassa yksilön suojelemisek- si valtiota ja liiallista vallankäyt- tää vastaan ja perustuivat julki- sen ja yksityisen erottamiseen. Nykyisin luottamuksellisuuteen ja yksityisyyteen näyttää josta- kin syystä liittyvän epäilyttävä leima; ne yhdistetään usein pi- meään rahaan ja rikoksiin.

Vielä yksi tässä yhteydessä mainittava uhka on se, että uusi järjestäytyntä rikollisuut- ta koskeva rikoslainsäädäntö vaarantaa oikeuslaitoksen toi- minnan. **Per-Ole Tråskman** varoitti jo vuonna 1995 siitä, että huumausaineita vastaan käytävä sota sokaisee meidät sille uhkalle, minkä huumaus- ainejutuissa langetettavat an- karat rangaistukset aiheuttavat humanistiselle oikeusjärjestel- mällemme. Entiset ihanteet, jotka korostivat mahdollisim- man lyhyiden vankeusrangais- tusten käyttöä ja suosittelivat mahdollisimman pitkälle vält- tämään vankilan käyttöä, ovat nyt voimakkaan hyökkäyksen kohteena. Tråskman nimitti il- miötä lohikäärmeen munaksi. Nykypäivän uusi ”muna” on huippuankarien tiukasti val- vottujen vapausrangaistusten käyttö järjestäytyneiksi leimat- tuihin rikollisiin.

POLIISIN ROOLI

Yksi ongelma on, että järjestäy- tyneen rikollisuuden vastainen taistelu sitoo paljon työvoimaa ja muita voimavaroja, jotka ovat pois poliisin muista tehtä- vistä. Toinen ongelma on, että järjestäytyneen rikollisuuden vastainen taistelu ymmärretään oikeaksi tai vakavaksi poliisi- työksi. Huumausaineyksikössä työskenteleminen oli aikoinaan paras väylä luoda uraa Norjan poliisissa. Nykypäivänä järjes- täytyneellä rikollisuudella on paljolti vastaavanlainen status.

Rahat, työvoima ja poliittinen tuki kanavoituvat järjestäyty- neen rikollisuuden tutkintaan. Poliisin ”uusien”, ns. ei-perin- teisten työmenetelmien käyttö – peitetoiminta, salakuuntelu, tiedonantajien käyttö ja valvo- tut läpilaskut – kyseenalaistaa suoraan tai epäsuoraan monia poliisin keskeisiä ihanteita. Norjassa on lausuttu selvästi julki, että poliisin tulee olla kohtelias (he eivät kannu aset- ta) ja sen toiminnan tulee olla ehkäisevää. Poliisin tulee olla avointa julkiselle valvonnalle, sen on myös oltava avoin ja läpinäkyvä. Salaiset ja eettises- ti kyseenalaiset menetelmät kuten maksetut tiedonantajat edustavat epäilemättä suoraa haastetta suhteessa näihin jul- kisesti ilmaistuihin tavoitteisiin varsinkin silloin, kun tällaisten menetelmien käyttö tapahtuu yhteydessä jossa se saa korkean statuksen organisaation sisällä.

Eräs ongelma repressii- visten poliisimenetelmien käytössä on se, että käyttö le- viää rikosoikeusjärjestelmän muihin osiin oikeuslaitosta myöten. Jos annetaan lupa sellaisten uusien poliisityö- menetelmien käytölle, joita on aiemmin pidetty torjut- tavina, syntyy kehitys, jossa niitä ryhdytään vähitellen so- veltamaan muuhunkin kuin alkuperäiseen tarkoitukseen. Tästä klassisesta ”netwidening- ilmiöstä” on monia esimerke- jä: Puhelinkuuntelu otettiin käyttöön Norjassa ensimmäi- sen maailmansodan aikana valtion vihollisten (vakoo- jien) vastaisessa taistelussa. Myöhemmin, 1970-luvulla sen käyttö sallittiin huumaus- ainejutuissa, ja sittemmin 1990-luvulla järjestäytyneen rikollisuuden tutkinnassa. Keskeinen kysymys on, miten kykenemme, tai pystymme- kö ylipäänsä hillitsemään ja kontrolloimaan uusien me-

netelmien käytön leviämistä. Eräs suuri ongelma tarkastel- taessa näiden menetelmien käyttöä järjestäytyneen rikol- lisuuden tutkintaan Norjas- sa on se, että järjestäytyneen rikollisuuden oikeudellinen määritelmä on kovin avoin – Norjan rikoslain 60a §:ssä sanotaan: ”Järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan järjestäytyntä ryhmää, jossa on kolme tai useampia jäseniä ja jonka päätarkoituksena on tehdä tekoja, joista voidaan rangaista vähintään kolmen vuoden vankeudella, tai jon- ka toiminnan olennainen osa muodostuu sellaisten tekojen tekemisestä”.

Tämä merkitsee, että järjes- täytynt rikollisuus voi olla hy- vin monia eri asioita. Käytän- nön elämässä järjestäytyneestä rikollisuudesta on enenevässä määrin tullut törkeiden/vaka- vien rikosten synonyymi. Vain harva kyseenalaistaa näkemyk- sen, jonka mukaan järjestäy- tynyt rikollisuus on vakavaa rikollisuutta.

Järjestäytynt rikollisuus kuvataan usein niin vaarallise- na ja pahana, että kovat otteet ovat välttämättömiä. Ongelma on nyt se, että tuskin kukaan tietää järjestäytyneen rikolli- suuden aiheuttaman vahingon suuruutta, mitä sen sääntely- yritykset maksavat, eikä sitä millaisia vaikutuksia sovelle- tuilla toimilla on järjestäyty- neeseen rikollisuuteen. ■

Artikkeli perustuu Paul Larssonin Tuk- holman symposiumissa 22.6.2009 pitämään esitykseen. Se puolestaan perustuu tutkimustyöhön, jota Larsson on tehnyt kirjaansa ”Organisert kriminalitet” (2008) varten sekä työ- hön, joka koskee pankeissa tapahtuvan rahanpesun sääntelyn kustannuksia (Larsson ja Magnusson 2009).

Kirjoittaja työskentelee Norjan poliisiammattikorkeakoulussa.

Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta

Tietoon perustuvia lähestymistapoja etsimässä

Walter Millerin jo klassisessa artikkelissa "Ideology and Criminal Justice Policy" [Ideologia ja kriminaalipolitiikka] todettiin, että "kun esitetään väitteitä siitä, mitkä toimenpiteet soveltuvat parhaiten turvaamaan yleistä järjestystä, oikeuden toteutumista ja yleistä hyvinvointia, tulisi aina kysyä: "Mistä me sen tiedämme?". Artikkelin julkaisemista on 36 vuotta, joiden kuluessa tutkimus on osoittanut, että kriminaalipolitiikka perustuu vahvasti ideologiaan, että päätöksenteon tueksi kerätään edelleen vain vähän empiiristä tietoa ja että myös päätösten objektiivisten vaikutusten arviointiin on panostettu suhteellisen vähän.

Järjestäytyneitä rikollisuutta koskeva päätöksenteko on kärsinyt suhteettomasti ideologisesti värittyneestä keskustelusta, joka on suorastaan torjunut tosiasioiden huomioon ottamisen. Järjestäytyneitä rikollisuutta koskevat viihteelliset mielikuvat ajavat tosiasioihin perustuvien kuvausten yli. Kummisetä, *Sopranos* ja *The Departed* ovat esimerkkejä mo-

nista suosituista viihteellisistä järjestäytyneen rikollisuuden kuvauksista, jotka kaikki ovat fiktiivisiä, mutta joiden yleisesti uskotaan olevan totuudenmukaisia. Näin on syntynyt järjestäytyneen rikollisuuden mafia-stereotyyppi. Tämä on huolestuttavaa, sillä järjestäytyneet rikollisryhmät pystyvät aiheuttamaan paljon suurempaa vahinkoa kuin yksittäiset rikoksenteekijät, koska ne toimivat suuremmalla volyyminä, niihin kuuluu useita henkilöitä ja niiden toiminta on jatkuvaa. Sen vuoksi järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan tulisi olla rationaalisen kriminaalipolitiikan tärkeysjärjestyksen kärkipäässä.

HUOMIO RIKOLLISELLE TOIMINNALLE ALTTIISIIN MARKKINOIHIN

Maailmanlaajuisesti voidaan panna merkille, että järjestäytyneitä rikollisuutta on dokumentoitu, mitattu tai arvioitu järkyttävän vähän. Vain harva maa yrittää systemaattisesti laskea sitä, mitata sen vuositason vaihtelua tai objektiivisesti arvioida sitä vähentämään tarkoitettujen lakien ja politiikkojen vaikutuksia.

Siksi yritykset "kontrolloida" tai "torjua" järjestäytyneitä rikollisuutta tapahtuvat yleensä tyhjiössä, eikä silloin kyetä vastaamaan esimerkiksi kysymyksiin: "Onko tällä lähestymistavalla ollut mitään vaikutusta järjestäytyneisiin rikollisryhmiin? Onko se vaikuttanut järjestäytyneen rikollisen toiminnan esiintyvyyteen? Mitkä ovat eri lähestymistapojen tarkat kustannukset ja hyödyt, kun arvioidaan niiden vaikutuksia kansalaisiin, markkinoihin, ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen?"

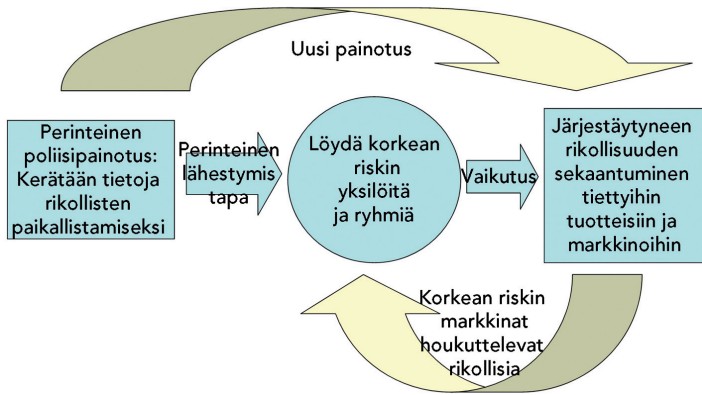
Tästä onnettomasta asiaintilasta huolimatta tunnetaan useita lupaavia yrityksiä käyttää olemassa olevaa tietoa politiikan ohjaamiseen. Mittaamisen vaikeuden vuoksi järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan kannalta olisi osuvampaa ryhtyä tutkimaan järjestäytyneelle rikolliselle toiminnalle alttiita liikeyrityksiä ja markkinoita. Tähän mennessä järjestäytyneen rikollisuuden riskejä koskevat arvioinnit ovat kiinnittäneet päähuomionsa rikollisryhmiin. Edistynein malli on Kanadan rikostietopalvelun (CISC) kehittämä ns. Sleipnir-työkalu.

Sleipnir pisteyttää järjestäytyneiden rikollisverkostojen edustaman uhkan antamalla arvoja 19 eri ominaisuudelle. Ominaisuudet, pisteytys, määritelmät ja arvot perustuvat kanadalaisten asiantuntijoiden yhteiseen mielipiteeseen. Se saavutettiin Delphi-kyselyllä. Parhaillaan kehitellään Sleipnirin uutta versiota, jossa on vähemmän ominaisuuksia. EU:ssa ja Englannissa tehdyt yritykset arvioida järjestäytyneen rikollisuuden uhkia näyttävät perustuvan Kanadan työhön (SOCA 2008; OCTA 2009).

Muuan ongelma on se, että tunnettujen rikollisryhmien uhkaa arvioiva menetelmä ei ota huomioon tietoja uusista ryhmistä, nousussa olevista ryhmistä eikä uusista tuotteista ja palveluista, joita voidaan käyttää hyväksi rikollisessa toiminnassa. Siksi on tärkeää vertailla sekä olemassa olevia että potentiaalisia järjestäytyneen rikollisuuden toimintatapoja ja markkinoita.

Kuvio 1 (seuraa suuria kaarevia nuolia) havainnollistaa otetta, jossa arvioidaan tiettyihin tuotteisiin ja markkinoihin liittyviä korkeita riskejä

Kuvio 1. Riskiarviointi kohdistuu toimintoihin eikä yksilöihin.
Lähde: Albanese, 2008.

tietäen, että nämä markkinat vetävät puoleensa rikollisia, joita poliisi etsii. Perinteisessä lähestymistavassa päähuomio kiinnitetään korkeaa riskiä edustaviin rikoksentehtäjiin ja ryhmiin, kun taas vaihtoehtoinen lähestymistapa keskittyy tunnistamaan korkean riskin tuotteita ja markkinoita. Jos ne pystyy tunnistamaan, tietää myös mistä etsiä rikollisia. Tämän prosessin avulla voidaan tunnistaa myös markkinat, joilla ei ole aiempaa järjestäytyneen rikollisuuden historiaa. Kanadassa ja muualakin tehty työ on lähtökohta laajakantoisemmille yrityksille ymmärtää järjestäytyneen rikollisuuden luonnetta, uhkia ja eri tuotteisiin, palveluihin ja markkinoihin liittyviä tilaisuuksia.

KONTROLLIN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI PUUTTUU

Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa ja kontrollissa käytettyjen standardityökalujen toimivuutta ja tehokkuutta ei ole pätevästi arvioitu. Niiden käyttö perustuu uskomuksiin eikä varmaan tietoon siitä, että ne ovat tehokkaita. Kontrollitoimissa on tarpeen siirtyä ratkaisujen kopioinnista empiiriseen arviointiin ja ryhtyä toteuttamaan strategioita,

jotka ovat osoittautuneet tai osoittautumassa lupaaviksi.

Järjestäytyneen rikollisuuden vastaisia toimintalinjoja monissa maissa ovat salakuuntelu ja elektroninen valvonta, todistajansuojelujohjelmat, yritys- ja rikollisryhmälait, tiedonantajien käyttö, peiteoperaatiot, kansalaiskomissiot, todistajan syytesuoja, rahanpesuun liittyvien epäilyttävien rahansiirtojen ilmoitukset ja erityisvalamiehistöt. Menetelmät on otettu käyttöön ja niiden käyttöä jatkettu ilman minkäänlaisia systemaattisia arviointeja niiden asianmukaisesta käytöstä, väärinkäytöstä, siitä millaisiin tapauksiin ne soveltuvat parhaiten, niiden tehokkuudesta, niiden vaikutuksesta järjestäytyneeseen rikollisuuteen tai kustannuksista ja hyödyistä (taloudellisin, inhimillisin ja sosiaalisin perustein). Ilman objektiivista empiiristä arviointia ei voida vastata Walter Millerin kysymykseen ”Mistä me tämän tiedämme?”.

Se että tällaista arviointia ei ole tehty, on hämmäntävää ottaen huomioon, miten valtavat voimavarat on osoitettu järjestäytyneen rikollisuuden kontrolliin. Esimerkiksi Yhdysvallat on sijoittanut miljoonia dollareita palkatessaan valvojia

seuraamaan yli 20 korrupoitunutta ammattiliittoa vuodesta toiseen. Kuten eräässä arvioinnissa todettiin, ”on uskomatonta, että yli 20 vuotta jatkunut siviilioikeudellinen RICO-kanteiden ajaminen rikollisten hyväksikäyttämiä liittoja vastaan on toteutettu ilman minkäänlaista arviointia... onnistumisia ja epäonnistumisia ei ole koskaan tunnistettu, puhumattakaan siitä että niitä olisi dokumentoitu tai analysoitu”.

Näyttöön perustuva katsoja järjestäytyneen rikollisuuden kontrolliohjelmiin päätyi toteamaan, että ”lyhyesti sanottuna, huolimatta kaikista lainsäädäntöponnistuksista joilla järjestäytyntä rikollisuutta ja rahanpesua on koetettu hillitä 1990-luvun mittaan, ei yhdestäkään keskeisestä aihepiiristä ole tehty ainoakaan merkittävää tutkimusta, joka noudattaisi arvioinnin normaaleja pelisääntöjä”. Julkaisematon katsaus 18 erilliseen järjestäytyntä rikollisuutta koskevaan kontrolliponnistukseen tuli siihen tulokseen, että ”näyttää, joka osoittaisi nykyiset järjestäytyneen rikollisuuden kontrollin strategiat tehokkaiksi, ei ole käytännössä juuri ollenkaan”. Ruotsissa tehty 14 järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen hankkeen arviointi havaitsi, että ”ne vaikeuttavat rikollisryhmiä tekemästä järjestäytyntä rikollisuutta”, mutta mitään objektiivisia tosiasioita ei esitetä johtopäätöksen tueksi. Kaiken tämän työn tuloksena on, että monien vuosien kokemusta on saatettu tuhlata vain, koska peruskysymyksiin ei kyetä vastaamaan – sellaisiin kuin mikä tulisi olla intervention luonne ja kesto, ja missä olosuhteissa sekä mitkä korjaavat strategiat toimivat parhaiten ja miksi?

TORJUNTAAN ON KIINNITETTY VÄHÄN HUOMIOTA

Teoreettista työtä on jo tehty ja osoitettu, että järjestäytyneen rikollisuuden kontrollimenehtelmiä voidaan empiirisesti ja objektiivisesti arvioida. Työssä voidaan hyödyntää saatavissa olevia tietoja ja yhteisötason rikollisuusosoittimia, arvioida oikeudellisia työkaluja sekä arvioida sovellettujen toimintatapojen vaikutusta järjestäytyneisiin rikollisryhmiin ja -verkostoihin. Sen sijaan julkinen sektori ei edelleenkään ole panostanut siihen, että selvitetään, onko sen järjestäytyneen rikollisuuden kontrolliin sijoittamat voimavarat suunnattu oikein ja käytetty tehokkaasti, ja että arviointi perustuu oikeaan tietoon, ja että arviointia säännöllisesti päivitetäisiin empiiristen tutkimusten antamien osviitojen nojalla.

Järjestäytyneeseen rikollisuuteen on kohdistettu runsaasti lainsäädäntöä ja poliisitoimia, sen sijaan vain vähän huomiota on kiinnitetty sen torjuntaan – sen esiintyvyyden vähentämiseen ja ehkäisyyn. Miten voidaan entistä tehokkaammin rajoittaa tilaisuuksia järjestäytyneen rikollisuuden toiminnalle? Onko järjestäytyneen rikollisuuden vastaisilla toimilla ehkäiseviä vaikutuksia? Missä määrin voitaisiin ennakoita järjestäytyneen rikollisuuden tunkeutumista tietyille markkinoille tai maantieteellisille alueille?

Vähäinen huomio järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan on kuvaavaa kontrollin yksipuoliselle luonteelle: voimakas panostus lainsäädäntöön ja poliisityöhön, joiden vaikutusta ja tehokkuutta ei ole koskaan selvitetty. Ruotsin kansallisen rikosentorjuntaneuvoston arvioinnissa to-

Järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa korostava lähestymistapa vaatii järjestelmällistä ja säännöllistä tiedonkeruuta.

→dettiin järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan painottuneiden ohjelmien kokonaan puuttuvan ja huomautettiin, että ”on toteutettu enemmän salakuuntelua ja enemmän tunnistustyötä, ja että nämä ponnistukset ovat olleet entistä voimaperäisempiä. Toisaalta tätä ei juuri voida kutsua mitenkään uudeksi tai innovatiiviseksi, jos ajatellaan menetelmien parantamista tai kehittämistä”. Torjuntaa korostava lähestymistapa vaatii järjestelmällistä ja säännöllistä tiedonkeruuta, jossa keskitytään täytöntöönpanon ja vaikutusten empiiriseen dokumentointiin.

RISKITEKIJÖIDEN TUNNISTAMINEN OLENNAISTA

Vallitseva ideologinen lähestymistapa järjestäytyneen rikollisuuden kontrolliin on tukahduttanut tiedon kumuloitumisen. Tämän seurauksena on saatu paljon kokemuksia, joista on opittu hyvin vähän. Tähän saakka tehdyn niukan tutkimuksenkin avulla on kyetty tunnistamaan joitakin järjestäytyneen rikollisen toiminnan laajuuteen ja luonteeseen liittyviä seikkoja. Jotta tästä päästäisiin eteenpäin ja kyettäisiin tunnistamaan todellisia riskitekijöitä, olisi kyettävä osoittamaan, että tietyt tekijät tai olosuhteet edeltävät järjestäytyneen rikollista toimintaa. Jotta tämä olisi mahdollista, olisi kerättävä säännöllisesti tietoa, jonka avulla kyettäisiin kohoamaan yksinkertaisten

yhteisvaihtelujen havaitsemisen tasolta todellisten riskitekijöiden tunnistamisen tasolle. Järjestäytyneen rikollisuuden todellisten syiden paljastaminen edellyttää, että pystytään osoittamaan korrelaatio, riski ja se, että riskitekijälle altistumista seurasi järjestäytyneen rikollista toimintaa.

Levin ja Maguiren mukaan tähänastisesta tutkimuksesta ”puuttuu lähes väistämättä se keskeinen piirre, että painotettaisiin pitkän ajan vaikutuksia sekä paneuduttaisiin selvittämään niitä rakenteita ja olosuhteita, jotka hyödyttävät järjestäytyneen rikollisuuden hankkeita”. Siitä, että järjestäytyneen rikollisuuden vastaisten toimien arviointi on laiminlyöty, on seurannut yleinen uskomus, jonka mukaan kaikella, mitä teemme, on lähtökohtaisesti hyvät tulokset, joiden vaikutusten kuvitellaan olevan suorassa suhteessa niihin käytettyjen resurssien määrään. Kuitenkin on ilmeistä, että niin kauan kuin mitään todellista arviointia ei ole tehty, tämä uskomus on ideologinen eikä perustu empiirisiin tosiasioihin. ■

Artikkeli perustuu kirjoittajan Tukholman symposiumissa 22.6.2009 pitämään esitykseen. Kirjoittaja on professori Virginia Commonwealth yliopistossa.

Suomen poliisi pieni, kevyt ja tehokas

”Poliisi 2020” -hanketta varten selvitettiin poliisihallinnon järjestymistä ja kokoa kuudessa eri Suomen kaltaisessa maassa. Vertailun mukaan Suomen poliisikunta on eurooppalaisittain ja pohjoismaisittain lisääntynyt maltillisesti tai pysynyt samankokoisena, eikä tälläkään hetkellä ole kooltaan suuri verrattuna niin väestön kuin rikosten määrään.

Poliisin rakenteen, koon, toiminnan ja tehokkuuden kansainvälisen vertailun perusteella voidaan pohtia, tarvitaanko Suomeen lisää poliiseja vai riittävätkö organisaatiomuutokset ja töiden järjeittäminen. Vertailuun valittiin Ruotsi, Tanska, Norja, Viro, Itävalta ja Irlanti näiden maiden läheisyyden, samanlaisuuden ja koon takia. Vertailussa tarkasteltiin poliisivoimien koon muutoksia, poliisivoimien kokoa suhteessa väestömäärään ja poliisin määrän suhdetta rikosten määrään. Lisäksi selvitettiin poliisihallinnon hierarkiaa ja poliisimiesten ja muun henkilöstön määrän suhdetta.

Tarkastelun rajoitukset on kuitenkin huomattava: Maiden maantieteellistä kokoa ja urbaanialueiden suhdetta ei ole vakioitu, mikä saa pienikokoisen ja kaupungistuneen maan näyttämään tehokkaammalta. Lisäksi on huomattava,

että Itävallassa koko sisäasiainministeriö on organisoitunut poliisinimikkein, jolloin poliisien määrä näyttää todellisuutta suuremmalta. Toisaalta Suomessa ja Virossa poliisista on erotettu Rajavartiolaitos, mikä pienentää näiden maiden poliisimäärää verrattuna muihin.

LÄNSI-EUROOPASSA POLIISIVOIMIEN KOKO KASVAA

Kaikissa Euroopan maissa poliisivoimat ovat yleisesti ottaen olleet kasvussa 1990-luvun lopulla ja 2000-luvulla, etenkin läntisen Euroopan maissa. Vähennystä on lähinnä eräissä entisen itäblokin maissa, joissa tehottomuudesta pyritään eroon, sekä rauhoittuneessa Pohjois-Irlannissa.

Suomen kokoisia ja tapaisia pienempiä maita otettiin erityistarkasteluun. Kuvio kertoo, kuinka asukasluvun kehitykseen suhteutettuna Ruotsissa, Tanskassa ja Irlannissa poliisimäärät ovat lisääntyneet 2000-luvulla. Suomessa on 2000-luvulla ollut hieman yli 1,5 poliisia tuhanta asukasta kohti, ja suunta on ollut vähenevä. Kaikissa muissa Pohjoismaissa

puolestaan on tullut lisäystä, ja Tanskassa on liki 2 poliisia tuhanta asukasta kohti. Tilanne tasoittuu hieman Pohjoismaiden suhteen, jos Suomen Rajavartiolaitos otetaan lukuihin mukaan. Suunta ei kuitenkaan muutu. Muissa Pohjoismaissa poliisien määrä suhteessa väkilukuun on nousussa, kun Suomessa suunta on vakaata tai hieman laskeva.

Muista Suomen kaltaisista maista Virossa on yli 2,5 poliisia tuhanta henkilöä kohti. Itävallassa ja Irlannissa on jopa yli 3 poliisia tuhanta asukasta kohti. Itävallan suhteen on huomattava, että koko sisäasiainministeriön organisaatio on käytännössä poliisiorganisaatio. Siellä luvut ovat kuitenkin laskussa.

POLIISIRESSIT SUHTEESSA RIKOSTEN MÄÄRÄÄN

Tehtävien määrän suhteen hyvin karkean arvion resursseista antaa ilmoitettujen rikosten määrä suhteessa poliisien määrään. Ruotsissa on ollut 2000-luvulla noin 70 rekisteröityä rikosta yhtä poliisia kohti vuodessa, kun taas Suomessa, Tanskassa ja Norjassa laskennallinen suhdeluku on

ollut suurin piirtein 30–40. Irlannissa, Virossa ja Itävallassa rikosmäärä verrattuna poliisien määrään on ollut selvästi pienempi (alle 10:stä hieman yli 20:neen rikosta per poliisi). Suhdeluvut on laskettu Eurostatin tilastoista ja rikosmääriin eivät sisälly rikkeet.

Kaikissa Pohjoismaissa rekisteröityjen rikosten määrä verrattuna poliisien määrään on ollut 2003–2006 laskussa, kun taas Virossa se on ollut hienoisessa nousussa. Pohjoismaissa tämä saattaa kertoa resurssilisästä tai vaikeiden ja laajojen tapausten lisääntymisestä, kun taas Viron nousu saattaa edelleen johtua neuvostoaikaisen poliisikunnan rationalisoinnista ja virkojen jättämisestä täyttämättä eläkkeelle jäämisen yhteydessä.

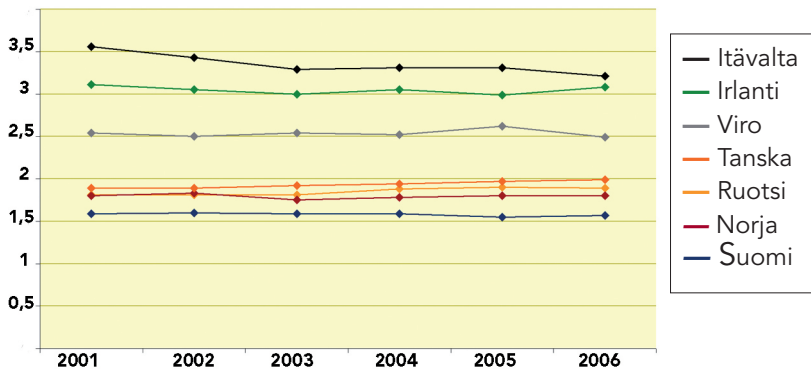
KOMENTOHIERARKIA EI RASKAS

Vertailutiedon vähäisyyden, keskinäisesti poikkeavien määrittelyjen, nimikkeiden, hierarkioiden ja jaotteluiden takia on vaikea vertailla henkilöstön jakautumista päällystään, alipäällystään ja miehistään. Samoin on vaikea vertailla muun henkilöstön määrää ja laatua. Karkeana arviona voi todeta, että Suomen päällystöpäätös on vertailumaiden pienimpiä ja alipäällystön ja miehistön yhteismäärä on vertailumaiden keskivaiheilla. Päällystön osuus (komisariosta "inspector" ylöspäin) oli vertailuissa maissa 10–17 prosenttia ja alipäällystön/miehistön osuus 61–88 prosenttia.

Taulukko 1 kertoo, kuinka poliisimiesten määrän suhde koko poliisiorganisaation henkilöstöön vaihtelee Norjan 67 prosentista Itävallan 82 prosenttiin. Suomessa poliisimiehiä on 74 prosenttia koko henkilöstöstä, mikä on tutkittujen maiden mediaani. Itävallassa poliisimiesten määrän suhde on erityisen suuri, koska vertailu tehdään koko sisäasiainministeriön henkilökuntaan. Tanskassa poliisille kuuluvat myös valitusviranomaisen tehtävät ja poliisiin kuuluu mm. noin 450 tuomaria. Suomessa ja Virossa puolestaan rajavartiolaitokset ovat erillisiä organisaatioita, eivätkä sisälly näihin lukuihin. Rajavartiolaitoksissa toimistohenkilökunnan osuus on pienempi, mikä vähentäisi kokonaisprosenttiakin näissä maissa. ■

Kirjoittaja on yhteiskuntatieteiden tohtori ja Helsingin yliopiston dosentti.

Kuvio 1. Poliiseja 1000 asukasta kohti Suomessa ja kuudessa Suomen kaltaisessa maassa. Lähde: Eurostat.

TAULUKKO 1.

	Poliisimäärä	Kokonaishenkilökunta	Poliiseja /kok.henk.
Ruotsi	17 866	25 838	69%
Norja	8 586	12 781	67%
Tanska	9 907	13 119	76%
Itävalta*	27 157	33 000	82%
Viro	3 270	4 418	74%
Suomi	8 257	11 077	74%

*) Koko sisäasiainministeriö

Terrorismi – tutkimus, myytit ja torjuntatoimet

Terrorismia kohtaan tunnettu kiinnostus on kasvanut räjähdysmäisesti viime vuosina. Aiheesta on esimerkiksi julkaistu 2000-luvun alkuvuosina kymmenen kertaa enemmän kirjoja kuin 1980- ja 1990-luvuilla yhteensä. Terrorismin uhan ainakin näennäinen kasvu on saanut poliitikot ja viranomaiset kiinnostumaan terrorismia koskevasta tutkimuksesta. Tutkimustiedon hyödyntämisessä poliittisessa päätöksenteossa on kuitenkin ongelmia käytännön tasolla.

Ongelmat johtuvat yhtäältä siitä, että terrorismin (sosiaalitieteellinen) tutkimus on ollut viime vuosiin asti hyvin pinnallista. Kirjallisuus on ennen 2000-lukua ollut laadultaan keskimäärin varsin heikkoa. Joukosta löytyy esimerkiksi suuri määrä toimittajien nopeasti työstämiä sensaatiohakuksia kirjoja, joissa on yhtäältä ihannoitu (suuret vapaustaistelijat) ja toisaalta demonisoitu (eläimelliset tappajat) terroristeja ja heidän toimintansa motiiveja.

Tyypillistä on ollut myös, että tutkimukset ovat hyvin pitkälle pohjautuneet viranomaisasiakirjoihin, eritasoisiin medialähteisiin ja aiempaan kirjallisuuteen. Jos aiheena on yleisluontoisesti ”terroristiliike”, näiden lähteiden pohjalta on vaikea tuottaa kovinkaan kattavaa kuvaa sen toiminnasta.

VIRANOMAISTEN TIEDONTARPEET

Terrorismi nousi erilliseksi tutkimusaiheeksi 1960–70-lukujen taitteessa. Tutkimuksen yleistymisen taustalla oli poliittisen kiinnostuksen kasvu. Siirtomaiden väkivaltaisista vapautusliikkeistä kirjoitettiin näkyvästi, palestiinalaisryhmien terrori-iskut Lähi-idän ulkopuolella

nostattivat tunteita, vasemmistolaiset valankumousryhmittymät tekivät pommi-iskuja, murhia ja kidnappauksia useissa Euroopan maissa ja Yhdysvalloissa ja Latinalaisessa Amerikassa kuohui. Tutkimukselta odotettiin tuloksia, jotka antaisivat suuntaa, miten valtioiden tulisi toimia.

Viranomaistahot ovatkin olleet alusta alkaen merkittäviä terrorismin tutkimuksen rahoittajia. Tuoretta tutkimustietoa ei asiasta ole, mutta 1970-luvulla tehty kartoitus antanee osviittaa. Tuolloin valtaosa tutkimusten rahoituksesta tuli elinkeinoelämältä ja eri maiden hallituksilta (yksin Yhdysvaltain hallitukselta 32 prosenttia) ja vain 12 prosenttia yliopistoilta.

Viranomaisten mielenkiinnon kohteet ja aikataulut ovat ohjanneet merkittävästi sitä, mitä ja miten on tutkittu. Koska kyse on ollut akuuteista ongelmista, tuloksia on luonnollisesti haluttu nopealla aikataululla. Tämä on pakottanut tutkijat tarttumaan helposti saatavilla olevaan aineistoon, eikä syvällisempiin selvityksiin ole ollut mahdollisuuksia. Tuloksena on ollut valtava määrä soveltavaa tutkimusta ja suuria aukkoja perustutkimuksessa. Suuri osa tutkimuksesta vertautuu terrorismin tutki- ja **Andrew Silken** sanoja lainaten ”pikaruokaan” – nopeaa, helppoa, mutta ravintosisällöltään kyseenalaista. Pahimmillaan tutkimukset ovat ilman asianmukaista analyysia päätyneet vahvistamaan vallalla olleita myyttejä terrorismista ja sen syistä.

Terrorismin tutkimuksen kurja tila on hyvä esimerkki siitä, ettei liikaa viranomaisten tiedontarpeen ehdoilla toimiva tutkimusala pysty tuottamaan tilaajansa-kaan kannalta kovin hyödyllistä tietoa.

KÄSITTEEN LATAUTUNEISUUS

On selvää, että terrorismi ei ole maailman helpoimpia tutkimuskohteita, koska tekijät pyrkivät pysymään viranomaisten ulottumattomissa. Ensikäden lähteisiin perustuva terroristiliikkeiden tutkimus on kuitenkin todistetusti täysin mahdollista, vaikka se vaatiikin tutkijaltaan ehkä tavanomaista enemmän pitkäjänteisyyttä, riskin ottoa ja valmiutta kohdata vaikeita asioita.

Kokonaan toisen ulottuvuuden tutkimuksen ongelmiin tuovat terrorismiin liittyvät poliittiset ja moraaliset lataukset. Kuten on hyvin tiedossa, yksimielisyyden saavuttaminen terrorismin määrittelystä on osoittautunut lähestulkoon mahdottomaksi tehtäväksi. Varsinkin viime vuosina terrorismia on käytetty yleiskäsitteenä kaikenlaisesta kapinallisesta epätoivottavasta toiminnasta ja valtiot ovat nimittäneet vihollisiaan terroristeiksi oikeuttaakseen toimintansa näitä vastaan.

Tieteelliset kriteerit täyttävään tutkimukseen pyrkiville terrorismi-käsitteen latautuneisuus on aiheuttanut paljon päänvaivaa. Tutkimuksessa on yritetty ratkaista asia määrittelemällä terrorismi toimintatapa ilman, että otetaan kantaa sen oikeuteen. Huomio on kuitenkin osin juuri viranomaisrahoituksen johdosta kohdistunut voimakkaasti aina sellaisiin terroristiliikkeisiin, jotka länsimaissa on kyseisellä hetkellä koettu suurimmaksi uhkaksi. Näin tutkimuskohteen määrittelystä on tullut vaihkeaa poliittista.

TUTKIJAN MORAALINEN ETÄISYYS

Etäisyyden ottaminen poliittisista intohimoista on vaikeaa myös tutkijoille. Kaikki

tutkijat eivät koe sitä aina edes välttämättömäksi. Viranomaisten tarpeista lähtevälle tutkimukselle on ollut aivan luonteva ajatus, että tutkijat ovat ”palomiehiä” terrorismin vastaisessa toiminnassa sen sijaan, että he olisivat tieteen ihanteiden mukaisesti konflikteja etäämmältä analysoivia ”palonsyöntutkijoita”.

Terrorismia puolueettomasti ja kiihкотtomasti tarkastelemaan pyrkineiden tutkijoiden saama vastaanotto ei ole aina ollut tutkijayhteisössäkään lämmin. Ei ole lainkaan harvinaista, että tutkijaa on syytetty yrityksestä selittää terroristiryhmän teot parhain päin tai liian suuresta sympatiasta terroristeja kohtaan. Tällaisia syytöksiä on esitetty erityisesti, kun on yritetty hahmottaa tilannetta iskuja tehneen liikkeen näkökulmasta ja siten saada selville, miten väkivaltaan on päädytty. Tutkijoihin kohdistuvaa painetta kuvaa hyvin se, että monen terrorismia koskevan kirjan alkupuheessa tutkija katsoo tarpeelliseksi ilmoittaa, että hän suhtautuu kirjassa kuvattavaan toimintaan tuomitsevasti.

VOIMAKEINOJEN KÄYTTÖ

Poliittiset näkökohdat ovat vaikuttaneet myös siihen, miten poliitikot ja viranomaiset ovat muotoilleet käytännön toimiaan tutkimustulosten pohjalta. Hyvä esimerkki tästä on voimakeinojen käyttö terrorismin vastaisessa toiminnassa. Lukuisat tutkimukset ovat osoittaneet, että erityisesti sotilaallisen voiman käyttö on tehotonta ja että voimankäytössä pitäisi vähintäänkin yrittää välttää ylilyöntejä, sillä se saattaa pikemminkin radikalisoida liikettä ja lisätä sen kannatusta kuin hiivuttaa sitä.

Vaikka tämä on alettu sisäistää varsinkin Euroopassa, kiusaus päättäväiseen ja näyttävään toimintaan heti iskujen jälkeen on suuri. Voimakeinojen käyttö on kaiken kaikkiaan paljon helpommin järjestettävissä kuin terrorismin taustalla mahdollisesti olevien sosiaalisten ja poliittisten epäkohdien korjaaminen.

KRIITTINEN TUTKIMUS

Nämä tutkimusalan ongelmat eivät kuitenkaan tarkoita sitä, ettei alalla olisi tehty tieteilisyyden kriteerit täyttävää ja silti viranomaisten sovellettavissa olevaa tutkimusta. Sitä on vain ollut liian vähän. Tilanne on viime vuosikymmenen aikana parantunut, kun terrorismia koskevaan viralliseen

tietoon rakentavan kriittisesti suhtautuvaa tutkimusta on alettu julkaista enemmän. Kriittinen tutkimus kumpuaa tiedosta, ettei näin monimuotoiseen ongelmakenttään löydy mustavalkoisia ja helppoja ratkaisuja. Tutkimuksen on kyettävä valottamaan terrorismin syitä ja annettava evästyksiä sille, kuinka yhteiskunnallisten liikkeiden radikalisoitumista voitaisiin estää.

Kriittisesti lähdeaineistoon ja koko ongelman perusasetelmaan suhtautuva tutkimus ei enää pyri kuvailemaan ilmiöitä ja etsimään nopeita oikoteitä yhteiskunnalliseen rauhaan. Tutkimuksessa kaivetaan esille myös ikäviä yhteyksiä valtioiden harrastaman terrorismin rahoituksen ja globaalien epäkohtien vaikutuksista radikalisoitumiseen. Kriittisen tutkimuksen keskiössä kysytään, mistä terroriuhka syntyy, miten terroriliikkeitä tulkitaan missäkin kontekstissa, mitkä tekijät vaikuttavat radikalisoitumiseen yhtäältä ja maltillistumiseen toisaalta tai kuinka terroritoiminta loppuu.

KESKUSTELUA ALAN TUTKIMUS-KONFERENSSISSA HELSINGISSÄ

Toukokuussa joukko kansainvälisesti nimekkäitä tutkijoita kokoontui näiden kysymysten ympärille Helsingin yliopistossa järjestetyssä konferenssissa ”Terrorism: Myths, Agendas and Research”. Tilaisuuden järjestivät yhteistyössä Eurooppalaistuvan rikosoikeuden tutkimusverkosto, Globaalien hallinnan tutkimuksen huippuyksikkö ja huippuyksikkö ”Foundations of European Law and Polity”. Tilaisuudessa keskusteltiin kahden päivän ajan nimenomaan kysymyksistä, jotka ruotivat tutkijoiden omia lähtökohtia ja asiantuntijuuden rajoja. Monikymmenpäinen kuulijakunta osoitti, että myös Suomessa, jossa kansainvälinen terroriuhka tuntuu usein kovin kaukaiselta, aihe herättää suurta kiinnostusta.

Keskustelussa nousi useaan otteeseen esiin kysymys siitä, mitä menestys tarkoittaa terrorismin vastaisessa toiminnassa. Mitkä voisivat olla sen mittareita? Kertooko esimerkiksi pidätysten määrän lisääntyminen menestyksestä vai ainoastaan terrorismin vastaisen toiminnan voimistumisesta? Voiko iskujen määrän vähenemisen tulkita kertovan vastatoimien onnistumisesta? Mitään yhteisesti sovittua tapaa määrittellä menestys ei ole tietävästi olemassa.

Terrorismin vastaisen lainsäädännön uudistamisesta aikaansaatuja kansainvälisiä

sopimuksia on pidetty menestystarinana. Niiden katsotaan vastaavan sellaisiin haasteisiin, joita uudenlainen terrorismi vaatii, ja useiden maiden kesken tehtyjä terrorismia vastustavia sopimuksia pidetään jo itsessään saavutuksena. Erityisesti on ylistetty terrorismin rahoituksen kriminalisoivan lainsäädännön aikaan saamista. Kokonaan toinen kysymys on kuitenkin se, auttaako lainsäädäntö terrorismin torjunnassa. Konferenssin puhujat kyseenalaistivat rahoitukseen puuttumisen merkityksen, koska terrori-iskujen tekemiseen tarvittava rahamäärä on yleensä varsin pieni ja monin keinoin hankittavissa. Rahamäärät eivät välttämättä kulje sellaisten kanavien kautta, joita viranomaiset pystyisivät kunnolla valvomaan.

Yli kaiken konferenssin aikana korostui kuitenkin kontekstin merkitys: terroritoimintaa ei voi ymmärtää eikä siten myöskään torjua ilman, että ottaa huomioon itse iskuja ympäröivän poliittisen ja sosiaalisen ympäristön ja kyseessä olevan konfliktin historian. Haasteellista onkin juuri se, että terrorismin torjuntaan ei ole löydettävissä yhtä lähestymistapaa, jota voisi soveltaa maailman tai edes Euroopan laajuisesti kaikissa tilanteissa. Tutkijoiden skeptisyys voimakkaita vastatoimia kohtaan oli ilmeinen. Sen sijaan he esittivät, että tulevaisuudessa olisi tärkeää tutkia valtioiden ja kansainvälisten järjestöjen vastuuta terrorismin vastaisissa toimissa ja pohtia, miten terrorismi ja sen vastaiset toimet liittyvät valtioiden sisä- ja ulkopolitiittisiin intresseihin. Samalla poliittisten liikkeiden radikalisoitumisen ja rauhoittumisen muotojen tutkimukseen tulisi sijoittaa voimavaroja.

Konferenssissa olivat puhujina mm. arvostettu pitkän linjan terrorismin tutkija professori **Martha Crenshaw** (Stanfordin yliopisto), kriittisen terrorismin tutkimuksen koulukunnan perustaja tohtori **Marie Breen-Smyth** (Aberystwythin yliopisto) sekä antropologi **Joseba Zulaika** (Nevedan yliopisto). Konferenssin ohjelma ja esitelmien tiivistelmät ovat luettavissa Eurooppalaistuvan rikosoikeuden verkoston internetsivuilla www.helsinki.fi/nescj/terrorism-conference/index.html. Osa esitelmistä julkaistaan artikkeleina aikakausjulkaisun *Critical Studies on Terrorism* ensi vuoden toisessa numerossa. ■

Kirjoittajat ovat tutkijoita Helsingin yliopistossa.

Monin keinoin radikalisoitumista vastaan

Työtä oikeudenmukaisen ja terrorismista vapaan maailman eteen tulee tehdä sekä paikallisissa kortteleissa että kansainvälisen politiikan kamareissa. Toiminnan tulisi olla johdonmukaista kaikkialla. Poliittisten tahojen lisäksi uskonnollisten yhteisöjen tulee kantaa vastuunsa. Maltillisen ja vuorovaikutukseen sekä luottamukseen perustuvan yhteiskuntapolitiikan tuottaminen ei ole helppoa; päinvastoin se vaatii ponnisteluja.

Suomeen ei tällä hetkellä kohdistu suoraa terrorismin uhkaa. Moneen muuhun maahan verrattuna tilanne on huomattavasti parempi, ja sellaisena se luonnollisesti halutaan säilyttää. Tämä edellyttää kuitenkin ennaltaehkäiseviä toimia ja varautumista siihen, että terroristiuhka saattaa koskettaa jonain päivänä myös Suomea.

Onnistunut kotoutuminen ja integroituminen suomalaisen yhteiskuntaan ovat parhaita radikalisoitumista ennaltaehkäiseviä keinoja. Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, joka edellyttää, että alkuperäisväestöllä on kulttuurista ymmärrystä ja yhteiskunnan rakenteissa on valmiudet ottaa maahanmuuttajat vastaan. Sen sijaan polarisaatio ja radikalisoituminen voivat uhata sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja solidaarisuutta. Euroopassa monet maahanmuuttajat kokevat,

etteivät he pääse riittävästi nauttimaan demokraattisten ja tasa-arvoisten yhteiskuntien kansalaisilleen suomista oikeuksista. Esimerkiksi EU:n jäsenmaissa monien muslimien kokemus osattomuus ja näköalattomuus yhdistettynä muslimien kansainvälisen yhteisön kokemaan nöyryytykseen ovat synnyttäneet radikalisoitumista. Ääri-islamilaiset ryhmät rekrytoivat erityisesti nuoria miehiä, jotka kokevat jäävänsä länsimaisen yhteiskunnan ulkopuolelle. Kyse ei välttämättä ole taloudellisesta syrjäytymisestä vaan näköalattomuudesta.

RADIKALISOITUMINEN ILMIÖNÄ JA PROSESSINA

Radikalisoituminen tarkoittaa halua pyrkiä kauaskantoisiin muutoksiin yhteiskunnassa. Ideologiana radikalismi haastaa vallitsevat normit ja toimintatavat, mutta ei itsessään johda väkivaltaan. On siis

tärkeää huomata, että yksilön radikalisoituminen ei välttämättä johda terrorismiin ja väkivallan käyttöön. Sen sijaan väkivaltaisella radikalisoitumisella tarkoitetaan ääri-ideologian omaksumisen prosessia ja halukkuutta käyttää tukea ja edistää väkivaltaa sekä pelkoa keinona saada aikaan sosiaalisia muutoksia yhteiskunnassa. Radikalisoitumisen ja väkivaltaisen radikalisoitumisen käsitteitä käytetään osittain toistensa synonyymeina, eikä ero termien välillä ole kovin vakiintunut.

Radikalisoitumisprosessissa on kyse yksilön vieraantumisen yhteiskunnasta. Yksilö ryhtyy kohentamaan syrjäytynyttä asemaa ja etsimään uutta suuntaa elämälleen. Hän on siten altis erilaisille ajatuksille ja opeille. Sopiva yhteys ja kommunikaatio – internetissä tai esimerkiksi moskeijassa – johtaa samanmielisten tapamiseen. Samanaikaisesti kun

yksilö löytää uuden henkisen kodin, ryhmä usein eristäytyy yhteiskunnasta ja marginalisoituu. Prosessin seuraava vaihe, mikäli tavoitteena on terroristinen teko, on saada yksilö hyväksymään väkivalta keinona. Lopulta radikalisoituminen johtaa toimintaan.

NELJÄ PÄÄKEINOA TORJUA TERRORISMIA

Vastatoimiksi voi määrittää hyvin eriasteisia toimintoja aina paikallisyhteisöjä osallistavista projekteista sotilaallisen voiman käyttöön. Terrorismin vastaisesta toiminnasta onkin olemassa kahdenlaisia näkemystä. Ensimmäisen mukaan valtion tulisi käyttää voimakkaita keinoja, joilla rangaistaan terroristeja ja ehkäistään tulevia iskuja. Näiden keinojen voidaan nähdä toisaalta ehkäisevän terrorismia ja toisaalta luovan väkivallan kierteen. Toisen näkemyksen mukaan valtion tulisi keskittyä

Terrorismia voidaan torjua yhteiskunnallisin toimin, vastaideologian avulla, poliisitoiminnan ja yhteisön osallistumisen sekä ulkopoliitiikan kautta. Keinoissa korostuu paikallisten yhteisöjen rooli ja dialogi.

terrorismin ydinsyihin ja parantaa niitä olosuhteita, joissa radikalisoituminen usein saa alkunsa. Huolestuttavaa vastatoimien kannalta on se, että radikalisoitumisprosessi saattaa olla nykyajan internet-maailmassa hyvinkin nopea, laaja ja anonyymi.

Terrorismia voidaan torjua yhteiskunnallisin toimenpitein, vastaideologian avulla, poliisitoiminnan ja yhteisön osallistumisen sekä diplomaattian ja ulkopoliitiikan kautta. Yhteinen tekijä näille neljälle keinolle on paikallisten yhteisöjen roolin ja dialogin korostuminen. Yhteiskunnalliset toimet, kuten integroiva politiikka ja taistelu rasismia vastaan, ovat välttämättömiä. Yhteisöt ovat keskeisessä asemassa radikalisoitumisen tunnistamisessa ja ehkäisyssä. Viranomaisten on kannettava vastuunsa, mutta toiminnan tehokkuutta lisäisi, jos ns. valtavirtamuslimiyhteisöt ottaisivat suuremman vastuun radikalisoitumisen ehkäisemisessä. Vastatoimien toteuttamisessa on tärkeää, että muslimeja ei tule kohdella eri tavalla kuin muuta väestöä eikä myöskään haavoittuvana ryhmänä, jolla on erityisiä oikeuksia. Erityiset oikeudet luultavasti vain vahvistavat vieraantumisen ja yhteiskuntaan kuulumattomuuden tunteita. On myös muistettava, että muslimit eivät ole homogeeninen, yhtenäinen ryhmä, vaan yhteisön sisältä löytyy pienempiä ryhmiä, kuten naiset ja nuoret.

Valtiojohdon ja muun poliittisen koneiston tulisi

kohdella muslimeja tasavertaisina kansalaisina ja saada heidät tuntemaan olevansa osa yhteistä yhteiskuntaa. Poliittisen johdon tulisi välttää julkisia väärinymmärryksiä ja vihamielisyyttä muslimeja kohtaan. Etnisiä roolimalleja tulisi olla esillä näyttämässä, että muslimit ja muut etnisten ryhmien jäsenet voivat saavuttaa menestystä yhteiskunnassa ja talouselämässä. Muslimien televisio- ja radiokanavia ja sanomalehtiä tulisi rohkaista tarjoamaan tasapainoisempi kuva länsimaisista yhteiskunnista, esimerkiksi julkisen hallinnon edustajien haastattelujen ja tarinoiden avulla. Julkisen keskustelun tulisi varoa leimaamasta muutaman yksilön teoilla koko yhteisöä.

RADIKAALEILLE NÄKEMYKSILLE VASTAPUHETTA

Vastaideologiat ovat tärkeitä, koska ne neutraloivat radikaaleja näkemyksiä. Ääriliikkeiden vetovoima kertoo, että perinteiset instituutiot ja muslimiyhteisöt eivät ole onnistuneet tarjoamaan tehokasta vastapuhetta. Vastaideologian täytyy korostaa, että islamissa ei ole kyse lännen vastaisuudesta, väkivallasta tai itsemurha-iskuista. Tilanne on vähitellen muuttumassa, mutta muslimeja, jotka puhuvat avoimesti islamin vastaisesti ja sulkevat ääriliikkeiden edustajat ulkopuolelle, on edelleen hyvin puuttuminen vahvistaa sitä trendiä, että nuoret liittyvät uskontoon löytääkseen identiteetin ja johonkin kuulumi-

sen tunteen. Maltillisten uskonnollisten instituutioiden ja muslimiorganisaatioiden tulisi ottaa yhteyttä nuoriin ja vastata näiden kysymyksiin, tarpeisiin ja huoliin. Viranomaisten puuttumista tähän tulisi minimoida, jotta nuorille ei muodostu sellaista käsitystä, että maltillisen uskonnon edustajat olisi ”ostettu”. Vastaideologian täytyy omaksua ei-islamilaista ajatusta ja länsimaisia arvoja, kuten tasa-arvo ja sananvapaus. Tässä maltillisilla imaameilla on merkittävä rooli.

PAIKALLISET TOIMIJAT AVAINASEMASSA

Paikallisten yhteisöjen on todettu pystyvän parhaiten toteuttamaan terrorismin vastaisia toimia. Paikallisilla yhteisöillä on tietämystä potentiaalisista terroristi-iskuista, ja ne usein huomavat tai ehkä jopa onnistuvat estämään nuoria kääntymästä ääri-ideologioihin. Esimerkiksi poliisit, sosiaalityöntekijät ja opettajat saattavat huomata varhaisia signaaleja radikalisoitumisesta. Poliisien koulutusohjelmissä täytyy jatkossakin edistää monikulttuurisuutta. Avoimen dialogin luominen eri toimijoiden välille sekä toimivat yhteistyökäytännöt koulun, sosiaaliviranomaisten ja poliisin välillä auttavat ehkäisemään ennalta radikalisoitumista. Koulujärjestelmällä on keskeinen rooli väärinkäsitysten ja myyttien torjumisessa. Koulun tulisi lisätä tietoa islamista, sen historiasta ja roolista nykyai-

kana. Koulupäivän jälkeisessä toiminnassa tulisi paremmin tunnistaa ja huomata ne nuoret, jotka ovat tekemisissä ääriliikkeiden kanssa.

Poliisin kyky luoda ja ylläpitää hyviä suhteita yhteisöllisesti suuntautuneiden ryhmien kanssa on välttämätöntä kaikille terrorismin vastustamisen strategioille. Yksilöiden halua poliisin kanssa tehtävään yhteistyöhön voi kuitenkin heikentää eristäytyminen ja vieraantuminen, jotka ovat yhteydessä median levittämään vihamielisyyteen. Median rooli terrorismia koskevien julkisten diskurssien luomisessa on niin ikään keskeinen. Tärkeintä radikalisoitumisen torjumisessa on kuitenkin ymmärtää muslimiyhteisön rooli radikalisoitumisen vastustamisessa ja radikalisoituneiden kanssa työskentelyssä. Edistymisen edellytyksenä on, että väärinymmärryksiä ja epä tietoisuutta poistetaan sekä muslimiyhteisön sisältä että ulkopuolelta. Dialogi ja henkilökohtaiset suhteet ovat siis tärkeitä paikallisen tason työvälineitä. ■

Kirjoittaja on erikoistutkija Poliisi-ammattikorkeakoulussa.

Kari Laitinen & Milla Lumio:
Terrorismin synty ja terrorismin torjunta. Poliisi ammattikorkeakoulun raportteja 78/2009.

Kirjoittaja on yliopettaja Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa.

Amok!

Saksalaisessa koulussa, jossa Tim Kretschmer toteutti koulusurman maaliskuussa 2009 (15 uhria), koodikielisenä hälytysviestinä oli: "Frau Koma kommt!". Helsingin Sanomien mukaan "Koma on takaperin luettuna saksan kielen sana Amok, vapaasti käännettynä hyökkäys". Näin ei ole, vaan useat kulttuurit tuntevat mielentilan, josta käytetään nimitystä Amok. Sana on malaijin kieltä ja kuvaa tilannetta, jossa yksinäinen mies toteuttaa joukkomurhan rakkauden, rahan tai kasvojen menetyksen vuoksi. Kysymys on äärimmäisen nöyryytyksen tilasta, jossa vaihdetaan oma henki mahdollisimman monen muun henkeen, ja näin palautetaan oma arvo muiden silmissä (Pinker 1997).

Suomessakin on Jokelan ja Kauha-joen tapahtumien jälkeen käyty keskustelua koulusurmista, joskin keskustelijat ovat olleet pääsääntöisesti muita kuin kriminologeja. Julkisuudessa on esitetty mm. seuraavat kolme väitettä. Ensinnäkin on todettu, että koulusurmaajia ei oikeastaan yhdistä mitkään tekijät, vaan heillä on hyvin erilaiset motiivit. On myös tuotu esiin, että mielenterveydelliset seikat, esimerkiksi masennus eivät ole koulusurmien taustatekijöinä, koska nämä aiheuttavat apaattisuutta ja toimintakyvyttömyyttä, mikä estää suurimittaisen surmatyön suunnittelun ja toteutuksen. Kolmanneksi on väitetty, että koulusurmien esiin nousemisen keskeisenä syynä on perinteisen yhteisöllisyyden katoaminen ja ihmisten välisten siteiden heikkeneminen. Nämä väitteet ovat suurelta osin täysin vääriä.

Koulusurmista on toki olemassa laadukasta sosiologista ja kriminologista tutkimusta. Yhdysvalloissa, jossa ilmiö on ollut näkyvä 20 viime vuoden aikana, myös vi-

ranomaiset ovat tehneet laajoja selvityksiä. Princetonin yliopiston sosiologian professori **Katherine Newman** on työryhmineen (2004) tehnyt tapaustutkimuksen kahdesta amerikkalaisesta koulusurmasta, jotka tapahtuivat jo ennen kuuluisaa Columbine High Schoolin tapausta.¹ Tätä analyysia koulusurmien taustaehdoista tekijät ovat testanneet 25 muuhun, pääasiassa amerikkalaiseen tapaukseen.

Tutkimusmateriaalin perusteella on mahdollista esittää syiden kombinaatio, joka mahdollistaa sinänsä hyvin harvinaisen väkivaltarikoksen, joukkomittaisen koulusurman selittämisen. Tutkimuksessa esitetään viisi välttämätöntä, mutta ei-riittävää ehtoa, jotta koulusurma voi tapahtua. Ne esitetään todennäköisyyksien tasolla; yksilöllistä profiilointia ja ennustamista ne eivät siten mahdollista. Kaikki tekijät voivat toteutua jonkun kohdalla, mutta teko jää tekemättä. Koulusurmia olisi varmaan tunneittain, jos ehdot realisoituisivat aina

teoiksi. Newmanin ja kumppaneiden esittämät ehdot ovat seuraavat:

1. Ampuja näkee itsensä äärimmäisen syrjäytyneeksi ja syrjäytetyksi. Oleellista on oma kokemus, ei objektiiviset seikat. Valtaosa on kokenut eläneensä täysin marginaalissa, on ollut kiusattu tai muutoin kaltoin kohdeltu. Suositulla opiskelijalla voi olla pahojakin ongelmia, hän voi jopa tehdä itsemurhan, mutta hän ei tee koskaan koulusurmaa. Kaltoin kohtelu liittyy hyvin usein miehisyyden haavoittamiseen ("dorka, nörtti, homo"). Usein laukaisevana tekijänä on tyttöystävän eroilmoitus. Ampumisella palautetaan miehisuus. Pojat ovat erityisen alttiita marginaaliin joutumiselle. Usean ampujan sisar tai veli on saattanut olla huippumenestyjä.

Paradoksaalista on, että yhteisöllisyys onkin tässä riskitekijä. Perinteisissä tiiviissä maaseudun yhteisöissä erilaisuus ja syrjäyn joutuminen on kaksin verroin kauheampaa; se korostuu ja näkyy. Tutkimuksen kohteena olleista surmista 82 prosenttia oli tehty maaseudulla tai esi-

kaupungissa, vain kahdeksan prosenttia kaupunkialueella. Suurkaupungissa voi olla monenlaista muuta väkivaltaa, mutta sen mahdollisuudet erilaisuuden sietoon pienentävät oleellisesti koulusurmien riskiä. Useat koulusurmaapaikkakunnat ovat "yhteisöllisyyden paratiiseja": kaikki tuntevat toisensa, käyvät kirkossa, osallistuvat erilaiseen kansalaistoimintaan, ovat aktiivisia koulun suhteen jne. Tiukka yhteisöllisyys jopa estää ongelmien huomaamista etukäteen.

2. Ampuja kärsii psyykkisistä ongelmista, jotka vahvistavat syrjäytymistä. Yli puolella tekijöistä on ollut hyvin vakava mielenterveyden häiriö (kehittyvä skitsofrenia, kaksisuuntainen mielialahäiriö) ja enemmistöllä myös vakava masennus. Neljällä viidestä ampujasta on ollut itsemurha-ajatuksia ennen ampumisia. Jokaisella on ollut ainakin jokin psyykinen, alttiutta lisäävä tekijä. Nämä alttiudet heikentävät ampujien kykyä pärjätä syrjäytymisprosesseissa. Myös ne, joilla vielä on joitain kavereita, kokevat voimakasta hylätyksi tulemisen tunnetta.

3. Koulusurmien toteutuminen tarvitsee "kulttuurisen käsikirjoituksen". Ampujan on koettava, että ampuminen on ratkaisu ongelmaan. Kysymys on statusjärjestelmästä, väkivalta tuottaa kuolemattomuuden, statuksen ja palauttaa miehisyyden. Summittainen ampuminen ei ole mikään satunnainen ratkaisu, vaan se on osa käsikirjoitusta. Joskus potentiaaliset ampujat ovat koettaneet vaihtoehtoisia ratkaisuja (klovni tms.), mutta yleensä ne eivät toimi. Vain julkinen väkivaltaspektaakkeli mahdollistaa "miehisen ulospääsyn". Toisen ihmisen elämästä päättäminen tuottaa myös valta-aseman, vaikkakin hetkellisen. Koulusurmien tavoitteena on tuhota olemassa oleva statusjärjestelmä, siksi uhrien valinta ei aina ole täysin satunnaista. Usein uhriksi joutuvat koulun urheilusankarit, koulumenestyjät, rehtori tai tietty opettaja.²

Käsikirjoitukseen kuuluu teolla uhkailu ja mahtailu etukäteen. Kun on uhattu, ei tekoa voi jättää tekemättä, koska tällöin naurunalaisena oleminen vain lisääntyisi. Tutkimuksen tapauksista 75 prosentissa oli etukäteistietoa. Tapahtuu eskaloituvaa sitoutuminen. Käsikirjoitus sisältää myös tarkkan etukäteissuunnittelun, pukeutumisen, nettiin laitettut videot yms. Ja kun

tarinat surmista leviävät, on tämä käsikirjoitus yhä useamman ulottuvilla. Kuinka syvällä tällaiset käsikirjoitukset sitten ovat poikien ja nuorten miesten maailmassa ja ovatko ne vain kulttuurisia, on kokonaan toinen asia.

4. Tekijä jää "tutkan kantosäteen" alapuolelle. Usein tekijä ei näydy potentiaalisen joukkosurman toteuttajana. Viestit viittaavat enemmänkin itsemurhaan, jolloin unohdetaan, että itsemurhalla uhkaileva saattaa olla myös vaaraksi muille. Vaikeaan masennukseen voi liittyä oire, jossa henkilön kyky empatian tuntemiseen häviää kokonaan. Väkivaltaan liittyvät signaalit ovat usein liian heikkoja, että ne tunnistettaisiin tai niitä uskottaisiin: "kaikkihan uhkailevat tappamisella". Vain pienellä vähemmistöllä koulusurmaajista on ollut näkyviä vaikeuksia koulussa ja vain viisi prosenttia on pahoin epäonnistunut. Mutta silti neljä viidestä koulusurmaajasta antaa merkkejä etukäteen, uhkailee ja joskus mainitsee jopa päivän, jolloin teko tapahtuu. Ongelmana on usein se, että muut opiskelijat eivät halua kannella. Jotkut ovat jopa itse jääneet pois koulusta kyseisenä päivänä. Tekojen jälkeen monet ovat kertoneet, että he tiesivät heti kenestä on kysymys. Dylan Klepoldin (Columbine High) vanhemmat soittivat välittömästi viranomaisille epäillen, että kyse on heidän pojastaan. Vihjeitä ja tietoa on, mutta se hajaantuu, usein byrokraattisten sääntöjen ja käytäntöjen vuoksi.

5. Aseiden saatavuudella on suuri merkitys. Koulusurmaajat hankkivat aseensa yleensä kotoa tai sukulaisilta, vain kahdessa tutkimuksen tapauksessa ne oli varastettu ulkopuolisilta. Joukkosurmia on vaikea toteuttaa veitsillä tai vastaavilla välineillä, ja ampuma-aseet mahdollistavat teon spektaakkelimaisuuden. Newman arvioi, että koulusurmien yleisyyttä Yhdysvalloissa selittää juuri ampuma-aseiden helppo saatavuus.

Yllättävän vähän koulusurmien yhteydessä on pohdittu, miksi surmat liittyvät juuri kouluun. Newmanin tutkimuksen perusteella voidaan esittää koulusurmien määritelmä. Kyseessä on institutionaalinen hyökkäys, joka on hyvin suunniteltu, spektaakkelimainen, siinä on useita,

ainakin osin satunnaisesti valikoituneita uhreja. Koulu on tiiviin yhteisön julkinen näyttämö, lähes ainoa, jossa tällaisen teon voi toteuttaa. Hyökkäys suuntautuu ensinnäkin koulun auktoriteettiasemaa kohtaan siinä mielessä, että tuo auktoriteetti ei ole pystynyt suojelemaan ampujaa sortamiselta.

Kaikkein selkeimmin hyökkäys suuntautuu kuitenkin nuorten omaa sosiaalista hierarkiaa vastaan, joka ilmenee parhaiten juuri koulussa, ja jota opettajat parhaansa mukaan ylläpitävät. Surmaajat ovat poikkeuksetta hierarkian pohjalla. Joukkosurma tarjoaa ulospääsyn tästä. Surmat ovat statussurmia.³

Surmaajat ovat tietenkin vastuussa teoistaan. Mutta Newmanin mukaan olemme kaikki mukana tässä kuviossa. Kannustamme ja ylläpidämme niitä pieniä sosiaalisia hierarkioita, jotka ovat niin kohtalokkaita heikommin pärjääville. Kerromme lapsille, että kantelu on pahasta, ja kannustamme aseharrastuksiin. Pätevätkö Newmanin ja kumppaneiden esittämät välttämättömät, mutta ei-riittävät ehdot Suomen kahteen koulusurmaan (ja osin mahdollisesti Myyrmannin pommi-iskuun), jätän lukijoiden harkintaan. Vertailumateriaalina voi käyttää mediassa olleiden tietojen lisäksi tutkintalautakuntien selvityksiä. ■

Kirjoituksen lähde on Katherine S. Newman ym. (2004) Rampage: The Social Roots Of School Shootings. Muut lähteet saa sähköpostitse matti.laine@om.fi.

1) Joulukuussa 1997 West Paducahissa Kentuckyssa 14-vuotias Michael Carneal avaa tulen kohti koulun aamurukousryhmää, tappaa kolme tyttöä ja haavoittaa viittä muuta opiskelijaa. Maaliskuussa 1998 11-vuotias Andrew Golden ja 13-vuotias Mitchell Johnson harrastavat Jonesborossa, Arkansasissa oppilaat palohälytyksellä koulun pihalle ryhtyen puiden takaa ampumaan heitä. Neljä koululaista ja yksi opettaja kuolee, 10 ihmistä haavoittuu. Andrew Golden sai ensimmäisen kiväärinsä jo 6-vuotiaana ja 11-vuotiaana hän oli koulutettu tarkka-ampuja.

2) Amerikkalaisissa kouluissa surmien riskiä lisää yletön urheilutahien ihannointi. Columbine High'ssa heidän harrastamaansa kiusamista ja jopa pahoinpitelyjä katsottiin läpi sormien, mikä oli yksi tapahtuman taustasy. Saavuttuaan kouluun Harris ja Klepold komsivat: "All the jocks stand up!"

3) Heikki Ylikangas on nimittänyt puukkojunkkarisurmia "statustapoiksi".

Poliisin toimivaltuuksiin ehdotetaan uudistuksia

Rikostutkintaa, rikosten estämistä ja muuta poliisin toimintaa säätelevät lait tulisi uudistaa nykyistä täsmällisemmäksi ja kattavammaksi kokonaisuudeksi, ehdottaa oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön asettama toimikunta. Ehdotuksessa esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilainsäädännön uudistamiseksi keskeinen tavoite on yhtenäistä säännöksiä salaisista tiedonhankintamenetelmistä. Tuomioistuimen päätettäväksi siirtyisi oikeusturvan kannalta ongelmallisten peitetoinnin ja valeoston käyttäminen. Uudistuksessa otettaisiin huomioon toisaalta perus- ja ihmisoikeuksien suoja ja toisaalta rikostorjunnan tarpeet.

UUSIA SALAISIA PAKKOKEINOJA

Salaisia pakkokeinoja ja salaisia tiedonhankintakeinoja ovat nykyisin telekuuntelu, televalvonta, tukiasematietojen hankkiminen, tekninen tarkkailu (kuuntelu, katselu ja seuranta), peitetoinnint, valeosto ja tietolähdetoiminta. Näiden lisäksi toimikunta ehdottaa säädettäväksi uusia salaisia pakkokeinoja ja tiedonhankintakeinoja, jotka osittain perustuisivat jo käytössä oleviin keinoihin. Niitä olisivat tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, peitelty tiedonhankinta, henkilön tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu, tietolähteen ohjattu käyttö ja valvottu läpilasku.

Peitetoinnintaa suorittavan poliisimiehen toimivaltuuksista säädettäisiin nykyistä tarkemmin. Lähtökohtana olisi, että rikosta ja aloitetta rikoksen tekemiseen ei saa tehdä. Peitepoliisi kuitenkin voisi erittäin tiukoin ehdoin ja rajoitetusti vaikuttaa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan. Hän voisi tällöin olla rangaistusvastuusta vapaa, vaikka teko sinänsä olisi rangaistava rikollisryhmän toimintaan osallistumisena.

Salaisia pakkokeinoja käytettäessä saadaan myös ylimääräistä tietoa, joka ei liity tutkittavaan rikokseen. Ehdotuk-

sen mukaan poliisi saisi käyttää tätä tietoa selvittääkseen tai estääkseen tiettyjä vakavia rikoksia. Sen käyttö olisi sallittu myös esitutkinnan suuntaamiseksi vähäisessäkin rikoksessa sekä syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

POLIISIN JA SYYTTÄJÄN YHTEISTYÖ

Poliisi ja syyttäjä velvoitettaisiin nykyistä tiiviimpään yhteistyöhön. Poliisin tulisi ilmoittaa syyttäjälle esitutkinnasta ja sen edistymisestä. Syyttäjän olisi tarvittavassa määrin osallistuttava esitutkintaan varmistukseksi, että asia selvitetään riittävästi.

Syyttäjän asema poliisin tekemiksi epäiltyjen rikosten tutkinnassa muuttuisi jonkin verran nykyisestä. Syyttäjä toimisi näissä tapauksissa tutkinnanjohtajana pääsääntöisesti vain, jos epäillään, että rikos on tehty virkatehtävän suorittamisen yhteydessä.

KUULUSTELTAVAN ASEMA

Kuulusteltavan, erityisesti rikoksen uhrin asemaa parannettaisiin korostamalla hienotunteisuusnäkökohtien huomioon ottamista ja asianosaisen tukemista. Rikoksesta epäillylle ja rikoksen uhrille olisi kirjallisesti ilmoitettava oikeudesta käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa ja esitutkintaviranomaisen olisi huolehdittava siitä, että oikeus käyttää avustajaa toteutuu käytännössä. Lakiin otettaisiin myös säännökset epäillyn oikeudesta olla myötävaikuttamatta sen rikoksen selvittämiseen, josta häntä epäillään.

TIEDOTUSVÄLINEEN LÄHDESUOJA

Tiedotusvälineen lähdesuojan murtaminen esitutkinnassa mahdollistettaisiin sellaisissa tapauksissa, joissa tiedon alkuperäinen antaja on todennäköisesti syyllystynyt salassapitovelvollisuuden rikkomiseen. Lisäedellytyksenä kuitenkin olisi, että lähteen ilmaiseminen on välttämätöntä rikoksen

selvittämiseksi ja perusteltua rikoksen vakavuuteen ja seurauksiin nähden.

ETSINTÄSÄÄNNÖKSET

Poliisin toimittamaa etsintää koskeviin säännöksiin toimikunta ehdottaa huomattavia muutoksia. Uutta olisi jaottelu yleiseen kotietsintään, erityiseen kotietsintään ja paikanetsintään. Erityisessä kotietsinnässä kohteeksi on syytä olettaa joutuvan salassa pidettävää tietoa. Sellaista voi olla lääkärin vastaanottoiloissa, asianajotoimistoissa, toimitusten ja kustantamojen toimitiloissa. Erityiseen kotietsintään osallistuisi etsintäasiamies, joka huolehtisi siitä, ettei salassa pidettävää aineistoa takavarikoida tai jäljennetä. Uudessa laite-etsinnässä olisi kysymys tietokoneen, matkapuhelimen tai muun vastaavan laitteen tai tietojärjestelmän tietosisältöön kohdistettavasta etsinnästä.

VAHINKOJEN KORVAAMINEN

Lakiin ehdotetaan otettavaksi erityissäännökset pakkokeinojen, salaisten tiedonhankintakeinojen ja muuten poliisin toimivaltuuksien käytöllä aiheutettujen vahinkojen korvaamisesta valtion varoista. Korvausvastuu laajentuisi koskemaan tapauksia, joissa vahinko ei ole johtunut poliisin tahallisesta tai huolimattomasta menettelystä. Toisaalta tällaista ankaraa korvausvastuuta rajattaisiin lähinnä vahingonkärsijän omaan menettelyyn liittyvillä perusteilla.

Henkilö- ja esinevahinkojen sekä taloudellisten vahinkojen lisäksi korvausta voitaisiin maksaa kärsimyksestä, jos toimivaltuutta käytettäessä on loukattu rauhaa, yksityiselämää tai henkilökohtaista koskemattomuutta. Nykyisin kärsimyksestä voi saada korvausta lähinnä vain, jos korvauksen perusteena on rikollinen menettely.

Mietintö on ollut kesän aikana laajalla lausuntokierroksella.

Lievä pahoinpitely läheissuhteissa ja työpaikalla

Läheiseen henkilöön kohdistuneista lievista pahoinpitelyistä pitäisi voida tuomita nykyistä ankarampia rangaistuksia, katsoo oikeusministeriön työryhmä. Samalla rikokset tulisivat virallisen syytteen alaisiksi. Uudistuksella halutaan korostaa läheissuhteissa tapahtuvien lievien pahoinpitelyjen moitittavuutta ja myös päästä katkaisemaan rikoksen uusimiskierre. Virallisen syytteen alaisiksi halutaan saattaa myös asiakaspalvelussa tapahtuneet lievät pahoinpitelyt.

Ehdotuksen mukaan läheiseen henkilöön kohdistuvaa lievää pahoinpitelyä voitaisiin arvioida nykyistä ankarammin pahoinpitelyinä, jos sen kohteella on tekijän aiemman toiminnan vuoksi ollut perusteltu syy kokea ruumiilliseen koskemattomuuteensa kohdistuvaa uhkaa tai turvattuutta. Lisäedellytyksenä on, ettei rikos ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Tällainen pahoinpitely voisi koh-

distua henkilön avio- tai avopuolisoon tai lapseen. Pahoinpitelyiksi katsottaisiin myös aikuisten lasten vanhempiinsa kohdistamat lievät pahoinpitelyt.

Jos väkivalta kohdistuu alle 18-vuotiaaseen, voitaisiin ankarampaa säännöstöä soveltaa jo yhdenkin lievän pahoinpitelyn tapahduttua. Näissä tapauksissa tekijänä voi olla myös perheen ulkopuolinen kasvattaja tai muu nuoreen erityisen läheisessä luottamussuhteessa oleva henkilö.

Työryhmä ehdottaa myös, että virallisen syytteen alaiseksi säädettäisiin lievä pahoinpitely, jonka asiakas kohdistaa häntä palvelleeseen tai hänen asiaansa käsitelleeseen työntekijään. Nykyisin syyte lievästä pahoinpitelystä edellyttää uhrin eli työntekijän rangaistusvaatimusta.

Asiakaspalvelutyössä erityispiirre on se, ettei uhri yleensä pääse helposti pakoon tilanteesta. Kun myös muut työntekijät voivat kokea tilanteen pelottava-

na, teko voi vaikuttaa koko työyhteisön hyvinvointiin. Erityisesti sosiaali- ja hoitotyössä työntekijä voi kokea olevansa ristiriitatilanteessa tai pelätä kosta jouduessaan asianomistajana päättämään syytteen nostamisesta. Näistä syistä päätöstä oikeudellisista jatkotoimista ei saisi jättää yksittäisen työntekijän kannettavaksi. Asiakaspalveluksi työryhmä lukisi palvelutyön, terveydenhuollon ja sosiaalialan työn, kuljetus- ja liikennetyön sekä kaupallisen työn, joissa tutkimusten mukaan sattuu eniten väkivaltaan liittyviä työtapaturmia.

– Rikoslainsäädännön rooli läheis- ja työpaikkaväkivallan ehkäisyssä ei ole ensisijainen, mutta hyvin tärkeä. Vielä tärkeämpiä ovat muut keinot, kuten ohjeet, valistus ja koulutus, oikeusministeri **Tuija Brax** totesi mietintöä vastaanottaessaan.

Ehdotus on parhaillaan lausuntokierroksella.

Lasten seksuaalisen hyväksikäytön selvittäminen yhtenäiseksi

Elokuussa mietintönsä jättänyt sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä selvitti, miten lasten seksuaalisen hyväksikäytön tutkinnassa voidaan taata lasten oikeuksien parempi toteutuminen. Käytännöt ovat kymmenessä vuodessa parantuneet selkeästi, mutta poliisin ja muiden viranomaisten toiminnassa on yhä kehitettävää, jotta selvitys tapahtuisi lapsen edun mukaisesti, viiveettömästi, kaikki osapuolet huomioon ottavasti ja juridisesti asianmukaisesti.

Työryhmän mukaan on tärkeää, että lasten seksuaalisen hyväksikäytön selvittämiseen liittyvien tutkimusten laatua seurataan, kehitetään ja ohjeistetaan, jotta käytännöt ja menettelytavat olisivat yhtenäiset kaikkialla Suomessa.

Myös Suomessa pitäisi kokeilla Lasten-

talo-toimintamallia, joka on jo käytössä muissa Pohjoismaissa. Mallilla tarkoitetaan lapsen kohdistuvan rikoksen selvittämisen järjestämistä niin, että selvitystyö tapahtuu saman katon alla. Lasta haastattelee vain yksi, erikoiskoulutettu henkilö. Poliisi, syyttäjä, lastensuojeluviranomaiset ja terveydenhuolto työskentelevät yhdessä asiantuntijatyöryhmänä.

Uuteen esitutkintalakiin pitäisi sisällyttää poliisille ja syyttäjälle oikeus hakea edunvalvojan määräämistä tuomioistuimelta tarvittaessa. Tämä nopeuttaisi edunvalvontaan määräämistä ja vähentäisi esitutkinnan aikana tapahtuvia viivytyksiä.

Myös viranomaisten välistä yhteistyötä on kehitettävä. Erittäin tärkeää on se, että etenkin poliisin ja syyttäjän yhteistyö

esitutkinnassa on saumatonta ja mahdollisimman yhtenäistä koko maassa. Viranomaisten ammattitaito on turvattava tilanteissa, joissa puhutetaan rikoksen uhriksi joutunutta lasta. Samalla on syytä tarkistaa ja määritellä uudestaan ikärajoja, joiden perusteella lasta voidaan kuulla tuomioistuimessa. Lisäksi pitäisi selvittää, onko 16 vuoden ikäraja lapsen kohdistuneen seksuaalirikoksen tutkinnassa Euroopan neuvoston yleissopimuksen mukainen.

Lapsen kohdistuneen seksuaalirikoksen selvittämisen rahoitusvastuu siirtyi kunnilta valtiolle vuoden 2009 alussa. Työryhmä ehdottaa, että myös lapsiin kohdistuneen väkivaltarikoksen selvittelyn terveydenhuollolle koituvat kustannukset siirretään valtion rahoitettavaksi.

Sähköisen valvonnan vaikutuksia arvioitava

CEP:in (Conférence Permanente Européenne de la Probation) kuudes konferenssi sähköisestä valvonnasta pidettiin Hollannissa toukokuussa. Teemana oli "Uusi kehitys, media, myytit ja johtamisen odotukset". Seminaariin osallistui lähes 200 henkilöä noin 30 maasta.

Professori **Mike Nellis** Glasgow'n yliopistosta puhui sähköisen valvonnan kehityksestä ja etiikasta. Hän kertoi, että aluksi sähköinen valvonta käsitettiin kuntouttavaksi valvonnaksi, ei rangaistukseksi. Myöhemmin 1990-luvulla se nähtiin keinoksi vähentää yliasutusta vankiloissa. Hän korosti, ettei sähköinen valvonta itsessään sisällä kuntouttavia elementtejä. Se on keino vähentää vankilukua ja vankeinhoidon kustannuksia sekä tehostaa vapaudessa tapahtuvaa valvontaa. Hän piti sähköisen valvonnan poliittisina "vaaroina" sekä ylikontrollia että alikontrollia. Käytännön epäkohtina hän otti esiin sen, että vaikka sähköinen valvonta on halvempaa kuin vankeus, se on silti kallista. Lisäksi se syö resursseja kuntoutukselta. Hän näki ongelmana myös valvonnan eettiset kysymykset ja yksityissektorin toiminnan alalla. Lisäksi hän pohti kehitystä tulevaisuudessa esimerkiksi terroristien ja turvapaikanhakijoiden valvonnassa.

Nellisin johdolla seminaarissa käytiin paneelikeskustelu myös median roolista. Media on erittäin kiinnostunut rikollisuudesta, usein sensaatiohakuisesti. Tätä kiinnostusta voi myös käyttää hyväksi, kun yritetään välittää sähköisestä valvonnasta oikeaa tietoa. Esimerkiksi Hollannissa on järjestetty median edustajille tilaisuus kokeilla, miten sähköinen valvonta käytännössä toimii. Liikojen lupauksia uusista valvontakeinoista ei pidä antaa, vaan medialle on kerrottava tosiasiat.

SÄHKÖINEN VALVONTA VANKILASSA

Ensimmäinen sähköisesti valvottu avovankila otettiin Ruotsissa käyttöön Kolmårdenissa vuonna 2005. Kriminaalihuollossa sähköisestä valvonnasta vastaavan **Kjell Carlssonin** mukaan tavoitteena oli parantaa vankien turvallisuutta kustannuksia lisäämättä ja avolaitoksen ilma-piiriä menettämättä. Aluksi laitos herätti erittäin paljon julkista arvostelua, mutta yleisön hyväksyntä saavutettiin, koska vankien poistumisen valvonta oli Kolmårdenissa tehokkaampaa kuin tavallisessa avovankilassa. Laitosta perustettaessa oltiin avoimia median suuntaan.

Vuonna 2008 järjestelmää laajennettiin kolmeen uuteen vankilaan. Valvottavien vankien joukko kasvoi 185:stä yli 500:aan, mikä on kymmenesosa kokonaisvankiluvusta ja reilu kolmannes avolaitosten vankipaikoista. Valvonta perustuu RF-tekniikkaan ja jalkapantoihin. Järjestelmä mahdollistaa avovankilan alueen jakamisen pienempiin alueisiin ja vankien reaaliaikaisen valvonnan. Kolmårdenin järjestelmän arviointi osoitti, että sekä vangit että henkilökunta ovat tyytyväisiä järjestelmään. Luvattomat vankilasta poistumiset ovat vähentyneet lähes olemattomiin. Valvonnan kustannukset ovat noin 1,5 euroa päivässä vankia kohden, ja ne pyritään vähentämään seuraavassa vaiheessa noin euroon.

Hollannissa sähköinen valvonta löydettiin ratkaisuksi, kun vuonna 2003 haettiin keinoja kustannusten vähentämiseen ja laadun parantamiseen. Vankeinhoidon teknisistä ratkaisuista vastaavan **Ernst Duvertin** mukaan sähköisesti valvottu vankila on asumistasoltaan ja toiminnoiltaan parempi kuin tavallinen vankila. Oleskelu perustuu vangin omaan haluun ja palkkiojärjestelmään. Vangit noudattavat sääntöjä, koska olot vankilassa ovat mukavat ja hyvällä käytöksellä voi saada esimerkiksi

mieleistään päiväohjelmaa tai enemmän vierailuajoja. Käytöshäiriöistä seuraa puolestaan siirto karummalle osastolle.

Pitkälle kehitetyssä teknisessä järjestelmässä vankila on jaettu valvonta-alueisiin, ja vangit voidaan jatkuvasti paikantaa. Vartijoilla on mukanaan kännykän kokoinen ns. *mobile office*, jonka toiminnoissa on myös päällekkäushälytys. Vankipäivän hinta on 140 euroa. Tässä vankilassa on neljä valvontahenkilökuntaan kuuluvaa 150 vankia kohden. Yhtään vakavaa rikkomusta ei ole tapahtunut. Sekä henkilökunta että vangit ovat olleet järjestelmään erittäin tyytyväisiä.

TUTKIMUSTA TARVITAAN

Professori **Marc Renzema** Yhdysvalloista selvitti sähköisen valvonnan tutkimuksen tilannetta. Hänen mukaansa pätevää tutkimusta ei juuri ole. Yksi hyvä on Oregonissa tehty tutkimus (Lapham ym. 2007), jossa seurattiin 477 satunnaisesti valitun rattijuopumukseen syyllistyneen (DUI – Driving Under the Influence) rikoksen uusimista 3 kuukauden, yhden vuoden ja kolmen vuoden ajanjaksolla. Tarkoituksena oli tutkia erilaisten rangaistuksen aikaisten toimenpiteiden ja niiden yhdistelmien vaikutusta rattijuopumuksen uusimiseen. Tutkimus antoi myönteisen, mutta myös kysymyksiä herättävän tuloksen sähköisen valvonnan vaikuttavuudesta.

Toisena Renzema esitteli tuoreen ruotsalaisen tutkimuksen (Marklund & Holmberg, 2009) sähköiseen valvottuun koevapauteen päästetyistä. Sekä tutkimusryhmässä että rekisteritietojen perusteella muodostetussa vertailuryhmässä oli 260 vapautunutta. Tutkimuksen mukaan uusintarikollisuus oli sähköisesti valvottujen ryhmässä selvästi vähäisempää kuin vertailuryhmässä. Ero oli tilastollisesti merkitsevää.

Seminaarin esitykset löytyvät CEP:in verkkosivuilta www.cep-probation.org – events.

Optula selvitti valvontaa nuorten rangaistuksena

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksessa on tarkasteltu nuorille rikoksentehtäjille ehdollisen vankeuden ohella määrättävää valvontaa. Tutkimusta varten käytiin läpi 160 valvonnassa olleen 15–20-vuotiaan valvonta-asiakirjat ja haastateltiin valvottavia sekä heidän valvojiaan.

Valvonnan tavoitteet sisältävät vaikeasti toisiinsa sovitettavat elementit: yhtäältä valvojan tehtävänä on tukea ja auttaa, toisaalta hänen tulisi myös harjoittaa kontrollia ja estää uusien rikosten tekemistä. Tutkimuksen mukaan ehdollisen vankeuden ja valvonnan asema nuorten rikosoikeudellisena seuraamuksena on kiistaton. Valvonta on lunastanut paikkansa nuorta ja seuraamusjärjestelmää palvelevana instituutiona. Valvonnan toimivuus ja sen onnistuminen vaatii kuitenkin jatkosuunnittelua ja tutkimusta. Erityisesti valvonnan käytäntöjä ja sanktiojärjestelmää tulee selvittää ja yhtenäistää.

Valvojat näkevät valvontatyön rikkautena nimenomaan sen joustavuuden. Nuoret hyötyvät joustavasta valvonnasta, joka tukee mahdollisuuksien mukaan yksilön tarpeita, mutta joka toteutetaan kuitenkin selkeiden raamien sisällä. Valvonta rikosoikeudellisena oheisseurauksena ei voi kuitenkaan olla täysin erilainen jokaisen valvottavan kohdalla. Tällä hetkellä yhdenvertaisuus ei valvonnassa toteudu, vaan osa nuorista ”suorittaa” valvonnan osallistumalla käytännössä vain puoleen valvontatapaamisista. Valvonnan sisältö ei saa riippua siitä, onko valvojana Kriminaalihuoltolaitoksen virkamies vai joku muu henkilö. Valvonnan sisällön raameja voitaisiin laissa olevan sääntelyn puitteissa pyrkiä vankistamaan esimerkiksi kaikille valvojille yhteisillä ohjekirjoilla ja muulla vastavalla käytännön valvontatyötä ohjaavalla materiaalilla.

Ehdollisen vankeuden valvontaa kos-

kevaa lakia, kuten myös lakia nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä, ollaan lähitulevaisuudessa ehdottamassa muutettavaksi. Kaavaillut muutosehdotukset ovat linjassa tutkimuksen keskeisten havaintojen kanssa.

Hanna Väkiparta & Matti Marttunen: Valvonta nuorten rangaistuksena. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 95.

Sakkovankien määrä laskenut

Lakimuutokset alkavat näkyä sakkovankien määrässä. Rikosseuraamusviraston vankilukutilaston mukaan heinäkuussa sakkovankien oli lähes 40 prosenttia vähemmän kuin vuosi sitten vastaavaan aikaan. Määrä väheni 107:stä 66:een.

Kolmen vuoden aikana sakon muuntorangaistuksia on vähennetty mm. lyhentämällä rangaistusten pituutta, rajaamalla sen ulkopuolelle alle 120 euron uhkasakot ja alle 12 päiväsakon rangaistukset, ellei muuntamiseen ole erityistä syytä, ja rangaistusmääräysmenettelyssä annetut, enintään 20 päiväsakon suuruiset sakkorangaistukset. Viime lokakuussa muuntokielto laajennettiin koskemaan kaikkia rangaistusmääräysmenettelyssä annettuja sekä lähes kaikkia uhkasakkoja.

Sakkojen suorittamista vankilassa pidetään epätarkoituksenmukaisena, koska muuntorangaistusta suorittavat eivät useinkaan ole vankilavalvonnan tarpeessa eikä vankeusuhan ole todettu vaikuttaneen rikoksia ehkäisevästi. Sakkovangeista valtaosa on varattomia ja päihdeongelmaisia, jotka tarvitsisivat vankilan sijasta tukitoimia. Muutoksella halutaan järjellä myös vankilapaikkojen käyttöä. Viime vuonna pelkästään sakon muuntorangaistusta suorittaneita oli 1717.

Nuorisorangaistuksia ei juuri tuomita

Rikosseuraamusvirasto (Rise) on huolestunut nuorisorangaistusmäärien hiipumisesta. Tammi–kesäkuussa aluetuomistoihin saapui vain neljä uutta käräjäoikeuksien tuomitsemia seuraamusta, kun lakia säädettäessä 2004 tavoitteena oli 300 nuorisorangaistusta vuodessa. Koko viime vuonna nuorisorangaistuksia saapui toimeenpantavaksi vain 16 kappaletta.

Suurin syy nuorisorangaistusten vähäiseen määrään näyttää Risen mukaan olevan se, että laki on laadittu niin ahtaaksi, että sen soveltaminen on syyttäjien mielestä hankalaa. Tapauksia, jotka mahtuvat soveltamisalan piiriin ei tahdo löytyä. Lisäksi nuorisorangaistusta ei ehkä vielääkään tunneta tarpeeksi ehdollisen rangaistuksen vaihtoehtona.

Nuorisorangaistus on rikoslakiin sisältyvä, erityinen alle 18-vuotiaille tarkoitettu rangaistus. Siihen voidaan tuomita 15–17-vuotiaana rikokseen syyllistynyt nuori, jos sakko katsotaan riittämättömäksi ja ehdoton vankeus liian ankaraksi rangaistukseksi nuoren teosta. Nuorisorangaistusta voidaan tuomita neljästä kuukaudesta yhteen vuoteen.

Nuorisorangaistuksen keskeinen lähtökohta on eri tahojen yhteistyö. Suunnitelmaa laadittaessa ollaan tiiviissä yhteistyössä sosiaaliviraston ja muiden nuorta lähellä olevien tahojen kanssa. Rangaistus koostuu valvonnasta, sosiaalista toimintakykyä edistävästä tehtävästä ja ohjelmista sekä työelämään ja työhön perehtymisestä.

Sovittelun tapausmäärät kasvussa

Rikosten ja riita-asioiden sovittelukäsittelyyn tuotiin yhteensä noin 11 000 rikosta ja riita-asiaa vuoden 2008 aikana. Tapausmäärät kasvoivat edelliseen vuoteen verrattuna 14 prosenttia Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) sovittelutoimistoilta keräämien tietojen mukaan. Valtaosa sovitteluista liittyi rikoksiin; riita-asioita koski vain pari prosenttia tapauksista. Kaikkiaan sovitteluun tuli vuoden 2008 aikana kaksi prosenttia kaikista Suomen rikoslakirikoksista.

Vuonna 2008 sovitteluun ohjatuista rikoksista lähes puolet (48 %) oli väkivaltarikoksia (ml. lähisuhdeväkivalta). Törkeiden pahoinpitelyjen osuus oli 0,5 prosenttia ja lähisuhdeväkivaltarikosten osuus 8,7 prosenttia kaikista käsitteilyyn tulleista rikoksista. Toiseksi eniten sovitteluun tuotiin vahingontekoja (19 %). Luvut ovat samaa luokkaa kuin edellisellä vuonna.

Lukumäärien kasvua selittää THL:n mukaan se, että vaikka vakavia ja monimutkaisia rikoksia ei sovitteluun lähetetäkään, viranomaisten ja sovittelutoimistojen yhteistyö ja keskinäinen luottamus on selvästi lisääntynyt toiminnan päästyä vähitellen kunnolla käyntiin. Lisääntyneen ja tehostuneen sovittelijoiden koulutuksen myötä myös viranomaisten luottamus sovittelijoiden ammattitaitoon on lisääntynyt, mikä sekkin osaltaan on rohkaissut viranomaisia tapausten lähettämässä. Myös sovittelujen myönteiset tulokset ovat lisänneet viranomaisten luottamusta toimintaan.

Ennen sovittelutoiminnan käynnistymistä on toimistossa tehtävä päätös rikoksen soveltuvuudesta sovitteluprosessiin. Sovittelu käynnistettiin reilussa kahdessa kolmasosassa kaikista sovittelukäsittelyyn tulleista rikoksista. Rikosso-

vitteluista keskeytyi noin joka kymmenes. Täsmällisiä prosenttiosuuksia vuonna 2008 sovitteluun tulleiden rikosten sovitteluprosessin käynnistymisestä ei saada, sillä päätös siitä on saatettu tehdä seuraavan kalenterivuoden 2009 puolella.

Valtaosa rikoksista (74 %) tulee käsitteilyyn poliisilta. Syyttäjiltä tulee reilu viidennes (22 %) tapauksista. Vuoden 2008 aikana sovitteluun tulleista rikoksista yli puolet (56 %) oli virallisen syytteen alaisia ja loput asianomistajarikoksia.

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 2008. Tilastoraportti 6/2009. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Poliisit kokevat huumerikosten torjunnan vaikeutuneen

Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksessa on selvitetty haastattelujen ja kyselyiden avulla poliisien käsityksiä huumerikollisuuden ja poliisitoiminnan muutoksista 2000-luvulla. Haastatellut poliisit kokivat mahdollisuutensa katu- ja liikennevalvontaan riittämättömiksi ja kenttätuntumansa heikentyneen. Myös keinot puuttua ns. huumausaineiden viihdekäyttöön tai kannabiksen kotikasvatukseen arvioitiin vähäisiksi. Käyttäjien kohdistuva kontrolli tavoittaakin lähinnä poliisin tuntemia huumausaineiden käyttäjiä valvonnan ja esimerkiksi omaisuus- tai liikenne rikosten tutkinnan yhteydessä.

Tutkimukseen haastatellut poliisit painottivat, että huumeepoliisin tulisi työskennellä enemmän laitoksen ulko-

puolella hankkimassa ja päivittämässä kenttätuntumaansa. Miehistö kokee työaikansa kuluvan yhä enemmän hälytyskeikkojen hoitamiseen, eikä omatoimiselle valvonnalle ja sitä kautta rikosten ennalta estämiselle riitä aikaa.

Tutkijat ja tutkinnanjohtajat katsovat hallinnollisten tehtävien ja erilaisten kirjaamisvelvoitteiden lisääntyneen. Esimerkiksi huumausaineiden käyttörikosta koskevan lainsäädäntöuudistuksen yhtenä tavoitteena oli voimavarojen säästäminen esitutkintaa keventämällä. Käytännössä uudistus ei kuitenkaan vapauttanut merkittävästi poliisin resurssia partiointiin.

Tutkija **Tuula Kekki** arvioi, että huumausainerikokset ovat 2000-luvulla muuttuneet monimutkaisemmiksi ja

tutkinta vaikeutunut. Tutkintaan tulevat törkeät huumausainerikokset ovat ammattimaistuneet ja samalla hyväosaisten, työssäkäyvien huumeidenkäyttö pysyy kontrollin ja hoidon ulottumattomissa.

Huumeet ja rikostorjunta -tutkimuksessa haastateltiin helsinkiläisiä ja tamperelaisia järjestys- ja rikospoliiseja vuosina 2003–2006. Lisäksi aineistona oli esitutkintapöytäkirjoja ja tutkintailmoituksia sekä poliisihallinnon strategiaapapereita.

Tuula Kekki: Huumeet ja rikostorjunta. Poliisien käsitykset huumerikollisuuden ja poliisitoiminnan muutoksista. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 76/2009.

Kirjoittaja on oikeushistorian dosentti.

Suuriruhtinaskunta ja biografia

Suuriruhtinaskunnan aikana Suomi kehittyi Ruotsin ja Venäjän syrjäkultmasta valmiiksi valtioksi. Vuosien myötä Suomen yhteiskunta- ja talouselämä edistyi. Samalla naisten asema kehittyi varsinkin talouselämän ja kulttuurin aloilla. Vuonna 1906 naiset ja lukuisat miehetkin saivat yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden sekä kelpoisuuden kansanedustajaksi.

Tuleva tasavallan presidentti **Kaarlo Juho Ståhlberg** vastusti vuoden 1904–1905 valtiopäivillä yleistä äänioikeutta. Hän suunnitteli aateliston ja pappien sekä porvariston ja talonpoikien muodostamista kahdeksi miesten säädyksi, ja taktisista syistä hän vastusti myös naisten äänioikeutta. Enemmistön muodostuminen hälvensi Ståhlbergin epäilyksiä, ja hän oli lopulta valmis hyväksymään yksikamarisen eduskunnan ja naisten äänioikeuden.

Helsingin Sanomien kulttuuritoimittaja **Jyrki Räikkä** oli itsenäisyyspäivän artikkelissaan laskenut, että naisten osuus oli suurin suuriruhtinaskunnan ajan biografioissa, 18 prosenttia. Ruotsin ajan osuus oli 13 prosenttia ja tasavallan osuus 12 prosenttia. Yhteensä 270 naisartikkelin saavuttaminen on suuriruhtinaskunnan ajan toimituksen

päätoimittajalle palkinto sinänsä.

Kaikkia tunnettuja naisia ei otettu mukaan, koska Kansallisbiografian vaatimukset olivat tiukat. Esimerkiksi **Aleksis Kiven** ihastus **Brita Christina Alm**, Töölön ulkoravintolan ruotsinmaalainen tarjoilija ”Töölön Kersti”, ei saanut Kansallisbiografiaan omaa artikkeliaan. Töölön Kersti avioitui Aleksis Kiven ystävän, **Ernst Albert Forssellin** kanssa. Kun Forssell yleni senaattoriksi, voitiin senatorska Almin elämäkerta kirjoittaa E.A. Forssellin artikkelin sisälle.

Oman artikkelin saaneista naisista ovat hyvinä esimerkkeinä keisarin hovineito ja yhteiskunnallinen vaikuttaja **Aurora Karamzin** ja hänen sisarentytttärensä kirjailija ja kartanonrouva, ”Kytäjän kreivitär” **Marie Linder**. Näiden molempien elämäkertojen kirjoittaja on filosofian maisteri **Katri Lehto**, joka kuuluu biografian parhaimpiin kirjoittajiin.

Vuonna 1809 perustetun hallituskonseljin ensimmäinen kokoonpano edusti omaperäistä demokratiaa. Maapäivät saivat valita ehdokkaat konseljin jäseniksi. Säädyt kuitenkin valitsivat yhteensä 19 ehdokasta, vaikka jäsenpaikkoja oli 14. Kenraalikuvernööri **Mihail Barclay de Tollyn** ratkaisun mukaan 14

nimitettiin jäseneksi ja muutkin viisi saivat tärkeän tehtävän.

Jäsenet puolestaan olivat virka-arvoissa edustettuina ylimmästä alimpaan. Turun hovioikeuden presidentti **Adolf Tandefelt** oli presidenttinä kaikkien rankien yläpuolella ja kolme jäsentä, lääninkamreerit **Erik.E. Tulindberg** ja **Henrik Cristian Nordensvan** sekä kihlakunnantuomari **Henrik Ervast**, olivat kaikkein alimmassa, 41. rangissa. Jo lokakuussa alemman rangin miehet nostettiin laamannin rankiin, majuri **Carl Erik Mannerheim** sotaneuvokseksi, Tulindberg ja Nordensvan kamari-neuvoksiksi ja Ervasti laamanniksi.

Lopuksi alkuun. Keisari **Aleksanteri I** vahvisti 1. päivänä joulukuuta 1808 kolmen kenraalin Suomelle laatiman ohjesäännön. Samalla hän kuitenkin määräsi, että Suomen asiat oli esiteltävä suoraan keisarille, ohi Venäjän ministerien, ja vuoden vaihtuessa keisari otti itselleen Suomen suuriruhtinaan arvonimen. ■

Artikkeli perustuu kirjoittajan Kansallisbiografian julkistamisjuhlassa 12.12.2007 pitämään puheeseen.

HAASTE

ASiantuntevasti
rikosentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikosentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajankohtaisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö ja rikosentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikoksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikosentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä julkaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä kuvauksia käytännön paikallisesta rikosentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työskenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on hyötyä niille, jotka tekevät rikosentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali- ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutus-alalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuositilaus maksaa 25 euroa. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, faksilla (09) 1606 7518 tai sähköpostitse haaste@om.fi.

HAASTE

- Tilaa HAASTE-lehden hintaan 25 euroa/4 numeroa/12 kk
- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen päätymisestä (laskutusväli 12 kk)
  - määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaaja

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Puhelinnumero _____

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

Rikosentorjuntaneuvosto
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011705
00003 Helsinki